Ert – 14

Nr – 159

No se halla q̃ expurgar en
el expurg.º del año de 1632.

D. BERENGOSII, ABBATIS AD D. MAXIMINVM, EXtra muros Treuirorum, uetusti & perquam eruditi, opuscula, multa pietate, uariaq; piæ admodum historiæ cognitione referta, nunquam hactenus neque uisa neque typis excusa.

Quæ autem sint, & quibus de rebus proxima pagina indicabit.

COLONIAE.

Materno Cholino excudebat Iacobus Soter. M. D. LV.

D. BERENGOZII ABBATIS OPVscula, quæ hic continentur, sunt hæc:

De laude & inuentione S. crucis, lib. tres.

De mysterio ligni Dominici, & de luce uisibili & inuisibili, per quam antiqui Patres olim meruerunt illustrari, lib. unus.

Sermones duo in Natali Martyrum, de Psal. 58. Deus repulisti nos, &c.

Sermo de uno Confessore, de eo, quòd per legem simila in sacrificium offerri iubetur, ubi de ea dicitur, In sartagine oleo conspersa, frigetur: offert eam calidam, in odorem suauissimum Domino sacerdos, qui patri iure successerit, & tota cremabitur in Altari.

Sermo de uno Confessore & Pontifice, de eo, quod lex præcipit, Ignis in Altari ardebit semper, quem nutriet sacerdos, & subijciens manè ligna per singulos dies, & imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum, & cæt.

Sermo in dedicatione Ecclesiæ, deq; reliquiarum ueneratione.

Hisce adiuncti sunt etiam sermones duo, cum primis pij, Theofridi Abbatis, de Sanctorum cùm reliquijs tum ueneratione.

REVERENDISSIMO EIDEMQVE ILLVSTRISSIMO

Principi ac Domino, D. Ioanni, Archipręsuli Treuereñ. ſacroſancti Romani Imperij, per Galliam & regnum Arelatenſe Archicancellario, Principi Electori, Domino ſuo clementiſsimo, F. Christophorus, Carthuſię Treuerenſis Prior immeritus, ſeſe & monaſterium ſuum commendat.

CVM iam dudum, ocij pluſculum à quotidianis curis & ſolicitudinibus nactus, chartaceam Bibliothecæ noſtræ ſuppellectilem excuterem, Reuerendiſsime Archipræſul, idemq; illuſtriſsime Princeps Elector, peruenerunt fortè ad manus meas, non tam quæſita ſtudio quàm caſu reperta, opuſcula quædam Berengozij abbatis, minutis illa admodum exeſisq; ac pene obſoletis deſcripta characteribus, ſic ut non minimum negocij faceſſe-

rent lecturienti. Cumq́; cognoscendi argumenti auidus, paululum legendo progressus essem, simplici sed sobria, & ut illa tempora ferebant, non prorsum aspernabili phrase delectatus, cœpi curiosius etiam de uoluminum authore, eiusq́; ætate perquirere. Verùm authoris nomen statim in frontispicio occurrit, at qua ætate, quoue Imperatore floruisset, aut cui præfuisset cœnobio, non perinde inuentu facile fuit. Cùm itaque hac de causa historiographos, atque eos præsertim, qui cùm mediæ tum recentioris memoriæ, illustrium Scriptorum uitas præscripsêre, euoluissem, tandem & nomenclaturas Abbatum, non quorumuis (id enim immensi laboris) sed eorum duntaxat, qui insignioribus Diœceseos Treuerensis Monasterijs præfuissent, recensui, in quibus manifestò deprehendi, cui cœnobio, nempe D. Maximini prope Treuiros, præfuerit: quaq́; tempestate uixisset, nimirum anno à partu uirgineo, supra millesimum, centesimo duodecimo, sub duobus orbis Monarchis, Paschale uidelicet, summo Pontifice, ac Henrico Imperatore, eius nominis quarto: cui etiam quàm gratus, quantoq́; in precio, dubio procul ob insignem eruditionem, fuerit, abundè satis argumento

ſunt diplomata, ſeu, ut uocant, priuilegia ma-gnifica, quibus idipſum monaſterium, ſingulari ad hoc fauore pellectus, nihil ſcilicet à maiorum ſuorum pietate degenerans, dotaſſe fertur. Indi-gnum itaque ratus, tam pias, tamq; catholicas re-ligioſiſsimi Abbatis lucubrationes, inter blattas tineasq; in ſitu & ſqualore puluerulento deli-teſcere, ac uelut emori, uidebar mihi non omni-no oleum & operam (quod aiunt) perditurus, ſi mundioribus literis tranſſcriptas, è tenebris in lucem proferrem, typisq; inde excuſas, in com-munem ſtudioſorum utilitatem publicarem. Ad-debat animum, tacitisq; uelut ſtimulis, ut cogita-ta proſequerer, incitabat, cùm author ipſe tot modis præſtans, tum imprimis ipſius, cui præfuit cœnobij celebritas uetuſtasq;, quippe quod à ſui primordio, è regio Conſtantini Imperatoris pa-latio, in monaſterium conuerſum fuerit, in quod primitus fratres aliquot Orientales, habitu con-uerſationeq; monachali commigrarunt, ſan-ctum Agritium, patriarcham Antiochenum ſe-cuti, dum is ad inſtantiſsimas Diuæ Helenæ, Cōſtantini matris preces, à ſanctiſsimo Papa Syl-ueſtro, Antiochia ad uſque Romam excitus, in-deq; Treuerim, ut ſuperſtitioſum deorum gen-

tilium cultum profligaret, ac fœlicia orthodoxæ fidei fundamenta iaceret, transmissus esset, sub anno uidelicet humanæ redemptionis, trecentesimo, trigesimo tertio: quibus etiam idem Patriarcha, ne præsidis solatio destituti uideri possent, Ioannem quendam monachum, uirum & literis, & uitæ sanctimonia præstantißimum, totius itineris sui fidelißimum indiuiduumq; comitem, in Abbatem consecratum, abiens dereliquit, quin & Cæsar Constantinus, eidem Collegio uestiarium, alimentaq;, augustali munificentia constituisse fertur. Inde uerò cùm sacratißima illa Diui Benedicti regula, non iam Italiæ finibus se contineret, sed longè lateq; quoquouersum, per Germaniam Gallias q; fœlici incremento spargeretur, cœperunt & eius monasterij fratres, ad memoratæ regulæ præscripta, uitam moresq; componere, idq; anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo. At uerò ex eo tempore, idem illud Monasterium, per uarios rerum aduersarum casus, perq; tot discrimina, sursum deorsumq; agitatum est, sic ut si quis fortunæ eius tam aduersæ quàm secundæ uicißitudines, penitius rimetur, inueniat profectò tot tantisq; cladibus per lon-

ga usque tempora, nunc Barbarorum incursionibus, nunc hostili rabie toties diuexatum, atque adeo non semel funditus dirutum, ut communis omnium in Christo piè uiuentium, hostis Satanas, cum tota cohorte sua, ad eius deletionem ex destinato conspirasse uideri posset, adeo semper cum omni sanctæ congregationi fidelium infensus, tum ijs locis infestißimus est, ubi diuina maiestas castißima colitur obseruantia. Nam ut hic silentio præteream, quæ dura, quæq; infanda sub S. Hyldolpho, quinquagesimo nono Treuirorũ Archiepiscopo, Anno uidelicet salutis humanæ septingesimo, sexagesimo, dum maiori ex parte solo æquatũ reædificatur, ac tēplum ab eodem præsule in honorem D. Ioannis Euangelistæ conse[illegible] crudelia Nortmannis, feroci gente, agros Treuericos populantibus, Anno salutis octingentesimo, nonagesimoprimo, pertulerit, qua tempestate uenerabilis Hugo, eius monasterij Abbas, deinde uerò in Episcopũ Leodiensem [illegible] à fundamẽtis usq; diruta, re[illegible] ædificiũ[illegible] erexit, quã Rotbertus Treuirorũ Archipræsul, præsentibus, ac tã pio operi [illegible] operã, Adelberõe Mediomatricũ Episcopo, sexq;

 alijs

alijs plurimum reuerendis Abbatibus iterum dedicauit, anno partus uirginei, nongentesimo, quadragesimo secundo, Ottonis primi anno sexto. Sed & huic dedicationi, aliquot seculis post, alia longè celeberrima consecratio successit, sub honore Diuorum, Ioannis euangelistæ, Maximini, Agritij & Nicetij, nimirum reparatæ salutis humanæ, anno millesimo, ducentesimo, quadragesimo quinto, ad octauum Idus Iulij, Reuerendissimo domino Conrado, Agrippinæ Coloniæ Archiantistite, adstantibus simul Reuerendissimis, Sifrido Moguntinensi Archiepiscopo, Richardo Vuormatiensi, & Henrico Curiensi Episcopis, summa eam deuotione celebrante, idq; ex singulari commissione, atque adeo corporali præsentia Reuerendissimi domini Arnoldi, octogesimi noni Treuirorum archipræsidis, ex illustri familia Comitum ab Isenburg progeniti, tum quidem frigescente ac defecto corpore, uerùm animo uegeto, diuiniq; amoris igne flagrante. Hac nostra ætate, recentiq; memoria, quot cladibus impetitum est? dum uetustissimum eius templum, partim cuniculis subruitur, partim hostili incendio, cum reliquis ædificijs concrematur, sic ut oculos animumq; à tam miserabili spectaculo auer-

auertere libeat. Verùm enimuerò ut recolendissimæ memoriæ Archiepiscopus Arnoldus, superiori dedicationi præfuit, sic Celsitudo tua eiusdem generosi stemmatis nobilior propago, huic supremæ consecrationi perficiendæ, non iam humanis suffragijs electa, sed diuina prouidentia ascita, meritò uideri posset. Et quanquàm uenerabilis D. Ioannes à Cellis, religiosißimus dicti monasterij Abbas, iam pridem uita functus, dum rudera, cementa, ligna, aliamq; id genus restaurando operi, materiam necessariam, ut prouidentißimus, diligentißimusq; paterfamilias conuehi procurauit, atque adeo iam sacræ ædis chorum altißima testudine erexit, ac circumquaq; bases fundamentaq; totius fere operis iecit, Tuaq; Celsitudo, eiusdem successor dignißimus, dubio procul, dijs bene iuuantibus, iam pridem opus cœptum absoluisset, supremamq; (quod dicitur) manum imposuisset, ni prohdolor ea mox tempora, hoc proximo incidissent biennio, quibus non modò tam pius C. T. conatus præpeditus est, sed reliquiæ etiam ædificiorum (dictu infandum) solo pene templo saluo, in uniuersum incendio absumptæ, soloq; æquatæ sunt. Attamen bona spes adhuc reliqua est, ut restituta Dei beni-

nignitate, orbi pace, T. C. qua est magnanimitate & prouidentia, non tantum diruta iam restauret utcunque, sed imprimis amplißimum illud xenodochium, cœptum quidem ante quadriennium, sed parricidalibus modò flammis simul concrematum, feliciter etiam consummet, ijsq; prouentibus, qui suscipiendis, & pro neceßitate alendis fouendisq; egenis sufficiant, cum immortalitatis gloria locupletet. Fertur sanè, nec obscurè, nec uanè, & pro ipsius munifica benignitate facile creditur C. T. singulari quodã erga pauperes affectu, nonnihil annuorum prouentuum, qui hactenus Abbatiali mensæ inseruiebant, eidem xenodochio restituere, iam pridem destinasse. O pietatem liberalem, & piam liberalitatem. O iustitiam uerè Christiano principe dignam, quæ cûm unicuique, quod suum est, tribuit, tum illis maximè, quos Dominus noster Iesus Christus, præcipua nobis cura commendatos esse uoluit, largißima subuenit manu: & tamen hac in pauperes liberalitate, monasticæ interim congregationi, fratrumq; cœtui ne tantillum quidem subtrahitur, quin quæ ad uictus uestitusq; neceßitatem sunt, ampliter pro consueto more suppeditentur, ea scilicet frugalitate,

tate, ut neutiquàm ad diuina officia ritè obeunda exequendaq́; impedimento ſint. Sanè *uotis quàm ardentißimis, à* Deo optimo *maximo ambiendum erat, ut iſtiuſce generis complures monaſteriorum, opumq́; eccleſiaſticarum diſpenſatores paßim inuenire liceret, non item dißipatores, qui ubi maioris poteſtatis authoritate armati, commißiones adminiſtrationum, ambitioſo fauore extorquentes uerius, quàm uirtutibus promerentes, ad rerum gubernacula acceſſerunt, iam ea, qua deceret pietate, cura, ſolicitudine, diligentia creditum ſibi* Domini Sabaoth *gregem, pro quo is ſanguinem ſuum fundere non dubitauit, minimè fouent, moderantur & paſcunt: ſed ita uitam inſtituunt, aguntq́; ſuam, ut ſe ſuaq́; potius, quàm ſubditorum ſalutē, & quæ ſunt* Ieſu Chriſti, *quærere uideantur.* E *quorum ſanè albo, diuina gratia* Celſitudinē *tuam q̃ longißimè ſubduxit, quæ ſumma ſolicitudine aduigilat, quo cœnobij temporalia bona, in ſuum quæq́; uſum debitum ritè diſtribuatur, nihil inde priuatim decidendo ſibi, maximè autem, ut monaſtica obſeruantia, quæ hactenus plurimum inibi uiguit, hodieq́; uiget, poſthac non tantùm incorruptè ſeruetur,*

ſed

ſed & fœlicibus incrementis indies augeſcat. Eſt hoc ſanè ſpecimen uirtutum tuarum inſigne & memorandum: ſed alia tua decora ſunt inſigniora, aliæ dotes longè præcellentiores, quouis etiam abſolutiſsimo Antiſtite digniſsimæ, quas ex quo die ad totius diœceſeos gubernacula, publico omnium conſenſu uotisq; acceſsiſti, in communem ſubditorum utilitatem explicare non ceſſas, eas mirari ac prædicare magis libet. Suſpiciant alij, quantumq́; uolunt, iactitent, uel ueteris proſapiæ tuæ ſtemmata nobilia, uel blandientis fortunæ ſtrepitum: ego certè, quæ tua unius propria ſunt, magis admiror & effero, religioſam in reſtaurando ubique diuino cultu ſedulitatem, incredibilem cùm modeſtiam tum comitatem affabilitatemq́;, qua ultrò etiam adflictis & ſupplicantibus obuiam is, addo his in obeundis quamlibet arduis negocijs dexteritatem, tum uitæ continentiam, temperantiamq; libidinum, qua uirtute ſic excellis, ut ne ſiniſtram quidem ſuſpicionem eius uitij, unquàm de te præbueris, tantum abeſt, ut quiſquàm uero arceſcere poſsit. Neque interim ſatis habes, ſi ipſe integrè inculpateq́; uiuas, ſummo etiam ſtudio ſatagis, ut publica

mo-

mores, quos longa licentia plus satis corrupit, tam in Clero quàm uulgo castigentur, & ad normam uerè innocentis, professionéq; Christiana dignæ uitæ reformentur. Proinde cùm reuera omnibus numeris absolutum Principem præstes, in hoc nomini tuo egregiè respondens, nimirum Paulini istius præcepti memor, ex Episcoporum animis nunquàm dilabendi. Attendtte igitur uobis & uniuerso gregi: nosti reliqua, ut es in sacræ scripturæ lectione frequens: Volui Celsitudini tuæ, Berengozij Abbatis, in re Theologica, ut apparet, exercitatissimi hominis, Sermones & Tractatulos aliquot, pios iuxta ac eruditos, hactenus, quod equidem sciam, nusquàm typis excusos, nuncupatim dedicare, quò sub fœlicibus nominis tui auspicijs, in publicum prodirent: quos humiliter obsecro, eadem Celsitudo Tua, ut munus & symbolum animi obsequentissimi, beneuolè clementerq; acceptare, & pijs lectoribus commendare uelit. Interim Deum optimum maximum obnixissimè deprecor, ut Heroicam illam mentem tibi, te nobis omnibus incolumem florentemq; in longissima tem-

pora

pora conſeruet. Ex cœnobio noſtro Diui Albani martyris, prope Auguſtam Treuerorum. Anno Domini milleſimo, quingenteſimo, quinquageſimoquarto, menſe Ianuario.

D. BERENGOZII ABBATIS, DE LAVDE ET INVENTIONE sanctæ crucis, liber primus.

DE EO, QVOD DOMINVS ante se primò prophetiam & legem pręmisit, ac deinde natus & passus arborem crucis ascendit.

CAP. I.

CVM antiqua diuinitas humano generi tempus pręuideret oportunum, vt filios, qui erant dispersi, congregaret in vnum, ad redimendum hominem, quem proprię voluntatis arbitrium à Deo diuisit, in vineam Ecclesiæ, primò & secundò seruos, tertiò filium misit. Qui ad ostendendum se verũ esse regem, ante se quasi seruos, ac seruos, prophetiam præmisit & legem, quãdo ad pręparandam hominibus cœlestis patriæ viam, primò ad Abraham, secundò ad Moysen, tertiò venit ad Mariam. Ex qua videlicet, ne vel homo ex passionibus, vel Deus lateret ex virtutibus, verum se Deum & ho

 minem

minem humanis præſentauit obtutibus, vt nullis rerum præpedientibus obſtaculis, & homo probaretur ex anguſtijs, & Deus ex miraculis. Per hoc nanq;, quod pro noſtra ſalute paſſurus, arborem crucis aſcendit, procul dubio purum ſe hominem oſtēdit, per hoc autem, quòd mortem ſuam reſurrectionis gloria calcauit, verum ſe Deum eſſe monſtrauit. Sed & hoc diuinitati illius non minus debet adtitulari, quòd ipſa paſſionis ſuæ dies ad horam videbatur obtenebrari, in qua pro redimenda generis humani ſubſtantia paſſus eſt cruce, clauis & lancea. Hæc quippe ſacroſancta ſalutis humanæ ſunt ſtigmata, quibus nobis verus Iſaac cœleſtis medicinę oleum deferebat ac ſmigmata, quando ſicut aries inter vepres, peccatorum crucis cornibus hęrens, ſanare dignatus eſt omne caput languidum, & omē cor mœrens. Hæc ſunt illa ſtigmata, quib' in ara crucis ſummus Sacerdos ſacerdotū genus humanum in vno homine voluit liberare per totum, quando ſacrificio ſingulari & gratia cōmuni in vno conſuluit omnibus, & in omnibus vni. Hæc etiam illa ſunt ſtigmata, quibus Dei filius inæſtimabile nobis paternæ dilectionis oſtendit ſignum

Salutis humanæ ſtigmata.

gnum, quando peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt antiquus hoſtis in ſeipſo eò acrioris atrocius inuidiæ tormento cruciaretur, quò eodem ligno, quo vicerat, vinceretur.

QVALITER LIGNVM CRVcis ab Helena regina inuentũ, vel à Iudæis prius fuiſſet abſconditum, & de propoſitione trium errorum, ſecundum triplex eiuſdem ligni myſterium. CAP. II.

VNde ſicut illa paſsionis Dominicæ dies vniuerſo mundo quondam erat optabilis, ita & iſta dies ſacratiſsima, non minus nobis debet eſſe venerabilis, quomodo ſicut in illa die Saluator noſter opus noſtræ redẽptionis impleuit, ita & in hac die lignũ Dominicũ nobis manifeſtare decreuit. Et ideo dies iſta eò feſtiuius à nobis debet celebrari, quò in ea lignum idem Dominicũ debuit Chriſto reuelante nudari, maxime cũ de hac die nihil aliud ſcriptura loquat̃ diuina, niſi ꝙ hodie crux Dñi inuenta eſt ab Helena regina. Sicut enim in catalogo Sanctorum, præſentis diei Kalendarium teſtatur, inuentio S. Crucis dies

ista vocatur, quoniam hodierna die eadem crux probatur inuenta, in qua generis humani substantia, Christi fuit paßione redempta. Sed quoniam multis adhuc videtur incognitum, quare à Iudæis lignum illud Dominicum tam diu fuisset absconditum, ideo nunc causas causis, & res opponentes rebus, pro modulo nostro pauca de pluribus inde dicemus. Scitis etenim, quia sicut perfidia inimica est fidei, & vitium virtuti, sic Iudaica impietas Christianæ semper est æmula saluti: quia sicut in ligno crucis humanę salutis impugnauit authorẽ, ita Christianæ religionis adhuc execratur honorẽ. Vnde mirum nõ est, quòd ijdem Iudęi pallio inuidiæ induti, diuinæ pietati & humanæ inuidere saluti, dum per eandem inuidiam, qua ipsum authorem lucis in paßiõe peremerunt, post paßionem eius lignũ crucis absconderunt, vt clarius sole & manifestius luce salus nobis in authore vitę & salutis deesset in cruce. Ipsi em̃ de illis fuerunt, de quibus scriptum est, partes vulpiũ erũt, dum pro summo Rege vulpẽ Cęsarem eligentes, erga Deum nec facies voluerũt mutare nec mẽtes. Vnde pro perfidia illorum plenius ostendẽda, pro quibus in fide Christ-

Cur Iudæi dominicã crucem tamdiu occulerint.

Psal. 62.

Psal. 45.

ſti nondum conturbatę ſunt gentes & incli nata ſunt regna, per campos ſcripturarum, exempli gratia, eò latius iam noſter diſcurſurus eſt ſermo, quò ea, quæ proponenda ſunt, melius oſtendantur exemplo q̃ verbo. Vt enim inuidia Iudæorum iuſta poſsit ratione ſopiri, ex antiquis hic patribus tres proponendi ſunt viri, ne verba veritatis à nobis videantur neglecta eſſe, quibus dictum eſt, In ore duorũ vel trium teſtiũ ſtet omne verbum. Sciendum eſt autem, quòd ſicut ijdẽ viri ſunt tres, Ioſeph ſcilicet, Iſaac & Moyſes, ita per antiquæ diuinitatis archiſterium, triplex nobis debẽt apportare myſterium.

DE COMPARATIONE, quam Ioſeph habet ad lignum, vel fratres eius ad ſynagogam Iudęorum. CAP. III.

VErùm licet Ioſeph iunior eſſet ex tribus, ipſe tamen in hac propoſitione nobis erit primus, vt in ſcala Eccleſiæ, quaſi de gradu in gradum aſcendendo paulatim, de vno ad alterum valeamus peruenire ſummatim. Sed in hac propoſitione nulli noſtrum debet eſſe tędium, ſi cum

Inuidia iudæorum erga Christum. eodem Ioseph fratres eius ac Iudæos deducamus in medium, quoniam Iudęi erga Dominum eadem inuidia fuerant pleni, quá erga Ioseph fratres eius habuerant deni. Iudæi enim erga Dñm eandem inuidiæ causam semper habebát, quã erga Ioseph fratres ei' habere solebãt, dum pro singulari gratia illius in camino inuidię ita videbañt coqui, vt nõ possent ei quicq̃ pacificè loqui. Et Iudęi quidem eandem inuidiam erga Dominum habentes, in morté ipsius acuerunt linguas suas sicut serpentes, ne prophetia illa videretur mendosa. Locuti sunt aduersum me
Psal. 108. lingua dolosa. Vnde licet nulla societas sit luci ad tenebras, vel ad tenebras luci, ijdem tamen fratres ac Iudæi Dominicæ comparandi sunt cruci, maximè cùm per Antiphrasin eandem societatem habeãt ad crucemq́, quam tenebræ habere videntur ad lucem. Sicut enim in fratribus Ioseph, fraterna cœpit deficere dilectio, dum in traditione illius recesserunt in Dothaim, quod interpretatur defectio, ita Iudęi magnę defectionis à Deo diuisi sunt sorte, dum vsque ad mortem, mortem autem crucis, pro ipsius cogitauerunt morte. Sed sciendum est, q inter illos duodecim fratres, duo tantum

anti-

antiquos imitati sunt patres, quoniam Io-
seph & fratres eius Bēiamin, cū cęteris fra-
trib⁹ ire noluerūt in Dothaim, q̃a cū nō Lię
sed Rachelis essent filij, participes fraterni
nō debebant esse cōsilij. Alij autē fratres, q̃
nati fuerāt ex ancillis aut Lia, quasi ꝓ tradi
tiōe fraterna foris dispsi erāt in via, quomo
do in sagena Ecclesiæ, inter bonos & malos
pisces sic est ordo distinctus, vt & mali mit
tant̃ foras, & boni remaneant intus. Vnde
quomodo ijdem fratres ac Iudæi piscium
illorū figurā habuerūt, de q̃bus scriptū est,
malos autē foras miserūt, mirum nō est, ꝙ
qualis erga Ioseph fratrū suorū erat ĩuidia,
talis erga Christū Iudęorū videbat̃ esse ꝑfi-
dia. Sciendū est autē, ꝙ sicut ex merito bo
næ actiōis Ioseph typū meruit habere Sal-
uatoris, ita non ex operibus carnis, sed ex
opibus lucis mysteriū in eo ꝓfiguratum est
crucis. Sicut em̄ Ioseph aliquādiu inclusus
fuit in cisterna, ita crux Dñica diu inclusa *Ioseph crucis figura.*
erat in terra, quoadusq; gratia cooperāte su
perna, & crux à terra, & Ioseph leuaretur
à cisterna. Et sicut Ioseph à fratribus suis
venditus est Ismahelitis, sic principibus sa
cerdotum Christus venditus est ab Ismahe
litis, quoniā sicut Ioseph in exiliū tradit⁹ est

consilio Iudæ Patriarchæ, sic in morté crucis traditus est Christus consilio Iudę Iscarioth hęresiarchæ. Proinde multiformi maliciæ fratrum illorum, non incongruè cóparatur malicia Iudęorum, quoniam vnum idemq; mysterium Christi tam illi blasphemauêre quàm isti. Sicut enim illi secundú antiquæ diuinitatis iudicium conscriptum Ioseph fratrem suum tenebrosæ falsitatis, vendiderunt in Aegyptum, ita & isti ad imitandum eiusdem maliciæ signum, in tenebrosissimo quodā loco dominicum occultauerant lignum. Et sicut Ioseph nequitia fratrum suorum olim in carcerem est trusus, sic malicia Iudæorum & crux in occulto, & Christus in sepulchro iacebat inclusus, vt humanum genus in hoc duplici mysterio, ita diuinæ dilectionis priuaretur signo, vt nec vita sibi de Christo, nec salus ꝓueniret à ligno.

QVEMADMODVM IOSEPH liberatus est à carcere, vel Christus à morte, sic lignum crucis liberatum est à reclusione. CAP. IIII.

IGitur quemadmodum satis euidenti ratione relatum est, qualiter in sepulturæ

domi-

dominicæ typum, lignum crucis diu videbatur occultatum, ita nunc vobis in resurrectionis Dominicæ referendum est signũ, qualiter ad eundem modum sacratissimæ crucis eleuatum est lignum. Quia em̃ Dominici corporis sepultura inueniendæ crucis poterat esse figura, dignum est, vt sicut carceri Ioseph & sepulturæ Domini, eiusdẽ crucis cõparauimus absconsionem, ita nũc apertioni carceris & resurrectionis Saluatoris, eiusdem crucis attitulemus inuentionem. Sicut enim extractionem Ioseph à cisterna, dominicam significat resurrectionem: sic extractio crucis à terra, eandem potest habere significationem: quia sicut Ioseph pro salute fratrum suorum extractus est à cisterna, ita crux Dominica pro salute populorum hodie trahebat̃ è terra. Et sicut ad vnam eandemq; respicit sortem, ꝙ vel Ioseph carcerem, vel Christus euaserat mortem, sic virtutẽ vtriusq; cruci Dominicæ iustam possumus rationem cõferre, quæ ad eandem figurã hodie soluta est ab ergastulo terræ. Preterea verò & hoc nõ est silendum à nobis, sed spiritaliter potius discutiendum est vobis, quòd crux Dominica ad eundẽ modum hodie liberata est

Resurrectio Domini, crucis inuentionem præfigurat.

ab inclusione veterna, quo de carcere Pharaonis olim liberatus est Ioseph & pincerna. Vnde gratias Deo, quòd sicut Ioseph & Christus spiritaliter vnam habuerāt sortē, dum & Ioseph missus est in carcerem, & Christus in mortem: ita Christianus populus Iudæis hodie nulla ratione volebat parcere, quoadusq; lignum Dominicnm antiquæ reclusionis educeretur à carcere, sub eadem videlicet spiritalis intelligentiæ sorte, qua Ioseph eductus est à carcere, & Christus à morte.

QVEMADMODVM IOSEPH à Pharaone torque aurea, annuloq; induebatur & stola, sic lignum crucis gemmis & auro decoratum est ab Helena regina. CAP. V.

ERgo sicut sufficienter est dictū, qualiter Ioseph in carcere, vel Christus in morte pro nobis factus est maledictum, ita quid cum Ioseph post eductionē carceris à Pharaone sit factum, à nobis remanere non debet intactū. Sed quia sequēs sententia ita videtur cohęrere cum priori, vt causa silendi nequaq̄ imponendum sit silentiū ori, dignū est vt ꝓ confirmandis fidelium

deliũ aĩabus de his, quæ ſequunť, aliqua dicamus. Sicut em̃ Ioſeph à p̃fati carceris ergaſtulo ſolutus, torque aurea, ſed & annulo ac ſtola figuraliter erat indutus, ita Chriſtus à morte ꝓ humana reſurgendo ſalute, indutus eſt fortitudine & p̃cinxit ſe virtute. Adhuc etiã quaſi ſentẽtia hęc non ſufficiat ſola, dicẽdũ eſt nobis, q̃d in torque aurea, ſed & annulo ſignificeť ac ſtola. Sicut em̃ in ſtola byſsina & torque aurea, duplex latet intelligentia, dũ per byſſum caro virginea, & per torquẽ cœleſtis ſignificať ſapientia, ſic in annulo fidei, ſummi ſacerdotis pręfigurať negociũ, qui per Petrum, Vos, inquit, eſtis genus electum, regale ſacerdotiũ. Vnde ſciendũ eſt, quòd ſicut Ioſeph à Pharaone annulo & ſtola, ſed & torque aurea ornatus eſt figuraliter, ſic Helena beatiſsima lignum crucis exornauit hiſtorialiter, quando de regalis munificẽtiæ theſauro eandẽ crucem gẽmis decorauit & auro. Adhuc etiã ſicut Ioſeph typũ nobis pręten dit, quando diuerſis muneribus ornatus, currum iocunditatis aſcendit, ſic Helena ſacratiſsima hodie nobis cornu ſalutis erexit, dum pro noſtra ſalute crucem Dominicam de imis ad ſumma prouexit.

Stola byſsina, torques aurea, & annulus, quid ſignificent.

Præ-

Præterea verò ſicut Ioſeph curru ſublimatus regali, voce preconaria meruit vbique prædicari, ſic in eodem facto duplicis gratiæ myſterium nobis reliquerat grande, dũ ad eandem figuram lignum crucis à plebe, & Chriſtus prædicatur à Ioanne.

QVEMADMODVM IOSEPH frumentum venditurus Aegyptijs, horrea regis aperuit, ſic Helena regina lignum crucis in horreo Eccleſiæ nobis aperire promeruit.

CAP. VI.

Relato igitur, quid Ioſeph rex Aegyptiacus fecerit, referendũ eſt etiam, quid ipſe Ioſeph cum Aegyptijs cauſa humanitatis egerit, ne cui veſtrum videatur indignum, ſi factum illius Dominicũ referatur ad lignum. Sicut enĩ carcer, quo fuit incluſus, vel currus, quo erat ſublimatus, Dominicæ cruci conuenienter eſt cõparatus, ſic Aegyptiaci frumẽti diuiſio veneranda eidem cruci ſimili eſt ratione cõparanda. Sciendum eſt quippe, ꝙ ſicut Ioſeph frumentum venditurus Aegyptijs, horrea charitatis aperuit, ſic Helena ſacratiſsima lignum, in quo granum frumenti

Frumẽti Aegyptiaci cõmunicatio crucis geſsit figuram.

mor-

mortuum fuit, hodie nobis aperire promeruit, ne cũ Manasse, qui interpretatur obliuio, amplius daretur in obliuionem, sed cũ Ioseph, qui auctus dicitur, in Christianam potius augeretur religionem. Vnde quia per antiqui perfidiam hostis, panis fidei & charitatis iam pene defecit in sitarchijs nostris, necesse est, vt ad verum Ioseph pro paterno pane cum prodigo illo filio recurramus fide reo, qui reuersurus ad patrem, Quanti (inquit) mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autẽ hic fame pereo. Nisi enim ad promerendum æternitatis regnum de zizanijs vitiorum faciamus nobis fasciculos ad comburendum, nequaquàm illo boni operis manipulo perueniemus ad Deum, de quo scriptum est, Triticum autem congregate in horreum meum. Proinde sicut ex præcepto Ioseph quinta pars frugum Aegyptiarum data est regi, ita quinq; sensus nostri deferendi sunt in obsequium Dei, vt pro quinta parte, quæ debebatur regibus, quinq; sensuum nostrorũ custodiam diuinis semper mancipemus legibus. Nisi enim ad exemplum legalis sacramenti primogenitũ hominis redimamus quinq; siclis argenti, nihil nobis quinque vulne-

1. Reg. 9.

Lucæ 15.

Sensus nostrĩ Christi cultui mancipandi.

vulnerum Christi profecêre vibices, q̃bus in ara crucis quinq; sensuum nostrorũ voluit sanare cicatrices. Vnde ne idem sensus nostri cum Aegyptijs à fide & charitate videãtur ieiuni, verum Ioseph implorare debemus oratione cõmuni, quatenus ipse, q̃ pro humana salute quondam volebat esurire in Aegypto tribulatiõis istius, vnicuiq; nostrũ horrea charitatis digneẽ aperire, granum videlicet verbi cœlestis interiori offerens menti, qui per mortem crucis seipsum comparare voluit grano frumenti.

QVEMADMODVM IOSEPH in sacco fratris iunioris abscondit scyphum, sic Iudæi lignum Dominicum. CAP. VII.

IGitur sicut medulla tritici, quæ sub Aegyptiacæ seruitutis palea diutissimè latuit, grani cœlestis ventilatione iam nobis aptissimè patuit, ita scyphus ille Ioseph nequaq̃ debet à vestra charitate recõdi, quẽ in sacco fratris sui iunioris olim iussit abscondi. Dignum quippe est, vt sicut ex horreis Ioseph cœlestis grani prius fuit enucleata medulla, ita de scypho eius spiritalis sacramenti iam vobis propinetur ampulla,

vt in obſeruatione tanti myſterij participes ſitis gratiæ Dei, quam in abſconſione ligni Dominici quondam perdidêre Iudæi. Per hoc enim, quòd Iudæi tam profundè quaſi in ore terræ lignum crucis abſconderũt, factum Ioſeph imitari noluerunt, qui poſtquàm ad inquiſita fratrum ſuorum queq; conuenientia reſpondit, tandem in ore ſacci iunioris ſcyphum argenteum abſcondit. Sicut per ſcyphum ſplendor verbi cœleſtis, & per ſaccum litera exprimitur legis, ita per os ſacci iunioris anima ſignatur hominis, ſi tamen peramplius & perfectius eidem adhæret ſcientiæ, de qua ſcriptum eſt, Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Vnde quoniam Ioſeph in ſummitate cordis ſui, quaſi in ore ſacci, illam ſemper incluſit ſcientiam, de qua ſcriptum eſt, Os iuſti meditabitur ſapientiam, ideo cor eius nunquàm receſsit à lege ipſius. Sed quoniam à perfidia Iudaicæ impietatis longè remotus erat ſcyphus idem veritatis, ideo theſaurum illum deſiderabilem ſeruare nõ poterant in intimo mentis, de quo ſcriptum eſt, Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis, Vnde mirũ nõ eſt, ꝙ licet ab vna progenie fuerint Ioſeph & Hebræi,

Scyphus Ioſeph ſaccus, & os ſacci quid ſignificent.

Pſal. 36.

in hoc tamen facto aliam intentionem ha buit Ioseph, & aliam Iudęi, dum pro diuer sa qualitate meritorum, diuersa etiam fuit voluntas singulorum. Sicut enim Ioseph ad castigandam fraternæ impietatis audaciam, in reclusione scyphi illius contume liam mutauit in gratiam, ita Iudæi econtra riò ad obscurandam Christianæ religionis memoriam, in absconsione crucis, cótu meliam nobis potius optauerũt quàm glo riam. In qua videlicet re nimis maliciose fe cerunt, dum ad contumeliam nostram tan to tempore thesaurum diuinitatis abscon derunt, cùm satius eis esset cum Ioseph scy phum veritatis inuenisse, quàm pro inui dia Christianorum, tam diu lignum crucis abscondisse. Et cùm iuxta præceptum legis ad obtegendum fimum Iudaicæ sordis, cũ eodem Ioseph paxillum cõpunctionis por tare deberent sub baltheo cordis, econtra riò fidei, spei & charitatis amisêre paxillũ, dum per inuidię stimulum dominicæ cru cis texêre vexillum. Sed hoc mirum non est, quòd sub baltheo cordis paxillum non habuere compunctionis, qui in intimo mẽ tis scyphum perdidêre dilectiõis, quia cur ru superbię suę in carcerem diabolicæ ca-

Malicia Iudæorum in occultanda cruce.

ptiui

ptiuitatis prçcipitati, ab horreo Ecclesię, & scypho sapientiæ fuêre separati. Vnde ne nos eodẽ modo ab antiquo Pharaone videamur incarcerari, curru humilitatis & patiẽtię cũ Ioseph debemus eleuari, vt in horreo Ecclesiæ non solũ spiritalis tritici mensura cibari, sed etiam scypho cœlestis eloquij mereamur cum Christo inebriãte potari. Sicq; spiritali sacramento, quasi opere distinguentes anaglipho, quid eodem carcere & curru, quidve frumento significetur aut scypho, dignum est, vt inuentionẽ sanctæ crucis hodie non debeamus præterire silentio, quã carceris apertio, & currus ascensio, quamve frumenti diuisio, & scyphi testatur inuentio.

Currus humilitatis & patientiæ.

Anaglypto. ἀπὸ τοῦ ἀναγλύφειν *Id est, sculpere.*

SICVTI AD EXEMPLVM ISAAC OCULI IUDÆORUM CALIGAUERUNT, QUANDO PRO INUIDIA CHRISTIANORUM LIGNUM CRUCIS ABSCONDERUNT, ITA LIGNUM CRUCIS IDEM POPULUS INUITUS APERUIT, QUO ISAAC FILIUM SUUM NESCIENS BENEDIXIT.

CAP. VIII.

ECce quia sermo noster aliquantulum est dilatatus cũ Iapheth, dum pro prędicãdo mysterio crucis, aliquãdiu im-

morati ſumus cum Ioſeph, reſtat vt iam ex vtraq; lege abſq; precio cõmutantes vinũ & lac, de horreis Ioſeph ad puteos tranſeamus Iſaac. Sed priuſquã de eiſdem puteis aliquid dicamus, nil obſtat ſi de caligine oculorum eius pauca præmittamus, præcipuè, cùm ſecundum comparationem boni & mali, cæcitas illius cæcitati Iudęorum dignè poſsit ęquari. Non eſt autem ſine re, quòd hanc cæcitatem filius incurrit Abrahæ, quamuis cæcitas illa, quæ contigit in Iſrael, non fuiſſet ex Abrahã & Sara, ſed ex Agar & Iſmahel. Si enim Sara referatur ad Agar, altera alteri libertate diſpar, & conditione fit par, quia nõ ignotũ eſt vobis, quæ vel illa fuiſſet aut illa, cùm vna eſſet libera, & alia ancilla. Vnde quoniã libertate vnius donauit nos Deus, ideo ſeruitute alterius deprimi non debemus, vt cum Iſaac tam perfectam cõſequamur libertatẽ, vt exẽplo illius nequaq̃ Iudæorum imitemur cæcitatem. Si eñ ipſe aliquantulum exterioribus oculis caligauit, dũ in ſeipſo cęcitatẽ Iudęorum ſpiritaliter p̃ſignauit, multò magis idẽ Iudaicus populus lumen veritatis interius amiſit, dum in abſconſione ligni Dominici, ſeipſum ab Eccleſiæ vnitate diuiſit. Sed gra

Cæcitas Iſaac.

Iudæi dũ crucem abſcondunt, excæcantur.

gratias deo, quòd sicut oculi Iudęorũ quasi cum Isaac olim caligauerunt, dum pro iniuria Christianorum eundẽ thesaurum diuinitatis occultauerunt, sic idem populus in inuentione sanctæ crucis, eandem benedictionem nobis inuitus influxit, quia pſatus Isaac quondam filium suum nesciens benedixit. Sicut enim Isaac filio suo benedictionem nesciens porrexit, & tamen quid ei futurum esset, longè antè prospexit, sic Iudaicus ille populus exemplum sequens eiusdem Israelitæ, lignum crucis, quod reuelare noluit sponte, reuelauit inuitè.

VT ALLOPHYLI PVTEOS Isaac obruerũt, sic Iudęi lignum crucis absconderunt. Et quemadmodum lignum idem inuentum est ab Helena regina, sic ab Isaac in eisdem puteis pura inuenta est aqua.

CAP. IX.

QVoniam in puteo præcedentis sententię, nihil plus spiritalis inuenim⁹ intelligentię, tempus est, vt sicut pręmittimus, ad puteos illos transire debeamus, de quibus lympidioris aquę pocula vobis propinare valeamus. Nihil enim obstat, si

puteos, quos Iſaac apud alienam olim fode rat gentem, in honore ſanctæ crucis hodie reuocemus ad mentem, ne myſterium illud humani ſilentij tetro ſuffocetur fumo, qualiter Allophyli inſidiantes, eoſdem puteos repleuerũt humo. Quid igitur per Allophy los niſi Iudæi, quid verò per puteos, niſi profunditas ſignatur ſcripturarum Dei? Iudæi etenim Allophylis non incõgruè cõparantur, qui in abſconſione ligni Dominici humanæ ſaluti diu inſidiantur, non attendentes videlicet elogium illud prouerbij antiqui, in quo dictũ eſt, In inſidijs ſuis capientur iniqui. Vnde mirum nõ eſt, quòd ſicut Allophyli aquam viuam obruerũt, dum puteos, quos Iſaac foderat, humo repleuerũt, ſic Iudæi in abſconſione ligni Dominici aquam illam obruêre ſupernã, de qua ſcriptum eſt, Qui biberit aquam, quam ego do ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Sed gratias Deo, quòd ſicut Iſaac ad extinguendam ſitim, credentium inuenire meruit puteos aquarum viuẽtium, ſic Iudas Hebręus, licet huic operi ſe clamitaret indignũ, hodierna die Dominicum inuenerat lignum. Præterea verò, ſicut Allophyli puteos ſcripturarum, terra maliciæ ſuæ

Allophyli & putei quid ſignificent.

Iudæi cur crucẽ tamdiu cælarint.

ad hoc conabant obruere, ne spiritalis intelligentiæ de eis vera posset aqua profluere, ita Iudæi lignum sanctæ crucis diu volebāt humo suffocare, ne mysterij salutaris inde nobis posset vnda manare. Vnde necesse est nobis, vt sicut Isaac de puteis patrum suorū ad hoc solebat eijcere terram, vt gratiæ salutaris aquam posset inuenire supernam, ita & nos pro inquirēda spiritalis intelligentiæ vnda, tamdiu cogitationum nostrarū debeamus penetrare profunda, quoadusq; de puteo cordis nostri totius maliciæ terra sublata, per mysterium crucis veræ innocentiæ pura nobis resplendeat aqua.

QVOMODO PVTEVS ILLE, cui nomen est viuentis & videntis, conuenire poßit puteo diuini sanguinis, & mysterio crucis. CAP. X.

ERgo sicut ad emundandam carnalis immundiciæ cloacam, in puteis Isaac spiritalem iuuenimus aquam, ita nunc nobis ad irrigationem proficit mentis, si cū eodem Isaac adhuc properemus ad puteū, cui nomen est viuentis & vidētis. Licet em̄ illic putei sint plures, & hic vnus, per om̄es tamen vnius sacramenti nobis offertur mu

nus, quoniam in omnibus vna figura versatur, dum in singulis quibusq; sacra scriptura signatur. Quis autem est viuens, nisi Deus, de quo scriptum est, Viuit Dominus, & benedictus Deus meus? Sed quis sit vidẽs, ipse nobis insinuauit ex se, qui ad Nathanael, cùm esses (inquit) sub ficu, vidi te. Hic est puteus ille viuens, de quo dixit Apostolus, Viuit verò in me Christus, vt exemplo illius vnusquisq; nostrum ex eodem puteo hauriat & viuat, de quo scriptum est, Si q̃s sitit, veniat & bibat. Vnusquisq; enim fidelium ex puteo illius æternaliter habet, qui omnibus viuit, & omnia videt, cum præfato scilicet Isaac in illo moriens, & in illo viuens, quia & viuens vocatur & vidẽs. Sicut enim Isaac, secundum altiorem intelligentiam mentis, deambulauit per viam, quę ducit ad puteum, cui nomen est viuentis & vidẽtis, sic verus Isaac per mysterium crucis, puteum vitæ aperire dignatus est mundo, in quo diuinæ scientiæ aquam posset haurire de profundo. Sed sicut per puteum, vt dictum est, profunditas sacræ lectionis figuratur, ita per viam, quę ducit ad puteum, humilitas Dominicæ passionis signatur, per quam nobis sacræ scripturæ fluenta patuêre

Psal. 17.

Ioan. 1.

Iter ad puteũ ducens quid significet.

tuêre

tuêre ſpiritalia, quæ ante paſsionem Domini, legali latuêre ſub palea. Vnde vt & nos ad exemplum Iſaac de puteo illo inebriemur Altiſsimi, de quo ſcriptum eſt, Bibite & inebriamini chariſsimi, dignũ eſt, vt ad viam, quæ ad eundem ducit, ipſum prȩuiatorem ſequamur & ducem, qui ad currendam viam paſsionis, pertulit in corpore ſuo, clauos, lanceam & crucem.

QVEMADMODVM A FILIA Pharaonis Moyſes inuẽtus eſt iuxta ripam fluminis, ſic ab Helena regina in Caluariæ loco lignum inuentum eſt crucis. CAP. XI.

IGitur quia ſecundum Apoſtolum non eſcam vobis dedimus, ſed lac, dum in figura Dominicȩ crucis, quȩdam vobis enarrauimus de Ioſeph & Iſaac, dignũ eſt, vt iam ad explicandã vobis aliã rem, eodẽ modo de Iſaac tranſeamus ad Moyſen. Sicut enim Moyſes iuxta ripam fluminis, ea die diuino inuentus eſt numine, in qua deſcendebat filia Pharaonis, vt lauaretur in flumine, ſic hodierna die ab Eccleſia plebis bifariæ, lignum crucis inuentum eſt in loco Caluariæ. Quod quia per iudicium

diuinitatis occultum in eodem loco diu vi debatur esse sepultum, ideo nobis elabi nõ debet à memoria, quod ex inuidia Iudęorũ inde habet historia. Per suggestionem enĩ Iudaicorum Pontificum Adrianus Imperator scelus perpetrauit horrificum, dum ad ostendendum Iudaicę prauitatis exemplũ, in loco, vbi lignũ iacuit Dominicum, Veneri ædificauit templum, ne Christiana deuotio vel genua ibi flecteret, aut votorum suorum Deo libamina redderet. Sed gratias Deo, quòd sicut filia Pharaonis vasculum illud euacuauit, in quo Moyses aliquãdiu inclusus latitauit, sic Helena regina templum illud, quod ad iniuriam Dei idẽ Adrianus construxit, ad confusionẽ diaboli hodierna die destruxit. Præterea verò, sicut Moyses de fluuio spiritalis intelligentiæ haurire meruit aquam diuinæ scientiæ, ita & nos in mysterio crucis haurire debemus aquas nostræ redemptionis, de quibus scriptum est, Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Adhuc etiam sicut Moyses in deserto montis Syna, vbi nunquàm filius hominis requieuit, filijs Israhel aquas amarissimas dulcorare consueuit, ita verus Moyses per mysterium crucis dulcorauit aquas amaras

Adriani Imperatoris nefarium facinus.

Helena templum Veneris euertit.

maras & insanabiles, quando suauitate indita, eas nobis fecit esse potabiles. Et sicut verus Moyses filios Israel ab Aegyptia seruitute dignatus est liberare, quando currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare, sic Helena beatissima crucem Dominicam à Iudaica hodie captiuitate liberauit, & in sinu Ecclesiæ, quasi optato in littore collocauit. Vnde orãdum est nobis, vt sicut idem Moyses Hebraicum populum miraculo diuinitatis instruxit, dum medicandis corporibus eorum & mentibus, aquam eis de petra produxit, sic verus ille Moyses pœnitentiæ aquis, vitiorũ nos faciat emundare cloacas, qui eduxit aquam de petra, & deduxit tanquàm flumina aquas. *Psal. 77.*

SICVT MOYSES A MATRE sua reconditus est in fiscella, ita crux Dominica diu abscondita fuit in synagoga. Et eodem modo crux inuenta est in terra, quo Moyses inuentus est in ripa, vel Christus in Ecclesia.

CAP. XII.

PRæterea verò & hoc à nobis nequaq̃ silentio debet abscondi, quod in exemplum Moysi, crux Domini quon-

dam videbatur recondi, quin ſicut Moyſes iuxta ripam fluminis à matre ſua reconditus eſt in fiſcelia, ſic lignum crucis à Synagoga diu abſconditũ erat in terra. Sed ſicut Moyſes ad ripam fluminis, vel Chriſtus inuentus eſt ad aquam baptiſmatis, ſic Thermuth filia Pharaonis, id eſt, Eccleſia gentium, lignum Dominicum inuenire meruit in ſalutem credentium. Sciendum eſt autẽ, quòd ſicut ad conſiderandum inibi euentum rei, quaſi cum Maria ſorore Moyſi ꝓcul videbantur aſtare Iudęi, ſic omnis, qui antiquę legis adhuc amicti ſunt toga, à myſterio crucis Chriſti longè videntur ſtare cum Synagoga. Sed ſicut filia Pharaonis Chriſtum nobis reſeruauit in maſculo, dũ Moyſen incluſum eleuare ſolebat ex vaſculo, ſic Eccleſia gentium lignum crucis ad humanum hodie reuelauerat vſum, quod ex inuidia Iudęorũ diu iacebat incluſum. Et ſicut illa fiſcellam repperit in papilione, ſic Eccleſia crucem Dominicam hodie in recluſione, quoniam vna eademq́; gratia crux hodie inuenta eſt in terra, qua quotidie Moyſes in ripa, vel Chriſtus inuenitur in Eccleſia. O mira clementia Dei, ô lux clarior alijs, lux illa diei, in qua, ad exemplum eiuſ-

eiuſdem Iſraelitici ducis, de loco recluſionis lignum eleuatum eſt crucis. Gratias enim Deo, quòd ſicut filia Pharaonis infantibus Hebrȩorum magnam humanitatem demõſtrauit, patris ſui maſculum cum fœminis reſeruauit, ſic Eccleſię Dei in vero Moyſe magna eſt gratia ſeruata, dum crux Dominica tam maſculis quàm fœminis hodie eſt ab Helena regina monſtrata. Idcircò ſi nequiciam Pharaonis rectè velimus conſiderare, mirum non eſt, quòd de infantibus Hebrȩorum maſculos iuſsit occidere, & fœminas reſeruare. Quoniam ſicut maſculi & fœminę perſonis diſcernuntur geminis, ſic virtutes in maſculis, & vitia ſignantur in fœminis. Vnde ne pro reſeruandis fœminis & occidẽdis maſculis hoſtis antiquus cordium noſtrorum recipiatur in vaſculis, orandum eſt nobis, vt verus Moyſes nobis tribuere dignetur has virtutes geminas, vt in collectione virtutum & abciſione vitiorum reſeruemus maſculos, & occidamus fœminas, ne veri Pharaonis videamur ſubire dominium, qui ſexum iuſsit occidere maſculinum, & reſeruare fœmininum.

Virtutes, maſculi, uitia, fœminæ ſignant.

MOY-

MOYSES IN FIGVRA REGIS æterni regale illud diadema pedibus contriuit, quod rogatu filiæ suæ, capiti eius Pharao imposuit. CAP. XIII.

ERgo quamuis de Moyse & filia Pharaonis semel & secundò sermo sit nobis, adhuc tamen tertiò cum eis locuturi pusillũ, breui sermone & illlam tangemus & illum. Sciendum est enim, quòd idem puer regio vestitus cultu, formosus in habitu, sed formosior erat in vultu, specie scilicet & pulchritudine sua illum præfigurans Dominum, de quo scriptum est, Speciosus forma præ filijs hominum. Vnde mirum non est, quod per antiquæ diuinitatis consilium, filia Pharaonis eum sibi adoptauit in filium, quoniam idem filius adoptionis, filium illum præfigurauit in spe, de quo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Proinde sub typo illius, qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantẽ, patri suo Pharaoni eundẽ offerebat infantem, rogans videlicet, vt per intimum paternæ charitatis amorem imperij sui eum faceret successorẽ. Sicq; translatus in domum Pharaonis, nequaquàm ibi

Moses cuius figura.

Psal. 44.

Psal. 2.

Psal. 112.

rega-

regalibus priuatus eſt bonis, impleta ſcilicet in eo illa prophetica ſententia, Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia. Vt enim Ioſephus refert in libris antiq-tatum, in domo Pharaonis magnum habebat principatum, typicè videlicet illum deſignans, de quo propheta dicit egregius, Factus eſt principatus ſuper humerũ eius. Vnde licet Pharao generis illiꝰ nobile ignoraret ſtemma, pro gratia tamen filiæ, regni ſui ei imponebat diadema, impleto ſcilicet in ſeipſo, quod ſermo teſtatur euãgelicus, Auferetur ab eo regnum, & dabitur gẽti facienti fructus eius. Quod etiam idem Moyſes bene nobis in ſua protinus actione mõſtrauit, dum regale illud diadema in terram proijciens, pedibus conculcauit, ſignificãs videlicet, quòd in ſolio terreni regni nequaquàm terreno ſucceſſurus eſſet homini, qui accepturus erat regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini. In quo ſcilicet facto regnum diaboli quandoque deſtruendum eſſe prȩuidit, dum coronam, quam Pharao ſibimet impoſuit, pedibus contriuit, typicè videlicet nobis inſinuãs, quòd per virtutem crucis illum ſemper cõteremus atrociter, de quo Apoſtolus. Deus in-

Pſal. 83.

Moſes magnus in ædibus Pharaonis.

Matth. 21.

Roma. 16.

inquit, conteret Sathanam ſub pedibus veſtris velociter.

TRES HI VIRI, IOSEPH, Iſaac & Moyſes, ſecundũ prophetiam eorum & legem, de myſterio crucis diſparem quidem ſermonem, at parem habuerunt mentem. CAP. XIIII.

ECce ſicut per ænigmata verborum ſpiritualium in explanatione trium virorum, de vno currebamus ad alium, ita nunc nobis congruum videtur & oportunum, vt eoſdem viros ſimul hic colligamus in vnum. Sed quoniam ijdem viri Ioſeph, ſcilicet Iſaac & Moyſes, in tribus perſonis figuras habuerunt tres, ideo conſiderandum eſt nobis oculis ambobus, qua in re tertius diſcrepare videatur à duobus. Ad prædicandum ergo ſeculorũ omnium regem, duo de his obtulêre prophetiam, tertius legem, quoniam ſicut lex per Moyſen data eſt, ita per Ioſeph & Iſaac prophetia nobis oblata eſt. Vnde quamuis duo de his patriarchæ ſint, & tertius propheta, lex tamen & prophetia ſingulorum, in myſterio ſanctæ crucis fermè videtur impleta, exceptis his, quæ vel pręmium nobis polli-

Lex & prophetia in crucis myſterio completa.

cen-

centes aut ſupplicium, futurum adhuc habent expectare iudicium. Intuẽdum eſt autem, quòd vbicunque Deum prædicauêre viuentem, diſparem ſermonem & parem habuerunt mentem, quia ſi verba ſingulorum velimus conſiderare ſolertius, quicquid vnus & alius, hoc teſtabatur & tertius. Dignum quippe fuit, vt quos radius ſupernæ penetrauerat lucis, omnes pariter loquerentur ex myſterio crucis, in quo pro emundanda originalis immundiciæ cloaca, de latere Saluatoris ſanguis exiuit & aqua. Vnde ſciendum eſt, quòd ſicut Abraham typũ Saluatoris ſe habuiſſe monſtrauit, dum ſub arbore crucis tres vidit & vnum adorauit, ſic & iſti tres, diuinam humanamq́ue in Deo coluêre naturam, dum ſanctæ Trinitatis formam ad candem ſolebant adorare figuram. Sed licet omnes vnius Dei habuerint culturam, in ſeipſis tamen ſimplicem habuêre figuram, dum cultum pietatis & typum Dei viuentis vnus habuit teſtimonio carceris, alius arietis, & tertius ſerpentis. Vnde ne nos Aegyptiacæ captiuitatis ergaſtulo quaſi cum Ioſeph videamur incarcerari, duos alios viros, Iſaac & Moyſen debemus Ioan. 19.

imi-

imitari, vt contra versutias antiqui serpentis armis iustitiæ ita cum eis armemur in mente, vt fortitudinẽ Saluatoris imitemur in ariete, & prudentiam in serpente.

QVOD IN FIGVRA CRVcis Dominicæ & euangelicæ gratiæ, tribus illis viris, Ioseph, Isaac & Moysi, binæ vel trinæ benè conuenire nutritæ.

CAP. XV.

HIs igitur ita consideratis, consideranda sunt in eis & alia opera pietatis, vt scire posimus quid ab vnoquoq; illorum petendum sit iure, quibus pro diuersitate gratiæ, diuersæ etiam fuêre figuræ. Sicut enim Ioseph pane vitæ & intellectus meruit alios cibare, & ipse cibari, sic Isaac & Moyses aqua sapientiæ meruêre potari, quatenus gratia dispari, & beneuolentia pari alter alteri mutua posset charitate sociari. Ita quippe dona se habent spiritalia, vt virtus vna semper sustentetur alia, quoniam in virtutibus spiritalium virorum talis est talio, vt virtus, quæ non habetur in vno, habeatur in alio. Vnde mirum nō est, quòd sicut Ioseph, secundum altioris intelligentiæ sacramentum, ex horreo charita-

Donorum spiritalium cuiusmodi ratio sit.

tis, ſpiritale nobis ſolet erogare frumentũ, ſic Iſaac & Moyſes, ſecundum gratiam vnicuiq; datam, cœleſtis ſapientiæ nobis daturi ſunt aquam. Sicut enim Ioſeph in myſterio crucis, panem illum nobis figuraliter oſtendit, de quo dictum eſt, Hic eſt panis viuus, qui de cœlo deſcendit, ſic Iſaac & Moyſes nos petræ illius vena debent potare ſecreta, de qua ſcriptum eſt, Bibebant autem omnes de ſpiritali conſequente eos petra. Vnde ne nos ſiti pereamus aut fame, dignum eſt, vt per myſteriũ crucis verbi cœleſtis aqua reficiamur & pane, maximè cũ ijdem tres viri ſitim animarũ inde poſsint emendare per totum, ſi vnus nobis panẽ, & duo dederint potum. Sed interim nobis nihil obſtare videt̃, ſi Ioſeph à duobus alijs pauliſper ſeparet̃, vt vbi ratio videtur cõuenire rationi, denuò in locum ſuum priſtina debeat ſtatiõe reponi. Duobus quippe modis breuiter hic annotare debemus, qualiter in Iſaac & Moyſe cauſę cauſis, & res cõueniant rebus, maximè cùm affluentem ſequentis ſententiæ verſiculum integrè de nobis ſitis internæ poſsint propulſare periculum. Sicut enim Iſaac ex puteo illo, cui nomen eſt viuẽtis & videntis, in figura Saluato-

Ioan. 6.

1. Cor. 10.

Famem & ſitim noſtram quæ pellant.

uatoris irrigare debet arida mentis, ſic vt ſitis cordium noſtrorum extinguatur à Moyſe, in archa Eccleſiæ poculo charitatis inebriari debemus cum Noe, vbi per myſterium crucis ſeptiformis gratiæ Dei nobis inundante diluuio, aquam nobis ſapientiæ, Iſaac ex puteo, & Moyſes miniſtrabat ex fluuio.

QVOD SECVNDVM TRIPLICEM diuinitatis gratiam, ex proximè nominatis viris tribus, vnus daturus eſt panem, alij duo autem aquam.

CAP. XVI.

ECce ſi quis iam tempus & horam velit conſiderare ſolertius, denuo, ſicut præmiſimus, in locum ſuum reuocandus eſt tertius, quatenus in cœleſti ſanctæ Trinitatis archiſterio duobus alijs numero ſocietur & myſterio. Sicut enim Ioſeph in ara crucis panem illum nobis pręmonſtrauit in Hebręis, de quo ſcriptum eſt, Panem cœli dedit eis, ſic Iſaac & Moyſes quædam cœleſtis ſapientiæ ſecreta, geminæ dilectionis bina nobis debent miniſtrare metreta. Cùm enim metron græcè, menſura dicatur latinè, binę metretæ eorundẽ virorum benè cõuenêre doctrinæ, quoniã binis metretis

Pſal. 77.

tretis aut ternis, hydrias illas impleuêre supernas, de quibus scriptum est, capientes singulæ metretas binas vel ternas. Sciendũ est q̃ppe, quòd sicut binis metretis gemina dilectio signat̃, sic ternis metretis fides sanctæ Trinitatis typicè monstrat̃. Prętera verò, sicut ex interioris medullæ perspicacia binis metretis lex figuratur & gratia, sic ternis metretis triplex signatur ordo credentium, coniugatorum scilicet, virginum & continentium. Vnde quoniam in duobus mandatis & fide Trinitatis tota lex pendet & prophetæ, nõ incongruè tribus his viris binę vel ternę cõuenêre metretæ, q̃a cœlestis alimonia quotidie ab eis tribus his ministratur ordinibus, cõiugatis videlicet, cõtinentibus & virginibus. Sicut enim Ioseph per mysteriũ crucis, pane illo vires reficit aĩarum, de quo dictum est, Cibabis nos pane lachrymarum, sic Isaac & Moyses corda nostra poculi illius solẽt inebriare figura, de quo scriptũ est, Potũ dabis nobis in lachrymis in mẽsura. Et ideo necesse est nobis, vt per gratiã Dei omnipotentis p̃ceptis Dominicis implere studeamus hydrias mẽtis: ita videlicet, vt per duplicẽ legis & gratię nummũ, bonis operib⁹ impleamus

Ioan. 2. *Binæ ac ternæ metretæ quid designent.* *Psal. 79.* *Ibidem.* *Nummus legis & gratiæ.*

eas vſq; ad ſummum. Alioquin deficientibus ceremonijs legis Hebrææ, fruſtrà pro nobis nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, niſi in Eccleſia Dei ex bona conuerſatione credentium, quotidie impleantur nuptiæ diſcumbẽtium. Sed quoniam in myſterio Dominicæ paſsionis & crucis duplex nobis gratia eſt data, vt in ſacramentis Dominicis, nec vino debeamus carere nec aqua, ideo vtraq; deferenda ſunt in obſequium Dei, ne vel lex deſit gratiæ, vel gratia legi. Sciẽdum eſt quippe, quia ſi vel ab vno, vel ab alio vinum ſolummodò deferatur in ſacrificium redemptoris, ſanguis eius incipit eſſe ſine nobis. Si verò aqua ſola ab illo miniſtreẽ aut iſto, ſola plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Et ideo ſicut in ipſa ſanctæ matris Eccleſiæ didicimus ſchola, in ſacrificium Domini nec vinum ſolum, nec aqua deferenda ſola, ſed vtrunq; potius inſimul miſceatur, vt ex vtroque vnum ſacramentum ſpiritali ſanctificatiõe perficiatur. Ad hoc enim, ſicut habemus ex traditione fideliũ, in conuiuio nuptiarum aqua in vinum, & lex mutabatur in Euangelium, vt & nos in aliam imaginẽ ita trãsformemur ab omnipotente, vt ſicut quandoq; in corpore, ita nunc

Ioan. 2.

Aqua & uinum ſimul offerenda.

Cur aqua mutata in uinũ ſit, in nuptijs.

nunc mutemur in mente. Sed ſciendũ eſt, quòd lex in Euangelium, & aqua conuerſa in vinum, primò deferri debet ad Architri clinum, quoniam in Eccleſia Dei, quæ in tribus ordinibus triplex habet triclinium, in figura doctorum principale videtur ha bere dominium. Cùm enim archos græcè, princeps dicatur latinè, paſtoribus eccleſiarum nomen iſtud bene videtur conuenire, quia ſuper tres principales ordines dignitatũ, in triclinio Eccleſiæ ſolent habere principatum. Vnde quia tunc ſpiritaliter ex aqua vinum eſt factum, quando myſterium Dominicæ paſsionis & crucis videbatur eſſe peractum, dignum fuit, vt gratia, quæ prius in aqua latebat à vino, à filijs Eccleſiæ primùm deferri deberet Architriclino. Alioquin in eodem vino & aqua fruſtra nobis eſſet duplex gratia ſeruata, niſi vinum illud ex aqua nobis huc, & ſibi deferretur illuc, de quo ſcriptum eſt, Tu autem ſeruaſti bonum vinum vſque adhuc. Tale quippe vinum non corijs putribus, ſed nobis potius debetur in vtribus: quoniam bene ſibi cauere debet omnis fideliũ cœtus, ne in nouos vtres vinum faciat vetus. Quid autem per nouos vtres, niſi noui ſignantur

Paſtorũ ordo præcipuus.

Ioan. 2.

Noui utres quid designent. homines, si tamen innouati per gratiã Dei omnipotentis, nõ nouitatem corporis, sed nouitatem habeant mentis? Qui enim per mortem crucis olim mortuos suscitauerat putres, ipse ad excipiendum sanguinem suũ nouos semper exigit vtres, qui ad eandem formã in nouum hominem renouentur à veteri, per quã innouati sunt Petrus, Paulus, & cæteri. Vnde ne vtres cordiũ nostrorum, vtribus illis dispares inueniantur, *Matth. 9.* de quibus Veritas, Vinum (inquit) nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur: necesse est, vt ex pruina cœlestis gratię, cum vtre illo vitiorum nostrorũ frigescant *Psal. 118.* intestina, de quo scriptum est, Factus sum sicut vter in pruina. Quia enim nemo potest internum habere decorẽ, nisi in vitijs habeat frigus, & in virtute calorem: dignũ est, vt vnusquisq; nostrum eundem diuinę dilectionis calorem habeat in se, de quo di- *Psal. 38.* ctum est, Concaluit cor meum intra me. Alioquin illud in Canticis clamare non va- *Cant. 4.* lemus fiducialiter, Surge Aquilo & veni Auster, nisi totius maliciæ frigus sic internæ cogitationis excludatur à claustro, vt ianua cordis clausa sit Aquiloni, & aperta sit Austro. Quapropter quia diuinis nequa-

quàm

quàm placere valemus obtutib⁹, niſi frigus in vitijs, & calorem habeamus in virtutibus: neceſſe eſt, vt ad celebrandas nuptias Dei omnipotentis bonis moribus, & probis actibus impleamus hydrias mentis, vt in myſterio crucis dignè haurire poſsimus de illo ſpiritalis lætitię vino, de quo ſcriptum eſt, Haurite nunc, & ferte architriclino. *Ioan.2.*

Quia igitur ſatis ſuperque iam impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium, dum in conuiuio ſpiritalium verborum impleuimus hydrias mentium, tempus eſt, vt ad repetendas iam prioris ſententiæ metretas, de nuptijs & hydrijs, ad patriarchas reuertamur & prophetas. Dignum quippe eſt, vt ſicut per diuinæ pietatis efficaciam, paulisper à lege vertebamur ad gratiam, ita nunc ad præconandum rerum omnium regem, de vino ad laticem, & de gratia recurramus ad legem. Sed licet nobis magna eliciendum ſit vi, quicquid hauriendum eſt ex puteis Iſaac, & ex lege Moyſi, tamen quia ſeueritatem vtriuſque ſemel ſumus experti, iterũ ad eos priſtina debemus lectione reuerti. Eandem enim vim

Comparatio elegans. super nos ijdem habent prophetæ, quam super annulos & ſtipulam videmus in lapide magnete, dum ad eandem formam cogimur eiſdem obedire prophetis, qua feſtuca vel annulus ſeruire coguntur potétiæ magnetis. *Magnetis uis.* Sicut enim ille ad ſe quadam admirandę virtutis contrahit arte, quicquid ſibi de his aduerſa obuiauerit parte, ita & nos pro peragendo negocio antiquo, ad eoſdé prophetas contrahi videmur ex obliquo. Proinde ne in exequenda propoſitæ rationis theoria, Ioſeph à duobus alijs longius digrediatur à via, neceſſarium eſt, vt iam eò citius debeat alijs ſociari duobus, quò numero & myſterio ſubuenire debet ambobus. Ijdem eñ viri eò magis digni ſunt humanæ ſeruitutis miniſterio, quò pauci numero, & plures fuêre myſterio, quoniá benè nobis vtriuſque teſtamenti gladius innuit biceps, quòd in eis intellectus eſt multiplex. Vnde quoniam ſub vnius profeſsione fidei, multiplex in eis fuit gratia Chriſti, dum aliud officium erat illi, & aliud iſti, neceſſe eſt, vt apud nos penſare diligenter ſtudeamus, quid ab vnoquoq; eorum dignè ſperare debeamus. Patrocinio enim eorum, & gratia Dei alio modo indigemus

nos,

nos,& alio Iudæi, quoniã in myſterio cru
cis,inter nos & illos tantum chaos videtur *Luc.16.*
eſſe firmatum,vt neq; nos ad illos, nec illi
ad nos velint habere meatum. Quapropter
ne cum eiſdem Iudæis famem patiamur vt
canes,in myſterio crucis à vero Ioſeph quo *Pſal. 58.*
tidie nobis ſpiritales quærendi ſunt panes,
vt ſicut ille cum medulla tritici, vel cum pa
nibus occurrit fugienti,ſic Iſaac & Moyſes
aquam cœleſtis eloquij ſitibundæ deferãt
menti. Sciendum eſt enim, quòd ſicut ve-
rus Ioſeph quondam pane illo ſpiritaliter
nos, & carnaliter pauit Hebræos, de quo
propheta Dauid, Pane(inquit)cœli, ſatura *Pſal.104.*
uit eos:ſic verus Iſaac & verus Moyſes aqua
illa cœleſti ſpiritaliter nos, & figuraliter
potauêre Iudęos,de qua ſcriptũ eſt, Aqua
ſapientiæ potauit eos. Et ideo neceſſe eſt
nobis,vt ſicut verus Ioſeph per myſterium
crucis mãna illud cœleſte quotidie dat no
bis, fidei dentibus ruminandum, de quo
Pſalmographus. Pluit illis (inquit) manna *Pſal. 77.*
ad manducandum, ſic verus Iſaac & verus
Moyſes ſitim illam animarum nobis debe-
ant emendare viritim,de qua ſcriptum eſt,
Poſuit flumina in deſertum,& exitus aqua *Pſal. 106.*
rum in ſitim. Adhuc etiam neceſſarium eſt,

vt ſicut verus Ioſeph, myſterio cœleſtis ſa cramenti in horreo Eccleſiæ, quotidie cibare nos ſolet ex adipe frumenti, ſic bina vel terna ſpiritalis intelligentiæ metreta, potare nos velit Iſaac de puteis, & Moyſes de petra. Taliter quippe, ſicut interioris oculi poteſt dinoſci perſpicacia, in his tribus viris triplex nobis occurrit gratia, dum per gratiam eius, qui animam ſatiabit inanem, duo nobis offerunt aquam, & tertius paně. Sed licet vnius generis cibus, pro qualitate hominum ſæpe non conueniat tribus, nobis tamen oſtendendum eſt hic deuotione ſingulari, & ratione communi, qualiter in myſterio crucis vnus omnibus, & omnes conueniant vni. Vnde quoniam in illo ſolo noſtra fides, & noſtra eſt ſpes, cuius figuram habuit Ioſeph, Iſaac & Moyſes, orandi nobis eſt, vt ſicut verus Ioſeph per myſterium crucis, quotidie nos pane illo paſcit in præſentis Eccleſiæ domo, de quo ſcriptum eſt, Panem angelorum manducauit homo, ſic verus Iſaac deuotioni noſtræ ita ſe velit exhibere deuotum, vt ex puteo ſanguinis ſui cœleſtis gratiæ nobis tribuat potum, quatenus per verum Moyſen fidei, ſpei & charitatis, trino ſubleuati remigio,

Pſal. 77.

præ-

præſentis ſeculi mare ſicco poſsimus tranſire veſtigio: ita vt per paſsionem eius & crucem, ſemper mortificemur in corpore, & viuificemur in mente, cuius mortem Ioſeph in carcere, Iſaac in ariete, & Moyſes prẹfigurauit in ſerpente. Quod ipſe nobis præſtare dignetur, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen. Quia enim iam à nobis concludendum eſt properè, quicquid propoſuimus de Ioſeph & Iſaac, & Moyſe, conſiderandũ eſt, quid ſermo Dei, qui eſt efficax & viuus, nouiſsimè hic vnus operetur in tribus: ſicque ſermo noſter, quaſi poſt deuictam curæ ſecularis vmbram vel turbam, in Chriſto Ieſu ad ipſam perueniet ſummam.

Mortis Dominicæ figuræ.

D. BE-

D·BEREN-GOZII ABBATIS DE INVENTIONE SANCTAE crucis, Liber ſecundus.

BEATA HELENA, EIVSQVE filius Conſtantinus, magnam à Deo obtinuit gratiam. CAP. I.

QVAMVIS non poſsit eſſe incognitum, quòd poſt paſsionem Domini lignum Dominicum à Iudęis diu erat abſconditum, dignum tamen eſt, vt ad prędicandam eiuſdē ſacratiſsimæ crucis victoriā, quando vel à quo inuenta ſit, reuocemus ad memoriam.

D.Helena. Beata igitur Helena Treuirorum quondā indigena ciuitatis, poſt gratiā baptiſmatis operibus cœpit inſudare pietatis, quia cùm perfecta in fide, & perfectior in charitate, nobilis erat genere, ſed nobilior ſanctitate. Nobilitate etenim morum ſuorum nobilitatem pręcellebat aliorum, ſciens videlicet, quia hæc eſt nobilitas indubitata, quæ bonis moribus probatur ornata. Vnde & ex ſemine ſenatorum nobilium nobilem quē-

Nobilitas uera & certa quæ.

dam

dam generauit filium, qui ſecundum lumi nare maius, quod videtur præeſſe diei, ſplẽdor fuit Imperij in his, quæ erant ſeculi, & in his quæ Dei. Quapropter vt diuina ſibi præordinauit ſanctio, non incongruè Conſtantinus à Conſtante vocabatur & Conſtantio, ſeipſum ſcilicet erga Deum maiorem conſtantiam habere demonſtrans, q̃ ijdem parentes ſui Cõſtantius haberet aut Conſtans. Sed licet ſecundum dignitatem ſeculi nobilis eſſet ex ſemine patris, nobilior tamen in his, quæ Dei ſunt, erat ex progenie matris, dum poſt acceptam gratiam Dei viuentis, nobilitati corporis nobilitatẽ prætulit mentis. Poſt gratiam quippe baptiſmi, qua vtriq; ſuperno recõciliati ſunt patri, eadem virtus quæ data eſt filio, dabatur & matri, quia ſi hiſtoriam vtriuſq; velimus conſiderare ſubtilius, Deum quem coluit mater, colebat & filius.

Conſtantinus D. Helenæ filius.

AB HELENA MATRE, SYRIam: à Conſtantino filio, Romam atque Græciam, conuerſas eſſe: ipſiſq́; ſolis, inueniendæ crucis gratiam cõmiſſam eſſe. CAP. II.

POſtquã ergo filius per Sylueſtrum põtificem hanc gratiam recepit ab omipotente,

potente, vt in piſcina ſalutis à lepra in corpore, & à vitijs mundaretur in mente: continuò, vt & alios educeret de lacu miſeriæ & de luto fecis, fidem ſanctæ Trinitatis tá Romanis cœpit intonare quàm Græcis. Qui licet in fortitudine & maior eſſet in virtute, æqua tamen lance pro Iudęorum ac gentilium ſtuduit laborare ſalute, dum quaſi medius diſcurrens inter Iudæos ac gentes, reuocare cœpit incredulos, confortare credentes. Interim autem, dum tali deuotione mundum ſibi & ſe Deo ſubiecit, hac & illac mater illius ſimiliter fecit, ex intimo ſcilicet cordis inde crebra trahēs ſuſpiria, quòd Chriſtianę fidei tam diu prius repugnauit et Syria. Proinde mater & filius eò ſtudioſius ſecuti ſunt prȩcepta vitæ, quò gratia, quę data eſt vni, dabatur vtriq; dum, ſicut vtriſq; cœleſtis inſpirauerat pater, fidem quam prędicabat filius, prędicauit & mater. Cùm enim pro capiēdis hominibus ſua vtrobique tenderent retia, cótinuo ad fidem Chriſti Roma trahebatur & Gręcia. Inſuper etiam ne aliarum gentiū corda, quaſi à fide ieiuna, deficerent in via, per matrem conuerſa eſt Syria, & per filium Romania. Vnde cùm ex tam bonis

Gratia una matris & filij.

ope-

operibus, & mater proba esset & filius probus, mirum non est, quòd gratia, quę seruata est vni, seruatur ambobus, dum pro inquirendo mysterio ligni salutaris vtrisq; prę cęteris seruata est gratia singularis. Ex antiquę enim diuinitatis consilio inueniendę crucis officium matri huic seruabatur & filio, vt vterque eorum hoc ex diuina gratia percepisse se nosset, quod ante se alius habere non posset. Vnde cum studio amborum inuentum sit crucis Dominicę vexillum, dubium est, vtrum in hac inuentione illam pręferamus aut illum: maximè cùm ad hanc inquisitionem tam diu eis esset consiliarius vnus ex mille, vsquequò ad effectum eiusdem operis illa peruenisset ac ille. Per internum enim inspirationis Dominicę suasum, eidem inuentioni filius prębuit ortum, & mater occasum, quia dum ad hanc inquisitionem vterque eorum se fecit accliuem, filius imponebat originem, & mater finem.

CON-

CONSTANTINVS CONTRA Barbaros ſigno crucis ſe armauit, & ſecundum ſignum, quod in cœlo vidit, hoſtes proſtrauit & vicit. CAP. III.

Vt ad perquirẽdam S. crucem Conſtantinus & Helena permoti ſint.

VErùm cum cœleſti ſolũmodò notũ ſit patri, quare ſacratiſsimę crucis inuentio filio huic ſeruaretur & matri, dicendum eſt nobis, qualiter arcanum antiquæ diuinitatis conſilium ad inquirendũ lignum idem Dominicum, matrem prouocaſſet ac filium. Quodam ergo tẽpore, nõ modica multitudo Barbarorũ fines vbiq; cœpit deuaſtare Gręcorum, dum quaſi in apertam prorumpens apoſtoſiam, totam penè ſolebat occupare Zomaniam. Conſtantinus autem nondum Deum timens, ſed homines reueritus, ſe cõtra hoſtes ſuos ſicut miles armauit emeritus, dum die noctuq; cum ſuis cogitare cœpit ac recogitare, qualiter aut quomodo eos inde poſſet propulſare. Sed cùm inde ſingulis noctibus & ſingulis anxiaretᷣ diebus, ſicut ſemper anxia cum trepidis mutat ſententia rebus, tandem pro declarando crucis ſacratiſsimæ ligno contra inimicos ſuos, tali diuinitus releuatus eſt ſigno. Quadam igitur no-

Viſio Conſtãtini.

nocte in ſtratu ſuo quieſcens, ſignum cru cis in cœlo vidit, & poſt huiuſmodi viſionem ſtatim in hunc ſenſum vocem de cœleſtibus audiuit, ſcilicet, quòd in die belli, & in tempore pugnandi per hoc ſignum victoriam deberet habere triumphandi. Vnde licet adhuc Paganus extitiſſet, & de myſterio crucis nõdum quicquàm inſtructus fuiſſet, continuò tamẽ ad eandem formam, quã in cœlo videbat, aliud ſignum informari faciebat. Et cùm dies accidiſſet oportunus, in quo virtutem crucis ipſe crucifixus erat oſtenſurus ad comprobandum cœleſtis gratiæ ſignum, ante aciem Conſtantini idem deportatum eſt lignum. In quo conflictu licet alter contra alterum obfirmatam haberet faciem, fortiſsimè tamen acies impugnauit aciem: quoaduſque acies immenſa ſuorum per virtutem crucis aciem debellaret aduerſariorum. Cùm enim tyrones emeriti hac & illac ad arma fuiſſent intenti, & circa ripã Danubij pars parti, & gens occurreret genti, continuò, vt diuina gratia ſibi prius in viſione monſtrauit, in virtute crucis hoſtes ſuos ex parte peremit, & ex parte fugauit. Sic igitur poſtquàm ad laudem diuinitatis & gloriã

per virtutem crucis meruit habere victoriam, illam diuinæ promissionis gratiam, bene habebat in se expertam, de qua scri-
Psal. 88. ptum est, Odientes eum in fugam conuer-
Psal. 124. tam. Quia enim nõ relinquat Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, ea dic bene declarauit in virtute suorum: dum per virtutem crucis ipse eos à barbaris voluit liberare nationibus, de quo scri-
Psal. 36. ptum est, Confirmat autem iustos Dominus. Sed licet ipsi nondum iusti fuissent in oculis hominum, erant tamen iusti ante Dominum: quia iam tunc eis appropinquare cœperat illa cælestis gratiæ medela, per quam incessuri erant in omnibus mandatis & iustificationibus Dñi sine querela.

CONSTANTINVS SIGNO crucis victoriam consequutus quum esset, cœpit primùm ab idolorum cultoribus crucis mysterium perquirere: Baptizatus autem dein à Syluestro, Christi fidem per totum orbem prædicari fecit. CAP. IIII.

Constantinus igitur post fugam hostium, & victoriã suorũ, de mysterio cru-

crucis inqrere cœpit à ſacerdotibus idolorum, ac ſi illi, qui nondum fuerant virtuté ſanctę crucis experti, aliqd ei poſſent inde dicere certi. Audiétes auté hoc pauci Chriſtiani, qui tunc aderant ibi, quędam de aduentu filij Dei primo prædicauerát ſibi, ac deinde myſteriũ paſsionis eius & crucis retexentes ordine pleno, narrauerunt ei oĩa, quæ facta ſunt de Ieſu Nazareno. Conſtantinus autem, ad placandum totius operis opificem, continuò ad ſe Romanum fecit accerſiri Pontificem: à quo confirmatus & baptizatus in nomine dñi, diſcere cœpit, quid vel Deo deberet aut homini. Nouum quippe habitum & nouũ aſſumens animũ, in fonte Saluatoris duo genera cœpit medicaminum: dum pro eo, quòd effundere noluit ſanguinem innocentem, lepra deſeruit corpus, & vitia mentem. Proinde cõfiſus in virtute diuina cótra vitia carnis bella gerebat inteſtina: quia dum in ſeipſo formam diuinitatis altius impreſsit, bellum, quod antè cum hoſtibus habuit, poſtea cum vitijs geſsit. Poſtquàm enim dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, continuò ad vnius Dei conuerſus eſt cultum: quia ne diuerſis

Conſtantinus baptiſma ſuſcipit.

Deſcribit formam ueri Imperatoris.

idolis vltrà ſacrificaret in templo idolorũ cõmuni, non multis poſtea dijs voluit ſacrificare, ſed vni. Ab illo quippe die coram Deo nolens ſe facere reum, in perſonis trinum, & in maieſtate vnum adorauit Deũ, dum in amore conditoris cor eius eò magis erat innixum, quòd nihil aliud ſcire voluit, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. Sic igitur cum quotidianis profectibus de virtute in virtutem, & de ſalute creſceret in ſalutem, factum eſt, vt in orbe terrarum eò fieret vbiq; potentior, quò in ſeruicio conditoris cœpit eſſe feruentior. Vnde quia cogitatione humilis, & operatione fidelis ſeruiuit in terris, cui angeli ſimulantur in cœlis: ideo pro hac nouæ conuerſationis exequutione fideli factus eſt thronus eius, ſicut dies cœli. Sed quia ſic per fidei cultum, & boni operis fructum Chriſtianis intulit gaudium, & idololatris luctum: ideo & nos maiores gratias pro eo agere debemus gratiæ conditori, quò fidelis ipſius, & ſibi proficiebat & nobis. Totum enim orbem ad eandem pene perduxerat fidem, qua per beatum Syluestrum pontificem ipſe inſtructus pridem, ſciens videlicet, quia ſicut virtus totius veſtimenti

ſtimenti pendet in ſtamine, ſic in fide Chriſti tota ſalus pendet animæ.

CONSTANTINVS MATREM ſuam B. Helenam, pro inquiſitione ligni Dominici, Hieroſolymam miſit, quæ vbi eò perueniſſet, magno ſtudio eſt de ſancta cruce apud Iudæos percunctata. CAP. V.

IGitur cùm per arcanum antiquæ diuinitatis archiſterium Cõſtantinus Imperator Romanum quondam rexiſſet imperium, ob fidei ſemen hac & illac vbique ſpargendum, de gente in gentem, & de regno tranſiuit in regnum: dum pro fidelib⁹ hilaris, & pro infidelibus triſtis, fidẽ ſanctæ Trinitatis illis inſinuauit & iſtis. Interim autem, cùm tali modo pro Iudęis laboraret ac gentibus, lignum dominicum inquirere cœpit à ſapientibus, eò ſtudioſius ſcilicet cupiens eiuſdem crucis venerari memoriã, quò per eam ab hoſtibus ſuis antea meruit habere victoriam. Sed quoniam ipſe pro fide Chriſti & negocijs imperij animum ſuum in plura diuiſit, ideo beatam Helenã matrem ſuam pro ſe Ieroſolymam miſit, vt eò ſtudioſius ibi Dominicam inquireret

Conſtantinus amplificandæ fidei ac religionis Chriſtianæ ſtudioſus.

S. Helena ad inueſtigandã crucem mittitur.

crucem, quò ad hanc inquiſitionem ipſum crucifixum oſtenſorem haberet ac ducem. Beata igitur Helena ſapienti vſa conſilio, ſtatim interius Deo, & exterius obediuit filio: dum non ſolùm valida manu pro eadem inquiſitione Ieroſolymam iuit, ſed etiam à Iudæis, vbi lignum Dominicum eſſet, diligenter inquiſiuit. Quæ enim de vitijs ad virtutes iam tunc bene operando tranſiuit, nō immeritò theſaurum illum diuinitatis inquiſiuit, inquiſitum inuenit, inuentum cuſtodiuit. Vnde vt & nos cum ea, quaſi de tenebris properemus ad lucem, dicere debemus, qualiter ipſa eandem inuenit crucem: ne quis audientium ſic vnquàm inſipiens fiat, vt poſtea ſe dicat iſta neſcire, ci ſciat. Eligens ergo ſibi de Iudæis viros numero mille, inquiſiuit ab eis, quid de eo ille ſentiret aut ille, ſicq́; omnes vna eademq; ratione videns eſſe contentos, denuo de eis cœpit ſeparare quingentos. Qui licet inſtructi eſſent lege diuina, neſciebāt tamen quid de eis vellet facere Regina, niſi quantum inde Iudas vnus ex eis cæteris poterat enarrare Iudæis. Vnde & ipſe iuſtam inde reddens rationem, ligni, inquit, Dominici vult facere queſtionem. De qua

Modus peruestigandæ crucis D. Helenæ.

Iudas cæteris Iudæis Reginæ conſiliū explicat.

tamen nihil omnino dixerat esse conscriptum, nisi quantum à patre suo vel auo sibi fatebatur esse prædictum. Proinde recordatus patris & aui veteris, sententias eorũ cœpit enodare cæteris, Iudæorum scilicet ac gentium populis enarrando duobus, quicquid inde de parentibus percepit ambobus. Dixerant enim sibi, quòd ipse & omnis posteritas illius hoc nosse poterat, quòd quandocunque inquisitio ligni fieret, genus eorum amplius regnare non valeat, sed regnum eorum transferendum esset in salutem credentium, de quo scriptũ est, Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.

BEA. HELENA MORTE PLECtendos, igniq́ue Iudæos illos cremandos censet, qui S. crucem ostẽdere nollent, Iudamq; in lacu septem diebus seruari præcipit.

CAP. VI.

Regina autem conuocans ad se omnẽ Iudæorum cohortem, vitam eis ꝓponebat ac mortẽ, vitam scilicet, si lignũ crucis ostenderẽt: mortẽ autẽ, si demõstrare contẽnerent. Sed cũ corda eorum ad hęc

indurata fuissent, & ea, quę sciebant, se nescire dixissent: eò celerius eos, quæ dicenda erant, dicere cogebat, quò citius ab eis voluit scire, quod nesciebat. Sed cùm veritas rei ab eis nulla ratione posset inuestigari, continuò iussit omnes igne cremari: vt vel sic eos cogeret monitis obedire diuinis, quos ad hoc nec blandimentis poterat prouocare nec minis. Iudæi autem sibimet inde timentes, & viuere potius, q̃ mori cupientes, tandem ad ostendendam sibi veritatem nudam, pro se omnibus tradiderunt Iudam. Quem cùm nec minis terrere, nec blandimentis ad hoc posset allicere, vt veri aliquid inde vellet dicere: continuò suscipiens de omnibus vnum, per septem dies iussit eum in lacu seruari ieiunum, vsquequò septem diebus euolutis, ea ratione inde se postularet educi, vt debitam seruitutẽ Dominicæ impenderet cruci. Qui cùm ad hæc verba de lacu fuisset eductus, cõtinuò Christianis gaudium, & Iudæis ortus est luctus: quoniam omnes Iudæi, qui conuenerant ibi, inuidebant nobis, & timebant sibi. Sed ille, qui est salus nostra in tempore tribulationis, misertus est eis, & misertus est nobis, dum conuersus ad nos, & reuersus

Regina in Iudæos necis promulgat sententiam.

Iudas in lacũ mittitur.

ad eos, ea die voluit lætificare Christianos, & illuminare Iudæos.

IVDAS DEIN E LACV EXtractus, facta ad Dominum oratione, tres cruces inuenit: Crucis autem Dominicę mortuus ibi resuscitatus testimonium perhibuit.

CAP. VII.

PRo hac igitur causa, cùm illuc, vbi locus erat Caluariæ, vndique concurrisset turba plebis bifariæ, contrahere se pars cœpit ad partem, ne per Iudęorum impietatem ars deluderet artem. Iudas autem inter cæteros stans in conspectu filiorum hominum, ex intimo cordis orationẽ hanc fudit ad Dominum, quatenus ipse sibi mõstrare dignaretur, vbi esset crucis Dominicæ fossa, qui Moysi quondam patris nostri Ioseph ostẽdere dignatus est ossa. Sed quoniam eiusdem loci certum non poterat inuenire vestigium, nisi diuina pietas cœleste aliquod vellet demonstrare prodigiũ, ideo ad informandam non credentium spem, & credentium fidem, subitò locus commotus est idem. Insuper etiam ad declarandũ Dominicæ crucis lignum, aliud continuò

Oratio Iudæ ad Deum.

Signa diuinitus ædita.

 sequu-

ſequutum eſt ſignum, dum ad edomandú cor Iudæorum indomitum, ſtatim de eodem loco fumus aſcendit aromatum. Iudas autem, qui prius inter ſpem pendebat & metum, pro mœrore cœpit habere gaudium, & pro gaudio fletum, gratias videlicet, agens Deo in vniuerſis, quæ glorioſè fiebant ab eo. Deinde ad terram ſe inclinans humiliter, foſſorio arrepto, fodere cœpit viriliter: ſed & alij poſt alios tam diu cum eo fodere cœperunt, vſquequò pro vna cruce, quam quȩrebant, tres pariter inuenerunt. O quàm mira & inaudita res, quòd crux vna quȩrebatur, & inuentȩ ſunt tres, quãuis pro illuminandis fidelium animabus multò precioſior eſſet vna duabus. Vnde mirum non eſt, quòd idem Iudas inter alios ſolicitatus eſt primus, quid ſibi agẽdum eſſet ex crucibus tribus, quoniam ſicut ex ſynagoga Iudæorum plures affirmauêre Iudæi, duæ cruces erant latronum, & tertia Dei. Sic igitur cùm inter tot cruces Iudas ipſe neſciſſet, cuius aut cuius illa vel illa fuiſſet, continuò mortuus quidam reſuſcitatus ibidem, præ cæteris crucibus cruci Dominicæ magis adhibebat fidem. Ne enim humanæ ignotum eſſet ſolertiæ, quia

Tres cruces inueniuntur.

quid honoris ac reuerentiæ duabus deberet aut tertię, ideo postquàm eundem mortuum ad vnam & aliam crucem populus inaniter admouit, continuò tertiæ admotus, virtutem sanctæ crucis agnouit, quia posteaquàm duabus illum crucibus turba pedestris in vanum porrexit, statim apposi tus est tertiæ, & surrexit. Vnde non immeritò Deum benedixerunt cuncti, quibus virtutem ligni Dominici resurrectio testabatur defuncti: meritò etiam defunctus idem ei præ cęteris benedixit, qui eadem die mortuus fuerat, & reuixit.

Surgit mortuus admotus cruci.

DE TESTIMONIO, QVOD sancta crux habuit cum à viuis, tum etiam defunctis, & de spiritali gaudio Bea. Helenæ.

CAP. VIII.

O Preciosum & admirabile lignum, ô lignum angelico & humano pręconio dignum, per quod dum antiqua diuinitas & vitę reddidit mortuũ, & libertati captiuum, bene declarauit, quia lignũ illud nõ mortuũ videbatur, sed viuum. O crux sacra & venerabilis, ô crux gloriosa & admirabilis, cui vt debitus honor exhibere-

Exclamatio in laudem S. crucis.

beretur à cunctis, pręconium habebat ex viuis, & testimonium ex defunctis. O inęstimabilis dilectio charitatis, ô ineffabilis dispensatio diuinę pietatis, quæ per arcanum antiquæ diuinitatis cōsilium, in mortem crucis pro homine Deum, & pro seruo tradidit filium, vt post deuictam eiusdē mortis acerbitatem, seruus libertatem, & filius reciperet hæreditatem. Vnde licet eadem sacratissima crux humano non indigeat pręconio, quæ prophetico & euangelico vltro cōmendatur testimonio, dignū tamen est, vt nos eò studiosius laude prosequamur immensa, quò in ea salus nostra quondam videbatur esse suspensa: Hæc est enim illa crux, quæ sub Iudaica diu detenta captiuitate, ab Helena regina hodie probatur inuenta: vt & nos hoc exemplo cómoniti, in illius forma studeamus inueniri. Hæc est illa crux, in qua Dei filius exaltatus, traxit omnia secum, de quo angelus ad Mariam. Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum. Hæc est etiam illa sacra & celeberrima crux, in qua lux illa pependit, quæ dixit, Fiat lux, & facta est lux, vt ipse nos secum ad æternam perduceret lucem, qui pro nobis subire dignatus est clauos, lanceam

Crux nobis studiosius crux sancta prædicanda sit.

Lucæ 1.
Gene. 1.

am & crucem. Hæc est illa crux, quæ sicut sacræ scripturæ testantur sacramenta, à beata Helena regina prædicatur inuenta, euãgelicis videlicet verbis hodie in ea completis, quibus dicitur, Petite & accipietis, quærite & inuenietis. Sed quàm læta vel hilaris eadem regina hodie fuisset effecta, quando crux Dominica sursum de terra videbatur erecta, nullus omnino poterit scire, nisi qui in libro vitæ septem signacula solus nouit aperire. Vnde vt, quod bono inceptum est ōmine, bono clauderẽt & fine, dignũ fuit, vt pulcherrimum illud donum pulcherrimæ primũ deferretur reginæ, quatenus gratiæ cœlestis archisterio prior esset in dono, quæ maior erat imperio.

QVANTO CLERI ET POPVli studio & alacritate exceptum sit vitale crucis lignum. CAP. IX.

INterim autem, dum per salutare mysterium respexit Dominus super filios hominum, turbæ concurrentium populorũ, in hymnis & confessionibus benedicebãt Dominum: insuper etiam pro salutando eiusdem salutaris gratiæ loculo, continuò facta est lætitia magna in populo. Exclusa enim

enim antiqua Iudæorum perfidia spiritalis ibi cantici cythara & lyra, tympanum resonauit ac tibia: quoniam vt nullius professionis aut ætatis congrua ibi deesset persona, illuc vicinus & incola, peregrinus accurrit & aduena: vt sicut nullus eorum à culpa videbatur immunis, sic eadem gratia singularis omnibus posśit esse communis. Quantus enim ibi concursus esset gentium & populorum lætitia, percipere non potest auditus aurium, nec visus oculorum: quoniam omnes, qui aderant, tantum ibi gaudium, tantumq́; habuêre tripudium, vt propter videndi desiderium et hora comedendi etiam dimitterent studiũ. Vbi dum alter alterius inuidebat velocitati, æmula fiebat charitas charitati, quando ad videndam eiusdem cœlestis mysterij dignitatem, charitas cœpit retardare charitatem. O laudabile diuortium, & admirabile cõmercium, in quo cursus velocium cursum retardauit inertium: vbi licet velociores quique retardare viderentur inertes, vtrique tamen gratiæ Dei nequaquàm videbantur expertes. Sed quia nondum fuerant virtutem sanctæ crucis experti, ideo iners veloci, & velox adhęrebat inerti, vt alter

Cõcursus hominum ad uisendã crucẽ.

alter

alter alteri eò minus videretur inertior, quò ad currendam viam alter alteri volebat esse solertior. Sicut enim contristari cœperant Iudæi, dum in ligno DOMINICO viderunt gloriam DEI: ita Christianus gauisus est populus, quando idem cœlestis mysterij visus est loculus. Ibi proculdubiò alacres ac flebiles, ibi fortes quique conuenére vel debiles, dum per diuersas vtrarumque partium sortes, flebilibus adunati sunt alacres, & debilibus fortes. Ibi etiam cæci & claudi, diuinæ coadunati sunt laudi, ac si aliquis eos verbis illis euangelicis inuitaret illuc, quibus dictum est, Cæcos & claudos introduc huc. Præterea vbi surdi quilibet ac muti propriæ ibi insidiabantur saluti, dum pro gratia illius adinuenêre illuc deuoti, qui surdos fecit audire & mutos loqui. Vnde quoniam ad videndum crucis sacratissimæ loculum, clerus vndique post clerum, & populus accurrit post populum: mirum non est, si tanta multitudo populorum, quasi de gyro vertebatur in gyrum, vbi ex collisione turbarum vir impegit mulierem, & mulier virum. Vbi enim clerus & populus agmine conglobati sunt miro, quid profuit, si vicinus

Mœror Iudæorum, Lætitia Christianorum.

nus

mus inibi & vir vxori, & vxor adhæserat v
ro, maximè cum vterque eorum inibi d
uino submissus honori, & vxor viro, & v
inuideret vxori? Pro salutando etenim th
sauri eiusdem preciosissimi loculo strepi
tus fiebat in clero, tumultus in populo, &
pro festina visitatione eiusdē superni g
minis, & diuini seminis sudor erupit in v
ris, pudor in fœminis. Vbi licet hac & illa
populus videretur stare pro muro, adhu
tamen pater accurrit cum filio, mater cum
puero: quibus licet infans vagiens domi se
uaretur in cunis, ab eadem tamē lætitia nu
lus eorum esse volebat immunis. Vt enim
alter præ altero vitale cerneret mysterium,
alter alterius cœpit impedire desiderium
quia sicut in exequijs charorum, alter præ
altero pia deuotione iungitur ad feretrum
sic ad diuinum illud obsequium alter alte
rum studuit pręuenire per alterutrum. It
quippe alter alteri longam fecerat moram
dum ab hac gratia vidēda alter alterum a
hora cohibebat in horam: quia licet ad ho
spectaculum cōcurreret omnis sexus &
tas, soliti tamen incessus quilibet illorum
excessit metas. Vnde quantum mœroris h
buerunt omnes qui aberant, illi solumm

Deuotio mira cleri ac popu li erga crucis ueneratione.

do poterant ſcire, qui aderant: maximè cú eò maiori triſtitia illi abſorberentur, qui aberant, quò ampliori lætitia viderant illos tripudiare, qui aderant. Sed nemo fortaſſe de his, quibus cœleſtis magiſterij diſciplina præfuit, in conſilio iuſtorum & congregatione ibidem defuit, quoniam maior eum inde pœna conſtringeret, ſiquidem ibi de eodem conuentu deeſſe contingeret. Ibi enim alter alterum eò ſtudioſius ad illud cœpit præuenire ſpectaculum, quò alter præ altero diuinum voluit ſpectare miraculum: vbi crux ſacratiſsima Dominici ſanguinis liquore cruenta, ab Helena regina diuinitus legitur eſſe nudata.

QVEMADMODVM DE S. crucis honore etiam nobis gaudendum, & quid inter Chriſtianos & Iudęos interſit. CAP. X.

Vt & nos de inuenta S. cruce gaudere ac gratulari debeamus.

VErùm licet nos cum illis ea die corporaliter non eſſemus, eodem tamen gaudio, quo illi, iam nos gaudere debemus: quia licet corporali præſentia ibi fuiſſemus abſentes, in corpore tamen Chriſti eis quodammodò videbamur eſſe pręſentes. Participatione enim ſpiritalis læti-

tiæ & exultationis ea die nos illis, & illi aderant nobis, quoniam in vnitate Ecclesiæ ... cum eis ipse nos habebat in se, qui de cunctis suis ad patrē, Volo, inquit, vt sint vnū in me, sicut & ego in te. Ecce quàm fortunatum, imò q̄ fortunatius est omniū fortunio, quod Deo & homini sic vna vnio, & sic cōmunis extat cōmunio, vt eandem vnionem homo habeat in Deo, & Deus in homine, quā corpus in capite, vel caput in corpore. Quia enim caput Christi sit Deus, & caput Ecclesiæ Christus, inde permaximè probari potest, in quo dicitur, Qui adhæret Domino, vnus spiritus est. Vnde sciendum est, quòd Iudæi à Christianis in hac vnione diuisi, à corpore Ecclesię prorsus videntur abscisi, quoniam de mysterio crucis & incarnationis Christi, aliud sentiunt illi, & aliud isti. Sicut enim nos pro informandis fidelium animabus, tres personas credimus, & vnum Deum adoramus; ita Iudæi econtra se in aliam formam male credendo transmutant, dum in Deo vnam personam adorant, & duas alias refutant. Sed notandum est, quòd licet alio modo credant Christiani, & alio Iudæi, vterq; tamē cultū vnius habēt Dei, q̄a quāuis de mysterio

Iudæi resecti à corpore Ecclesiæ.

ſterio crucis aliud ſentiat Chriſtianus, & aliud Iudæus, ab vtroq; tamen vnus colitur Deus. Sed quoniã in morte Saluatoris vnus innoxius, & alius eſt reus, nõ immeritò gaudere debet Chriſtian9, & lugere Iudęus, vt ex bonę vel malę arboris fructu, pro myſterio crucis vnus ſit ĩ gaudio, & ali9 in luctu. Et bene quidẽ credentib9 cõuenit & nõ credẽtibus, vt & illi gaudere cũ gaudentib9, & iſti debeãt flere cũ flẽtibus, quoniã vt Apoſtolus dicit, Verbũ crucis pereuntib9 ſtultitia eſt, his autẽ, qui ſalui fiunt, id eſt, nobis, virtus Dei eſt. Vnde mirũ non eſt, ꝙ ſicut in credentib9 riſum illũ in futuro videbitis, de quo veritas, Beati (inquit) q nũc fletis, quia ridebitis: ſic in incredulis riſus ille quãdoq; videbĩ, de quo ſcriptum eſt, Riſus dolore miſcebĩ. Et ideo vt nos gaudiũ illud ſpirituale bonis ſemper meritis affectemus, de quo Iacobus, Omne (inquit) gaudiũ exiſtimate fratres, cũ in varias tẽtationes incideritis, orandũ eſt, vt per gratiã diuinitatis plenũ illud gaudium ſemper maneat in nobis, de quo veritas diſcipulis, Gaudium (inquit) veſtrum nemo tollet à vobis. *Iaco. 1.*

DE COMPARATIONE CONſtantini & Helenę matris eius. CA. XI.

ERgo quum aliquantulum iam sumus sententiæ prioris obliti, dum perfidiæ Iudęorum iusta ratione conabamur obniti? dignum est, vt sicut iu absconsione ligni Dominici, duritiam illorum satis sumus experti, ita nunc ad Constantinum & Helenam pristina debeamus oratione reuerti. Ipse enim signi cœlestis instructus archisterio, primus omnium inquirendæ crucis ardebat desiderio: sed tamen hunc bonæ voluntatis affectum, mater illius perduxit ad effectum. Sciendum est namque, quòd postquàm per bona opera oratio eorum facta est munda, in inquisitione ligni salutaris ille factus est primus, & illa secunda. Quia licet inueniendæ crucis vna duobus esset intentio, filium tamen inquisitio, & matrem nobilitauit inuétio. Dum enim eidem inquisitioni vterque operam dedit, lignum crucis filius inquisiuit, mater inuenit, quæ dum pro eadem causa terrarũ cœpit rimari profunda, inuentione facta est prima, & in inquisitione secunda. Vnde licet æterno non incognitum sit patri, vtrum maiorem reuerentiam debeamus filio, an matri, nos tamen in ipso, qui semper vota respicit humiliũ, maioris meriti credimus

Constantinus primus omnium inquirendæ crucis desiderio flagrat: sed mater rem exequitur.

ma-

matrem esse quàm filium. Sed tamen aliquam reuerentiam inde debemus vtrique, quòd iam vterque eorum prȩmia sortitus est vitæ: quamuis sicut stella ab stella differt in claritate, sic mater à filio meritorum differat enormitate. Si enim gesta vtriusq; velimus pensare subtilius, coram Deo maioris precij creditur mater esse, quàm filius? quia postquàm vtrique cœlesti reconciliati sunt patri, in construendis ecclesijs Dei magna cura filio, sed maior inerat matri. Quamuis enim filius multas Ecclesias in Græcia construxisset ac Roma, quibus in thesauris & allodijs multa regalia contulit dona: mater tamen, vt adhuc diuersa sanctorum testantur martyria, multò plures ecclesias in Gallijs ȩdificauit ac Syria. Quapropter Ecclesiæ in honorem eius Deo vbique sacratæ bene testantur, quanta coram Domino polleat sanctitate? maximè cũ bene sciat sola diuinitatis antiquæ scientia, qualis aut quanta sit sanctitas eius & magnificentia. Vnde cùm virtus sanctitatis eius sit tanta, vt meritò inter alios Sanctos, & ipsa numeretur sancta? mirum non est, quod sicut catalogus Sanctorum solet vbique testari, festiuitas eius à nobis annua

Helena mater Constantino filio cur meritò anteferenda.

Sanctitas D. Helenæ.

E 3 sem-

ſemper debet reuolutione celebrari. Sed quoniam in eodem catalogo de filio eius nulla eſt mentio, ſed magis memoria illius omnibꝰ modis inibi obliterat ſilentio: ideo vt in regione viuorum & ipſe complaceat Deo, neceſſe eſt, vt oratio fiat ab Eccleſia ad Deum ꝓ eo. Cùm enim in præſentis Eccleſiæ domicilio, feſtiuæ ſolēnitatis officium matri potius debeatur q̃ filio: ideo in agendis mortuorum prouidendum eſt cunctis, vt memoriã filij ſtudeant habere cum defunctis. Proinde ad reconciliandum nobis Deũ patrẽ non iam eundẽ filium debemus orare, ſed matrem: quatenus ipſa ſuæ ſacratiſsimæ interceſsionis auxilio coram Deo nobis ſuffragetur & filio. Quia enim multa ſunt mala, quæ fecimus, ideo nos & illum ſtudioſiſsimè debemus eiuſdẽ mulieris cõmendare precibus, quãuis dubiũ non ſit, quin pro filio ſuo cò ſtudioſius oret mater ipſa, quæ genuit, quò idem filius non in vitijs ſed in virtute conſenuit. Et non immeritò quidem nos & illum eidẽ debemus cõmendare viduæ, vt pro nobis & illo Deum exorare velit aſsiduè: maximè cùm ad obſequium ſuum inde nos magis poſsit habere ſpontaneos, ſi cũ eodem filio ſuo precibus ſuis

Hodie diuerſum ſentit Eccleſia de S. Conſtãtino.

Orandũ pro defunctis.

ſuis domeſticos tueaт & extraneos. Quia enim ſententia illa rebus eſt magna, & verbis exigua, in qua dictum eſt, Multum valet deprecatio iuſti aſsidua, neceſſe eſt, vt ipſa pro nobis & filio ſuo iam eò ſupplicare dignetur huius lius, quò iuſtior enarratur mater eſſe, quàm filius. Vnde vt nobis & illi bẽne ſit in præſenti ſeculo & in futuro, pro nobis & illo Deum ſemper orare debemus in obſcuro, quatenus gratia quam electis ſuis hic præparauit & ibi, nunquã nobis poſsit deeſſe nec ſibi. Adhuc etiam ne vnq̃ animabus noſtris deſit requies, aut corporibus quies, pro nobis & illo Deo ſupplicare debemus per ſingulos dies, vt ipſe, qui diues eſt in promiſsis, & ditior in donis, ſecundum diuitias gloriæ ſuæ ſibi miſereatur & nobis. Sed quoniam ipſe poſt mortem ſuam diu fortaſſe iam luit, ſi quod in eo peccatum ante mortem fuit, dignum eſt, vt pro nobis ipſis Deo ſemper eò propenſiori ſupplicemus oratione, quò iam ille fortaſsis eſt in requie, & nos in labore. Et quoniam ipſe futuræ quietis plenariam nondum habet perfectionem, ſed nobiſcũ potius meliorẽ adhuc ſperat inuenire reſurrectionẽ: orandũ eſt nobis, vt ipſe, qui per *Iaco.5.*

ſanguinem ſuum viuificæ crucis voluit ſan
ctificare vexillum, ad perfectam requiem
nos perducat quandoq; & illum. Sciendū
eſt enim, quia licet ille talis ac tantus non
ſit ex imperfectione meritorum, vt dignè
computari poſsit in numero Sanctorum:
verè tamen & abſque omni dubitatione
partem habebit in concilio iuſtorū & cō-
gregatione. Et non immeritò quidem, qa
licet Philippus & Gaius, duo hi ſolūmodo
reges ante illum, Chriſtianus primus erat
ex cunctis Imperatoribus & regibus, qui
Romani orbis monarchiam ſtudioſiſsimè
diuinis mancipauit legibus. Vnde quoniā
huiuſmodi operibus effugauit à ſe omnem
poteſtatem inimici, non immeritò etſi nō
ſanctus, iuſtus tamen poterat dici, quoniā
ad exemplum iuſti illius Deo ſemper viue-
re cupiuit, de quo ſcriptum eſt, Iuſtus ex
fide viuit. Si quis enim in hiſtorijs geſta il-
lius diligentius quęrat, bene videbit, quòd
idem vir, etſi non ſanctus, tamē iuſtus erat:
quoniam exemplo iuſti illius vitijs erat in-
firmus, & virtute robuſtus: de quo dicitur,
In memoria æterna erit iuſtus. Et quoniam
mater eius & ipſe virtutes habuerant mille,
non immeritò iuſta fuit illa, iuſtus & ille:
ſed

ſed iuſtior illa. Vnde mirum non eſt, quòd ſicut filius typum iuſti illius in æternū habebit, de quo ſcriptum eſt, Iuſtus vt palma florebit: ita & mater diuerſarum virtutum gratia formoſa, non iam deformis vt ſpina, ſed pulchra videtur vt roſa. Sed licet pro diuerſa qualitate meritorum roſæ ſint martyrum, &c. lilia confeſſorum: tamen quia per mortificationem vitiorum corda eorū vitijs erant ſterilia, & virtute generoſa, non immeritò iam filius florebit vt palma, & mater vt roſa. Adhuc etiam per antiquæ diuinitatis conſilium filius vt oliua, & mater florebit vt lilium, quoniam decurſo iam vitæ præſentis exilio, corona iuſtitiæ nec matri poteſt deeſſe nec filio. Et non immeritò tanta mercede ſunt digni, quibus inuẽtio Dominici reſeruata eſt ligni: quamuis mater cum filio tantæ dilectionis fœdus iniret, vt lignum illud filius inquireret, & mater inueniret. Licet enim ad inquirendum crucis Dominicæ vexillum ille illam, & illa incitauerit illum: vterque tamen quod pium erat, impleuit, dum eandem crucem filius quæſiuit, & mater inuenit. Vnde ſciendum eſt, quia ſi idem filius premium inde debet habere cõdignum, quod ipſe Do-

minicæ crucis primus inq̃sierat lignũ, multò maiorem gloriã mater ipsa promeruit, quæ hodierna die lignum Dominicum nobis eleganter aperuit. Et si gloria & honore digna est illa, quæ crucem inuenit, multò magis honorandus est ille, qui nos in cruce redemit, quoniam in eodem ligno, quod illa nobis hodie reuelare consueuit, opus nostræ redemptionis ille dignanter impleuit. Vnde q̃a pro honore illius quotidie viuificam adoramus crucem, qui olim in cruce noctem in diem, & tenebras vertebat in lucem: orandum est nobis, vt per gloriosam eiusdem crucis sacratissimę virtutẽ, quandoque nobis animarum requiem, & nunc corporum dignetur donare salutem: quatenus per gratiam ipsius, & tunc à pœnis, & nunc liberari mereamur à peccatis, qui in ara crucis seipsum obtulit Deo patri sacrificium, in odorem suauitatis, Iesus Christus Dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum.

D. BE-

D. BERENGOZII ABBATIS DE LAVDE ET INVENTIONE S. crucis. LIB. III.

Præfatiuncula Authoris.

QVoniam de inuentione sanctę crucis, fratres charissimi, quędam iam diximus de Constantino & Helena, per quos inuenta est crux, aliqua dicemus, quatenus in operis huius serie post materiam auctores prodantur materiæ. Dignum quippe est, vt cùm de ipsa inuentione agamus, de inuentoribus eius aliqua adferre debeamus, vt agnita gloria eorum & magnificentia, melius ad cætera præcedens currat sententia.

VT CONSTANTIVS CHORVS D. Helenam sibi iunxerit. CAP. I.

COnstantivs ergo Cæsar, qui Claudij Imperatoris nepos erat ex filia, bella semper hostilia plus malebat quàm ciuilia, vt bellis hostilibus ciuilium bellorum illorum decurtaret metas, de quibus scriptum est, Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas. Vnde & in ordine vicis suæ militare sibi assumens collegium, hac & illac bellum gessit *Constantius Imperator.*

ſit egregium? dum publicam rem publico defendens magiſterio, multas ciuitates & prouincias Romano ſubiugauit imperio. Qua de cauſa copioſo cum exercitu in Gallias profectus eſt à Roma, hac & illac rebellibus intulit arma, ſupplicibus dona, vt pro diſpari actione ſingulorum, diſpar eis eſſet & gratia donorum. Vnde & eò ampliori dilectione tenebatur à Gallis, quò ſuperborum erat mons & humilium vallis, dum reprimendo exoſos, & prouehendo dilectos, cœpit edomare tumidos, & eleuare ſubiectos. Sic ergo poſtquàm Gallias hinc & illinc vbique peragrauit, tandem ad Trevericam vrbem famoſiſsimam declinauit, quæ tunc temporis eò diuitijs & rebus erat opulentior, quò armis & militibus videbatur eſſe potentior. Licet enim fortis eſſet ex prouincijs & ciuitatibus vndiq; adiacentibus, diuina tamen gratia fortior erat à credentibus: maximè cùm per beatum Eucharium, ac ſocios eius, ita ſterilis eſſet idololatria, & fide fœcunda, quòd non immeritò Roma vocabatur ſecunda. Interim autē dum Conſtantius Romanum imperiū per Gallias vbique dilatauit, beatam Helenam virginem pro nimia pulchritudine, quam habe-

Conſtantius Treuirorum urbem ingreditur.

Treueris urbs altera Roma.

habebat, amauit: quia non solùm pulchra erat visu, aspectuq; delectabilis, sed etiã gloria & honore magis videbatur admirabilis. Sic igitur dum in hanc rem totum animũ & totum impendebat studium, tandẽ amabile prosecutus desiderium, eam sibi sociauit in connubium: de qua, vt diuina prouidentia præordinauit, filium, qui Constantinus magnus dicebatur, generauit. Vnde cùm melior esset Galerio, & nobilior Chloro, Cyro, mirum non est, quòd tam nobilis fœmina tam nobili sociata est viro: quoniã sicut ipsa mũdo erat nobilis, & ideo nobilior, ita & ille sibimet fuit vtilis, & imperio vtilior. Ille enim quasi adinstar speculi humani radius fuit imperij, in his quæ sunt seculi? Hæc autẽ radio fidei diuinæ se imprimens legi, speculum erat imperij, in his quæ sunt seculi, & in his quæ Dei. Et ideò nobilitate mentis, quam diuina sibi prerogauit sanctio, multò nobilior videbatũ Constantio: quia per inæstimabilem supernæ pietatis efficaciam, nobilitatem mẽtis, quã ille non habuit per naturam, ista meruit habere per gratiam. Vnde quoniam idem Cõstantius nusquàm amori suo tam delectabile poterat inuenire suffugium, mirum nó est,

Constantius Helenã sibi matrimonio iungit.

est, quòd tam nobilis vir tam nobilem fœminam sibi sociauit in cōiugium. De qua sicut historia nobis intonat subtilius, per gratiam Dei tam magnus & illustris nobis datus est filius, qui & præcedentibus regibus posterior non esset ad virtutē, & subsequētibus anterior esset ad salutem. Et ideo beatus erat vir qui talem filium habuit: beata etiam mulier, quæ prꝫter hunc virum post alium non abijt? sed ille multò posset fieri beatior, si per fructum iustitiæ vellet esse feracior. Felix tamē quoquomodo tanti filij pater? felix erat & mater? sed feliciores viderentur vtriq;, si iam pariter potirentur prꝫmio vitæ. Sed tamen per gratiam virtutis cuiuscunq;, fꝫlix vterq; videbatᷣ vtcúq;, quoniam sicut ille fælix fuit tēporali virtute vel victoria? ita & ista fꝫlix erat sempiterna gratia & gloria. Vnde & per gratiam cuiuscunq; virtutis ex parte fælix illa, fælix ille, fælix erat vterq;: sed eò alter alteri fælicior, quò in lege Dei videbatᷣ esse peritior. Et licet idem vir, qui Romani orbis erat speculum, fælix esset, quantum ad seculum: per hoc tamen, quod in oculis Dei caligo paganismi denigrauerat, nequaquàm fælix erat, quantum ad Deum. Sed si quo

mo-

modo potest concedi, quod in aliquo felix dicatur per gratiam Dei? multò tamen felicior extitisset, si ad fidem cum muliere peruenisset, quoniam inde magis prosperioribus posset pollere successibus, si per fidem Christi cautius consuleret immanibus excessibus.

D. HELENAE GENERIS NObilitatem quæ testentur. CAP. II.

E Contrariò autem mulier illa preciosa, non modò genere sed etiam virtute videbatũ generosa, dum per gratiam Dei omnipotentis nobilitatem corporis nobilitate semper extulit mentis. Vnde licet in historijs parentum illius generosa sileatur nobilitas, nobilitatem tamen eius apud Treuiros ędificiorũ suorũ adhuc antiqua testatur gentilitas? vbi pauimentum domus illius varijs marmoribus & Pario quondam lapide stratum, bene declarat, quantũ ibi præ alijs videretũ habere primatũ. Pręterea verò ipsę planicies parietũ fuluo auro velut hyacĩthino textu depictæ, bene testabantũ insignia nobilitatis ei' inuictę? insuper etiã prędiorũ eius copię Ecclesijs Dei olim vndique collatæ bene declarãt, q̃ nobilissima generis polleret antiquitate.

Helenæ nobilitas unde possit utcunq; colligi.

Sed

Sed & cubile ipsius aureis setis instructum & insignitũ, nobilitatẽ quodãmodo in ea, quasi Romanorum testabatur Quiritũ, maximè cùm ab ortu solis vsq; ad vltima Thyle cubili huic simile non posset inueniri cubile: quia cubiculum cordis sui cubicularius ille nulla vnquàm inquinauit pollutione, de quo scriptum est, In cubili suo astitit omnium viæ non bonæ. Sed hæc fortassis omnia sibi contingebant in figura, quæ regina quandoque futura hoc habere cœpit ex gratia, quod prius habebat ex natura, quia postquàm ad fidem Christi superno meruit reuocari iuuamine, ornamenta dignitatis corporeæ traxit ad salutem animæ, dum in inuentione sanctæ crucis, pro humana laborando salute, gloriosa fiebat ex hoc opere, sed gloriosior virtute: in typum scilicet Ecclesiæ illa diuersarum virtutum intus decorata dignitate, de qua scriptum est. Astitit regina à dextris in vestitu deaurato circundata varietate. Vnde quoniam intrinsecus tantis ac talibus decorata fuit virtutibus, idcirco per omnia in omnibus diuinis placebat obtutibus, quia verò specie sua & pulchritudine forinsecus erat ornata, ideo viro suo Constantio amabilis

Psal. 44.

D. Helena Deo pariter & Constãtio chara.

vi-

videbatur & gratia, quoniam internę pietatis, & æternæ pulchritudinis ita instructa est norma, vt & Deo placeret in anima, & Constantio in forma. Secundum opinionem enim vulgi, & veritatem rei, officiosa erat in obsequio viri, sed officiosior ad obsequium Dei? quoniam amor Constantij & Dei, ita in corde illius duplici ratione fuit distinctus, vt & Constantio exterius, & Deo subderetur interius. Qui Constantius postquã in Gallijs negocia belli partim ipse disposuit, partim alijs disponenda cõmisit, tandem cum suis cõmilitonibus genus patriamq́; reuisit, vt eò maiorẽ triumphi laurealis reciperet coronam, quò cum maiori palma victoriæ de Gallijs reuersus est Romam. Sed licet ignotum sit nobis, vtrum beata Helena cum eodem Cõstantio abisset, an propter teneritudinem pueri in Gallijs remansisset, credi tamẽ potest, ꝙ vel eò tutius cum eo abducta, vel eò citius post eum est sine magna dilatione delata, quò præ cæteris mulieribus ab ipso magis erat amata. Credendum est etiam, ꝙ quandocunq; illuc fuerit adducta, statim regijs ornamentis ac sumptibus est decenter nutrita, & diligenter instructa: vt sicut

Constantius è Gallijs Romam reuertitur.

elegans erat in habitu, & elegantior in vultu:ita nihil sibi de regio sumptu deesset aut cultu.

VT HELENAM LEGITIMO sibi matrimonio sociarit Constantius, & de eorum filio Constantino Cęsare declarato. CAP. III.

THeodora autem Cõstantij vxore defuncta, beata Helena sibi est legitima societate cõiuncta:vt quę prius in palatio obscuriore aliquantulum potiebatur magisterio, deinde secum & matrimonio potiretũ & imperio. Dignum quippe fuit, vt eò ampliori eam dignaretur honore, quę iam secũ didicit in quiete, quod pro eo prius pateretur in labore:maximè cùm omnis labor grauis omnino videatur, nisi qui per gratiam consolationis in tribulatione leuatur. Deinde verò cùm inter duos Augustos, Constantium scilicet & Galerium, Romani orbis diuideretur imperium: Illyricus & Asia Galerio, Aphrica verò & Europa euenère Constantio. Cùm autem esset diuinæ dignationis permissione vel opere vnus præsideret Asiæ, & alius Europæ, factum est, vt Constantius eò minorem solicitudi-

Imperium diuidunt Galerius & Constantius.

citudinem de Italis haberet & Aphris, quò maiorem curam de Hiſpanis habebat & Gallis. Interim verò Conſtantinus filius eius officijs aptus, & hominibus acceptus, cõſultu Senatus à Romanis in Cæſarem eſt electus: quoniã pro virtute vtriuſq; dignũ eis videbatur & iuſtum, vt & filius promoueretur in Cęſarẽ, & pater in Auguſtum. In qua videlicet re virtus diuina bene declarauit in eo, quia nõ eſt poteſtas niſi à Deo: dum per arcanum antiquæ diuinitatis auxilium eodẽ tẽpore, in quo ꝓmouerat patrẽ, promóuebat & filium. At poſtquã Cõſtantius Romanum Imperium aliquot annis tam forti, q̃ felici virtute defendit, adhuc qualem animũ erga Rempublicam haberet, oſtendit, dum pro acquirenda maioris gloriæ corona, valida manu denuò ad Gallias migrauit à Roma.

Conſtantinus in Cæſarem eligitur.

VT CONSTANTIVS SVPERATIS Germanis & Britonibus abierit, vtq; Conſtantinũ lepra inuaſerit. CA. IIII.

VBi quãuis tyrãnide antiqua, & rebelliõe nouella gens Britãniæ & Germaniæ denuo eũ noua cõcitaret ad bella, ipſe tamẽ cò minori eſt inde triſtitia repletus, quò

Germani & Britones bellum mouent aduerſus Cõſtantium.

quò ad triumphandum ei adfuit & exercitus nouus, & ſapientia vetus. Interim autẽ Conſtantinus filius eius in Romanis partibus relinquens matrem, mirabili arte in Gallias proſecutus eſt patrem: vt pater cũ filio eò facilius tyrannicæ reſiſteret parti, quò fili⁹ patri, & ars ſuccurreret arti. Quia enim vterque callidus erat ingenio, & prouidus in conſilio, ideo mutuo charitatis officio filius patri, & pater occurreret filio: vt eò fortius pars opprimeret partem, quò callidius ars deluderet artem. Inter hæc verò licet Conſtantius in negocijs belli miræ foret calliditatis, & admirandæ fortitudinis, gens tamen Britanniæ & Germaniæ facta eſt ei vua fellis, & botrus amaritudinis: dum in eis per ſeptennium moras belli cõtinuando, Romano eos imperio vix ſeptimo ſubiugauerat anno. Sic igitur deuicta Germania & Alemannia, tandem victor omnium mortuus & ſepultus eſt in Britannia: filiumq; ſuum Conſtantinum ad Romuleam dirigens ſedem, tam Romani imperij quàm Galliarum reliquit hæredem. Conſtantinus autem poſtquã in Gallijs negocia regni diſponebat, vt potuit, ſtatim reuerſus Romam, quis vel qualis futurus

Conſtantius in Britannia moritur.

eſſet,

esset, innotuit, dum per inęstimabilem gratiam cælestis archisterij, post breue tempus monarchiam suscepit Romani Imperij. Sed quàm sapiẽter ac strenuè idem Romanum imperium rexerit vbique, vsq; hodie testantur virtutes eius antiquæ: excepto quòd multiplici cultura idolorum in breui factus est persecutor Christianorũ. Proinde ad vlciscendam in eo culpam persecutionis nimiæ, tradidit eum Deus in passiones ignominiæ, quando licet magnę potentiæ, & maioris esset constantiæ, lepra tamen eum percussit elephantiæ. In quo videlicet facto, quia multa sunt flagella peccatoris, bene in eo virtus declarauit authoris: ita vt propheticum illud dignè ab eo posset cõmemorari, Multiplicata sunt super me flagella, & ignoraui. Licet enim ꝓ diuersis medicinæ artibus diuersi medici diuersis colligerentur ex partibus, pro sananda tamen eadem plaga diuina nullus medicus, & nulla profuit medicina. Vnde & pro capacioris medicinæ genere petendo, plusquã tria milia infantium & lactentium vndique colliguntur ex regno: acsi habilior ad sanandum illa posset esse medicina, si lactei cruoris illorum lauaretur in piscina

Constãtinus lepra inficitur.

Psal. 34.

Tria millia infantium colliguntur.

ſcina. Die autem ſtatuto, cùm pro eadé cau ſa de palatio ad Capitolium proceſsiſſet, & hinc & inde reſolutis crinibus matres infantium plangere & eiulare vidiſſet: continuò reprobás cóſilia pontificú, facinus cœpit abhorrere terrificú. Et q prius in multis prelijs viris fortiſsimis fortior erat, ea die nimirú mulieribus cedebat: dum p internã aſpirationé ad tantá miſericordiá cœpit inflecti, vt cú donis etiá ampliſsimis iuberet ſingulis matribus ſua pignora reddi. Vnde factú eſt, vt ſicut nulla illarú prius à triſtitia fuit immunis, ita ſequétis lętitię cauſa, omnibus videret eſſe cómunis: maximè cùm nó tantá prius in ueniendo habuerint triſtitiá, quantam in redeundo videbantur habere lætitiam. Taliter ergo Conſtantinus, q prius alios vincebat, in illa die ſeipſum viciſſe gaudebat, dum ad laudé diuinitatis & gloriam fletu fœmineo victus, meruit habere victoriam. Maluit enim adhuc ſolus leprá habere volatilem, quàm in ſanguine innocentum gladium cruentare verſatilé: ideoq; diuinitus ex impio factus eſt pius, qui pro ſalute plurimorum, ſalutem poſtponebat vnius.

CON-

CONFERT CONSTANTINVM cum Herode, alterius pietatem cum alterius crudelitate componens.

CAP. V.

VNde cùm pietas Cõstãtini, & impietas Herodis vobis dilectiſsimi, multis cognita ſit modis, nil nocet ſi ſecundũ cõparationẽ boni & mali, alterũ alteri lege cõparemus ſpeciali. Si enĩ alter alteri cõparatur, ꝓbari poteſt, quẽ mors & quem vita ſequatᷣ: quoniam morte & vita iam abinuicem dirimunt̃ vtriq;, dum vnus habet pręmiũ mortis, & alius vitę. Vnde enĩ tibi notũ ſit ò Chriſtiane, quid de vtroq; ſentiant leges diuinæ & humanę, ideo iſtũ imitare, & illum imitari deſiſte: quoniam vno modo peccauerat ille, & alio iſte. Herodes etenim rex ſcienter peccauit, dum in mortem Saluatoris ſeipſum impudenter armauit. Cõſtantinus autem ecõtrà ignoranter errauit, dum pro vnius hominis vita, in tot homines mortis ſententiam dictauit. Herodes ſempiterni regis ortum molitus extinguere, in ceruices lactentium gladium ſuum arctius ſolebat cruentando diſtringere. Conſtantinus verò mitiorem ſe illi volens oſtẽdere, mucronẽ ſuum à ceruicibus

Cõſtãtini pietas cũ Herodis impietate cõponitur.

infantium pia cœpit deuotione suspendere. Herodes saluti suæ malè consuluit, & malè prouidit, dum pro occisione vnius pueri, multos pueros occidit. Cōstantinus verò saluti suæ multò melius prouidere solebat, dum plurimorum saluti, salutē vnius præferre nolebat. Herodes etiam videns, quia illusus esset à Magis, in occisione paruulorum pœnas pœnis, & plagas augmentauerat plagis. Constantinus verò ab ariolis & Magis videns sibi malè fuisse consultū, in relaxatione paruulorum, matrū plangentium voluit sedare singultum. Herodes regni temporalis tactus ambitione, cœlestis regni gaudio diuina priuatus est vltione: Constantinus autem pro relaxatione exercitus occidendi, & non occisi, dignè promeruit regnum intrare paradisi. Herodes terreni imperij timens amittere sortē, pro morte vnius multis intulit mortem. Constantinus autem lepræ maluit volatilis solus habere scabiem, quàm in interfectione multorum leoninam incurreret rabiem. Herodes malorū currus, & iniquorū auriga, trium filiorum suorū proprius extitit parricida: Constantinus autem Græcorum currus, & Romanorum auriga, filiorū

alie-

alienorum noluit fieri homicida. Herodes multimodis iam addictus est pœnis, dum ad effundendum sanguinem filiorum suorum armis non parcebat amœnis: Constantinus autem econtrà ab æternis est liberatus pœnis, quia in redemptione filiorum alienorum pœnis parcebat alienis. Herodes seipsum à facie Domini longius eiecit, dú in interfectione paruulorum seipsum potius interfecit: Constãtinus autem sibimet melius parcebat, dum innocentium sanguini parcés, seipsum interficere nolebat. Sed quia nunc inter manus nostras eiusdé nefandi Herodis incidit mentio, cruciatum infirmitatis eius & mortem, non debemus præterire silentio: maximè cùm post mortem suam venenifera ipsius benè testarent̃ aconita, quis vel qualis antè fuisset in vita. Huic igitur ante obitum suum, non modò vitæ præsentis exitium, sed etiam futurę videbatur imminere supplicium: diuersis videlicet infirmitatibus sic eum vltione prosequente diuina, vt nulla sibi prorsus posset subueniri medicina. Pro membris enim putrescentibus, & oculis sponte decedentibus, odiosus erat astantibus, & odiosior asidentibus: quoniã pro nimio corporis

Diuinæ ultionis seuera in Herodẽ animaduersio.

ac virium defectu fœtidus erat anhelitu & indecorus aspectu. Et licet in inferiori parte totus penè liquidus esset, ac luridus, humor tamen in pedibus & tumor erat in cruribus: sed & verenda ipsius putrida & scatẽtia vermibus vix expectabãt, quousq; vitæ illius miserabilis adueniret terminus. Quantò magis in verẽdis eius putridis plaga sęuit diuina, tantò magis multiplicata est in eis ruina: dum ꝓpter hoc quòd animus ei acer, & tumidus inerat vẽter, dolor eius erat in conspectu suo semper. Quoniam licet in vna parte vexaret eum febris, & in altera prurigo, cibi tamen inexplebilis ei videbatũ inesse cupido: ita vt crebra impulsio, nimia inflatio, tussis ventris ingluuiem sæpe testaretũ edentis. Præterea verò intus licet & exterius nimio æstuaret incendio, adhuc tamẽ vitæ præscatis libenter vteretur cõpendio, nisi ꝙ maiori adhuc corporis infirmitate suscepta, intestina illius diuersis vlceribus intus videbantur obsepta. Vnde licet aquis calidis infusis, & oleo calido sæpius fuerit gratia medicinæ perunctus, ad vltimũ tamen mala morte & malo fine fuit defunctus: quia post multa pœnarum genera, quibus alios prius cruentauerat

Herodes sibi ipsi manus affert.

tauerat vltrò, tandem seipsum proprio interfecerat cultro. Sic igitur quomodo alios prius diuersis plagis innocenter affixit, mirum non est, quòd mala morte obijt, qui semper malè vixit: mirum etiam non est, quòd in ęternum & vltra proprijs cruciandus est pœnis, qui nunquàm satiari valebat ex alienis. Quamuis enim ante mortem suã in interfectione iustorum, Dei sæpè prophanauerit templum, in ipsa tamen morte posteris suis malum reliquit exemplum: Iudum nobiliores quosq;, quos ex omni Iudęa in vnũ locũ fecit cõgregari, in ipso exitu animæ iussit omnes gladio necari: vt superstites eorum eò minus de morte sua gauderẽt, quò aliquid inter manus haberent, vnde magis de suorum interfectione lugerent. O nequitia regis, & iniustitia Herodis, quæ tantis ac talibus malis cognita est nobis & vobis, qui sub prætextu pietatis Iudæorum conuocãdo cohortem, per immanitatem tormentorum vitam sperantibus intulit mortem: adhoc scilicet talibus auspicijs dedicans introitum mortis & exitum vitæ, vt qui de illius morte tristari noluerant, tristarentur inuitè.

Insignis Herodis impietas.

VT

VT APOSTOLI PETRVS E Paulus Constantino apparuerint, idem catechumenus factus sit.

CAP. VI.

VErùm quia reprobare malum & eligere bonum, non humani sed diui muneris est donum, tempus est, sicut paulò ante de Constantino vertebamur ad Herodem, ita nunc de Herode ad Constantinum ordine reuertamur eodem. Sicut enim Herodes duplici illa contritione in vtroque percussus est homine, de quo scriptum est, Duplici contritione contere eos Domine. *Hiere. 17.* Ita Constantinus econtrà pro simpliciori culpa, simpliciori à Deo percussus est plaga: dũ pro persecutione Christiana, mulctatus est lepra volatili & vaga. Sed quoniam in oculis Dei eadem culpa illum noluit facere reum, qua Herodes cùm quæsiuit puerum ad perdendum eum: ideo & præmio non est remuneratus eodem, quo remuneratum iam eundem constat Herodem. Quia ergo eiusdem nefandi regis satis exasperata est mentio, ideo memoriam illius iam volumus obliterare silentio: quoniam in camino ignis æterni tantis crucia-

tibus

tibus habet æternaliter coqui, vt non opus ſit nobis quicquàm de eo amplius loqui. Ipſe enim immanitate crudelitatis in innocentium armatus mortem, æternæ proculdubiò mortis incidit ſortem: Cōſtantinus verò econtrà humanitate pietatis innocentium differens mortem, æternæ ſine dubio mortis euaſerat ſortem. Qualiter autē eandem mortē euaſerit, vel quis ſibi viam euadendi pręmonſtrauerit, eò plenius vobis enodare volumus, quò de neceſſarijs rebus hic quicquā prætermittere nolumus. Decurſo igitur die, quo pro effundendo ſanguine innoxio, à nefando ſe abſtinuit piaculo, ſequenti nocte per beatos Apoſtolos Petrum & Paulum in hunc ſenſum diuino reuelatus eſt oraculo, ſcilicet ꝙ ſalutem carnis ac ſpiritus à ſummo conſecutus eſſet opifice, ſi prius ſalutem animæ à Syluestro quæreret pontifice. O quanta benignitas & humanitas Saluatoris: qui cùm creator ſit omnium creaturarum, tale tātumq; myſterium tanto viro voluit reuelare per ſomnium, quòd ſalutem corporis & animæ ſuperno conſequeretur examine. Conſtantinus igitur ad comprobandam gratiam diuinæ pietatis & gloriæ, eandem viſionem *Viſio Conſtantini.*

dili

diligentissimè cómendabat memoriæ: ut eò citius eam Syluester posset mitigata cr. delitate referre, quò pre timore illius di. latitauit in montibus & in speluncis, & in cauernis terræ. Quis autem cogitet vestrũ q̃ celeriter ad se statim faceret accersiri Syluestrum? Quis etiam cogitet, q̃ longá sibi videbatẽ facere morã, cuius præsentiam vix vnã expectauerat horã? Vt enim celeritas adduceretur vir ille beatus, eò celerius post illũ missus est pro nuncio nuncius, & pro legato legatus, quò cooperante gratia diuinæ virtutis, ab eodem viro medicinã debuit habere salutis. Syluester autem à pusillanimitate spiritus & tempestate eò minus habebat virium, quò se magis vocari formidauit ad martyrium: quamuis ꝑ Dño paratus esset in carcerem & in mortẽ ire, etiã si ab eodẽ homine cogeretẽ omnia tormentorum genera subire. Et quãuis pro eadem solicitudine quasi mille cogitatiões haberet ante mille, alio tamen modo cogitauerat ipse, & alio ille, quoniam per diuinę pietatis ineffabile donum, quod ipse deputauit ad malum, ille vertebat in bonũ. Licet enim recuperandæ sanitatis consilium ab eodem Pontifice nondum fuisset adeptus,

Constantinus summo gaudio Syluestrũ excipit.

magno tamen gaudio vir ille beatus est ab Imperatore susceptus, quoniam pro inquisitione illius nõ tantum prius habebat studium, quantum & in susceptione ipsius postea solebat habere tripudium. Quid plura? Duobus igitur hac & illac pariter consedentibus, & de fide sanctæ Trinitatis hæc & illa inuicem colloquentibus, colloquio eorum eadem sine dubio credebatur interesse Sophia, quę post resurrectionem duobus discipulis loquebatur in via. Sed quãuis inter hæc mutua collocutionum genera, fides adhuc vnius esset in radice tenera, tamen vt inter diuersas propositiones sententiarum, alter ab altero minus haberet tædium, quid sibi reuelatum sit, alter alteri proponebat in medium, dum diuinæ visionis horama eisdem verbis ille retulit isti, quibus ei prius reuelatum est ab Apostolis CHRISTI. Et licet idem vir paulò post miles CHRISTI futurus, aliquantulũ esset de eadem visione securus: adhuc tamẽ inde volens securior esse, inquirere cœpit, sicubi imagines eorũ haberent impressæ. Vnde & Bea. Syluester ad obstruendum eiusdẽ diffidentię voraginem, eorundẽ apostolorũ ei genuinam defer-

ὅραμα.

Imagines sacræ Apostolorum ad Cõstantinũ adferuntur.

deferri fecit imaginem: vt plenius testar[...] imago impressa tabulæ, vtrum visio illa d[...] putari deberet rei gestæ vel fabulæ. Et cũ[...] non alias imagines prȩter has quæreret d[...] as, inter manus offerentium continuò ea[...] recognouit vt suas: dum pro modulo su[...] eò maiores inde gratias diuinæ retulit vir[...] tuti, quò de eadem visione securus, vicin[...] or videbatur esse saluti. Vnde postquã se i[...] laudem eorum animus eius erexit, quoru[...] vultus in visione conspexit, catholicȩ fide[...] eò magis delectari cœpit indagine, quò d[...] futura sanitate certior ex vtraq; reddeba[...] imagine. Proinde in corde ipsius aliquan[...] tula diuinæ cognitionis oborta propagin[...] in nouam imaginem à veteri transiuit ima[...] gine: dum ad hoc cogitationibus malis, & operibus renunciauit incestis, vt qui por tauit imaginem terreni, portaret & imagi nem cœlestis. Vt enim quasi de imagine a[...] imaginem, ita de vitio transiret in virtut[...] pro labore quæsiuit requiem, & pro infir mitate salutem: quando per ineffabilem d[...] uinȩ pietatis efficaciam, de morte in vitam[...] de culpa transiuit in gratiam. Tali quipp[...] modo volẽs se ab omni cohibere facinore[...] à carnali opere, velut à legalis Sabbathi q[...]

eius

euit itinere: quando vt à culpa poſſet ire, & in gratia quieſcere. quaſi cum lucerna & luce in vno cœpit minui, & in altero creſcere. Per Sylueſtrum enim diuini luminis illuſtratus ſcientia, ſicut deficiebat in culpa, ita gratia proficiebat & ſapientia, excepto hoc vno, quòd adhuc culpa redarguit eũ, quod in ſapientia Dei nondum plenè cognouit per ſapientiam Deum. Vnde vt ſapienter inter illos deſiperet inſipientes, de quibus ſcriptum eſt, Quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, de fide Trinitatis & de myſterio crucis eò ſtudioſius inquirere cœpit à ſapientibus, quò ad exemplum Apoſtoli debitor eſſe voluit ſapientibus & inſipiẽtibus. Et vt perpetuæ ſalutis quandoq; attingeret portum, in ſeipſo idolatriæ occaſum, & fidei prębuit ortum: quia poſtquã per beatum Sylueſtrum fide ſanctæ Trinitatis informabatur ibidẽ, in corde illius & fides accepit originem, & idolatria finem. Secundum admonitionem enim Sylueſtri, & reuelationem Domini, intus & exterius Deo obediuit & homini, dum velut in Pythagorico biuio catechizari arripiens dextrum, fidei ſymbolo catechizari meruit per Sylueſtrum.

1. Corint. 1.

Roma. 1.

Conſtantinus fit catechumenus.

A QVO BAPTIZATVS SIT Constantinus. CAP. VII.

VErùm quia Syluestrum & Constantinum iam inter manus habemus, de nomine vnius, & de baptismate alterius aliqua dicemus: quoniam in quorundam cordibus magnũ inde sępius ortũ est schisma, quòd hic ab Eusebio, & illinc à Syluestro legitur accepisse baptisma. Si enim in gestis Græcorum studiosè quęritur, ab Eusebio, Romæ vrbis episcopo baptizatus asseritur. Si autem in historijs Romanorum studio rimatur honesto, proculdubiò baptizatus legitur à Syluestro. Vnde breuiter hic enodandũ est in nomine Dñi, qualiter hæc duo nomina vni conueniant homini, vt quęstio, quę inter quosdã inde solet oriri, iusta posit ratione sopiri. Secundũ definitionem enim sapientium, & non secundũ opinionem plebium, quidam eum vocauêre Syluestrum, quidam autem Eusebium: quoniam sicut in pluribus locis refertur à Christianis, Eusebius vocabatur à Græcis, & Syluester à Romanis. Proinde quoniam Eusebius grȩcum nomen erat, non incongruè græcum illud nomen à Græcis habebat, quia sicut à legendo lector, vel à pingendo

Græcæ ac Romanæ historiæ de Cõstantini baptismo dissonantia cõponitur.

Syluester binomius.

gendo pictor vocatur: sic Eusebius à scribendo dicitur bonus scriptor. Ipse enim quasi scriba doctus in regno cęlorum stylo prædicationis scripsit in cordibus proximorum, quæ vel qualia Dominus narrauit in scripturis populorũ: quando inter cætera diuinæ potentię miracula, protulit eis de thesauro suo noua & vetera. Et quoniã veteris ac nouæ legis edictũ in tabula cordis sui diligenter habebat inscriptũ, ideo die noctuq; didicit in scriptura veritatis, qualiter odio habiturus esset omnem viam iniquitatis. Vnde postq̃ in fontibus Saluatoris calamũ cordis altius intinxit, ad imaginem & similitudinem Dei mentis interiora depinxit: vt in aliam formã transformaretur calamo scribæ, dicentis: Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.

Hæc nõ satis uidentur græcæ significãtiæ cõsonare.

Psal. 44.

Ergo quia de nomine Eusebij, nunc satis fecimus turbæ pedestri, dignum est, vt de vocabulo Syluestri iã quasi militię satisfaciam⁹ equestri: q̃a sicut ab equo dicit̃ eques, & à pede pedester: sic idem vir non incongruè à sylua vocabatur Syluester. Quis enim diffidat hunc virum propheticis & euangelicis legibus institutum, frondibus bonorum operum in syluam semper

Syluester unde dictus.

excreuisse virtutum? Ne enim euangelica falce cum eadem arbore succideretur, de
Matth. 3. qua dicitur, Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in igne mittetur: ideo figuram arboris illius semper habere voluit eminentia meritorum, de qua
Luc. 6. scriptum est, Non est arbor mala faciẽs fru-
Psal. 51. ctum bonum. Et quia mente libera, & carne captiua in domo Dei quasi fructifera semper florebat oliua, ideo pro virtutũ floribus typum palmæ illius in æternum ha-
Psal. 92. bebit, de qua scriptum est, Iustus vt palma florebit. Quia igitur bonorum operũ virgultis, quasi in syluam virtutũ semper excreuit, dum quod verbis docuit, operibus impleuit: ideo dũ cœlestis verbi minister, & diuinæ dilectionis videbatur esse sequester, non immeritò quasi à sylua dicebatur Syluester. Sed sicut nunc de vtrisq; nominibus quędã dicta sunt priuatim, sic vtraq; nomina iam in vnum sunt colligenda summatim: quia licet vnum ab altero discrepare videatur verbo, non opere, ipse tamen etymologiam vtriusque spiritali exercitatione studuit obseruare summoperè. Vnde proculdubiò seipsum in nullo decipit, qui in hoc vno homine nomẽ vtrunq; recipit

qui autem inde dubium aliquod in animo gerit, ille re uera nodum in ſcirpo quærit. Cùm enim vnuſquiſque Romanus Pontifex vſque adhuc habeat duo nomina, vnū videlicet ex alieno, & aliud ex ſuo, mirum non eſt, ſi idem vir in Apoſtolatus gradum diuinæ pietatis promotus efficacia, vnum nomen ex natura, & aliud habebat ex gratia. Quia igitur pro colligendis ouibus & populo Dei conuertendo, ſcriptis & dictis ſemper erat in exhortando, & ſeuerus in corripiendo: ideo dum in ſtudio prædicationis ad quoſdam mitius, & ad quoſdam ſe habebat ſęuius, nō immeritò & Syluester vocabatur & Euſebius.

VT TOTVS PIETATIS OPERIBUS vacarit Conſtantinus, ſacrum baptiſma ſuſcepturus. CAP. VIII.

ECce quoniam in explanatione vtriuſque nominis, Euſebij ſcilicet & Sylueſtri, ſermo noſter aliquandiu nunc ſtetit in loco campeſtri, dignum eſt, vt iam pro altiori myſterio, quaſi cum Ieſu, aſcendentes in montem, Conſtantinum regem cum proceſsione lectionis proſequamur ad fontem. Sicut enim nemo poteſt dignè

pro terrenis cœlestia quærere, nisi antea ve lit pro cœlestibus terrena deserere: ita Con stantinus vitæ perennis nequaq̃ peruenire posset ad fontem, nisi virtutum gradibus quasi cum Iesu prius ascendisset in monte. Vnde consilio & institutione Syluestri, cũ turba seculari diutius stare nolebat in loco campestri: dum pro dilectione Dei post gratiam baptismi scalam Iacob cò altius cũ angelis ascendentibus ascẽdit, quò ante baptismũ eandẽ scalam ꝓ cõpassione ꝓximorum studiosius cũ angelis descendentibus descẽdit. vt enĩ pœnitentię remedio animę suæ diuersis posset mederi vulneribꝰ, continuis septẽ diebꝰ misericordiæ vacauit operibus, vt in secularibus rebus cò minor illi labor per singulos ingrauesceret dies, quò in spiritualibus causis maior sibi videbat cõsistere quies. Tali quippe modo per totos vij. dies diuinæ se parãs laudi, tẽpla Christianorum aperiri, & templa idolorũ iussera claudi: sed & omnibus volens benefacere & omnibus parcere, captiuos à captiuitate, carceratos eiecit à carcere: vt ꝓ salute ipsius eò maiori lætitia secũ lętarentur in Deo quò ab omni seruitutis iugo liberi ab eo quasi anno dimitterent̃ Iubilęo. Sic igitur

Constantinus misericordiæ uacat operibus.

cùm

cùm ab oĩbus anguſtijs & tribulationibus eſſent expediti, qui frigore & nuditate ſiue fame cruciabant̃ & ſiti: factũ eſt, vt p hęc diuerſa cœleſtis miſericordiæ ſolatia, mali p̃cedẽtis iniuria, gaudij ſubſequentis leuaret̃ gratia. Cõſtantinus autem abolere cupiens ignorantiã priſtini erroris, ad exemplũ Mariæ peccatricis pœnitẽtiæ lachrymis pedes cœpit lauare Saluatoris, dum pro lepra vitiorum ſuorum diluenda, eò magis pedibꝰ eius ſtuduit appropinquare, quò cũ decẽ leprõſis euãgelicis diutius à longè noluit ſtare. Vnde monitis beati Sylueſtri idolatrię renunciãs toti, iuxta p̃ceptum Dñi leprã peccati eidẽ oſtẽdit ſacerdoti, ne cũ illis decem leproſis diuerſis vitiorũ agitaret̃ motibus, quibus veritas, Ite, inquit, oſtendite vos ſacerdotibus. Quid plura? Tam diu alter alterius vtebat̃ conſilio, tam diu etiam alter cũ altero, quaſi pater loquebatur cum filio, quò aduſque filius obediens patri, reconciliari meruit Eccleſiæ matri. Sicut enim Saluator noſter quondã, in deſerto cœlorũ relictis ouibus nonaginta nouẽ, in Idumęa p̃ſentis ſeculi centeſimã q̃ſierat ouẽ: ita beatus Sylueſter ab ouili Dñi dolens ouẽ aberraſſe centeſimã, paternę dilectiõis humero Luc. 15.

reportare studebat ad Ecclesiam. De qua ne diutius differretur gratia, supernæ virtutis venit tempus acceptabile, & dies salutis, in qua illa hora magis magisque cœpit appropinquare, quæ pro relaxatione paruulorum, digna mercede debuit eum remunerare. Vnde postquàm beatus Syluester Christianæ fidei plenius ei demonstrauit disciplinam, cœpit ei pro medicina medicinam, & pro piscina monstrare piscinam, quando propheticis & euangelicis reformatum institutis, pro piscina sanguinis, baptizauit eum in piscina salutis. O dies illa venerabilis, & hora spectabilis, in qua oculos omnium lux penetrauit intolerabilis, quando virtus diuina dilectionis antiquæ cum eo faciens pactum, restaurare dignatus est lapsum, solidare confractum. O sacra & celeberrima dies, in qua animæ illius data est requies, & corpori quies: quando in eodem fonte, quasi piscium ingentium squamæ, de corpore suo lepræ volatilis genus decidebat infame. O clara dies, & cæteris clarior diebus, in qua finis & ortus duabus collati sunt rebus, quia cùm sonus in aqua quasi sartaginis stridentis esset exortus, in corde illius idolatriæ finis, & fidei datus est

Baptisma suscipit Constantinus.

ortus

ortus. Pro exteriori enim corporis lepra, & interioris animæ offensa, duplex est in eo virtus diuinitatis ostensa: quia sicut vestigia serpentis non inueniuntur in petra, ita nec in anima eius inuenta est macula, nec in corpore lepra.

LEPRAM CONSTANTINI NAhaman Syri lepræ comparat.

CAP. IX.

SEd quia nemo præter Deum de impossibilibus posibilia, vel ex disimilibus potest facere similia, nil nocet, si nos econtrà similes res similibus æquiparantes rebus, lepram Constantini lepræ Naaman Syri comparemus. Quamuis enim vterq; fuisset idolorum cultura famosus, vterque tamen fortis erat & diues, sed leprosus: quia si vitam vtriusque consideremus intentè, vterque eorum lepram in corpore, & leprã habebat in mente. Vnde cùm pro saluatiõe vtriusque rei vnus quæreret opem Helisęi, & alius Dei, factum est, vt licet vnus curari crederetur à Deo, & alius ab Helisęo, vterq; tamen verè curaretur à Deo. Dextera enim Domini fecit virtutẽ, dum vtrisque voluit exoptatam conferre salutem: sed tamen

Comparat lepram Constãtini lepræ Naamã Syri.

4. Reg. 5.

maiorem gratiã illi eadẽ cõtulit dextra, qu in fonte Saluatoris intus curabat & extra. Vnde ne à nobis remanere possit intactũ qualiter à Deo cum vtroq; sit factũ, breuiter hic dicendũ est in noĩe Christi, quò virtus diuinitatis illi subueniret aut isti. Naamã itaq; Syro verbũ Israelitici regis amarũ erat, vt fel, cum pro sanitate ipsius vestimenta sua scidisse videret regẽ Israel. Constantino verò ecõtrà verbũ veritatis dulce videbatur, vt mel, cũ in salute sua sentiret prophetã in Israel. Naamã profectus ad vmbram veteris testamẽti, tulit secũ decẽ talẽta argẽti. Cõstantinus autẽ vmbrã decalogi penetrãs splẽdore sacramẽti, in arca cordis seruauit memoriã pondus argẽti. Naamã in figurã decẽ legaliũ pceptorum, tulit secum decẽ mutatoria vestimentorũ. Constãtinus autẽ secũ ferẽs decẽ mutatoria legaliũ scripturarũ, per mysticũ intellectũ ea mutauit in salutẽ animarũ. Naaman nondum vidẽs gloriã Dei, pro salute petẽda stetit ad ostium domus Helisei: Cõstantinus autẽ pro salute quærenda, ad ostium illius cœpit stare ni-

Ioan. 10. hilominus, de quo in Euangelio. Ego sum ostium, dicit Dominus. Naaman signo crucis se nunquã in frõte consignans, ab Heli-

ſęo auertit ſe,& abibat indignans:Cōſtantinus autē charactere Chriſti ſe ſine intermiſſione conſignans,à Deo auerti & abire nolebat indignans. Naaman iugo ſeruitutis adhuc oppreſſus cū Agar,Naamā inter terminos ęternæ fœlicitatis eò minùs tentauit accubare cū Iſſachar,quò Iordanem fluuiū leuiorem æſtimauit fluuijs Damaſci, Abana & Pharphar: Conſtantinus autē in fonte Saluatoris eò magis optauit & corpore curari,& mente renaſci, quò meliorē eum ęſtimauit Abana,& Pharphari fluuijs Damaſci.Naaman Heliſęi ſerui Dei inobediēs verbis,in lauatione Iordanica ſuis obedierat ſeruis:Conſtantinus autem ſæpe inobediens Dei filio, ſerui Dei Syluęſtri cœpit obedire conſilio. Naaman in Iordane flumine ſepties lotus, à lepra corporis mundus factus eſt totus: Conſtantinus autem in fonte Saluatoris tertiò tinctus, gratia ſeptiformis ſpiritus, foris curabatur & intus. Naaman nequaquam fuit aqua & ſpiritu renatus, quia nondum CHRISTVS erat glorificatus: Conſtantinus autem in lauacro regenerationis,aqua & ſpiritu renatus,tam in corpore q̃ in anima videbatur eſſe curatus. Naaman reuerſus

ad domum viri Dei, pro ſanitate recepta [gra-]
tias retulit ei: Conſtantinus verò à cœl[esti]
patriæ domo longo remotus exilio, ad [do-]
mum patris ſui cum prodigo reuerſus [est]
filio. Naaman enim diuinæ voluntati v[olun-]
tate reſiſtens friuola, pro ſalute corpo[ris]
reſpuebat idola. Conſtantinus autem [pro]
ſalute animæ, & amore cœleſtis patriæ [in]
corde ſuo finem perfidiæ, & occaſum [de-]
dit idolatriæ. Naaman aliquantula Iuda[icæ]
fidei inflammatus face, ab Heliſęo viro [Dei]
abire videbatur in pace. Conſtantinus a[utem]
in fide Catholica veri Heliſęi confirmat[us]
ope, euangelizauit pacem his, qui longè, [&]
pacem his, qui propè.

NAHAMAN ET CONSTAN-tini vocabula quid ſignificent.

CAP. X.

Nuamā quid ſignificet.
4. Reg. 5.

QVoniam igitur comparatio Naa-man & Cōſtantini à nobis eſt di[ſ-]cuſſa moraliter, reſtat vt nome[n] Naaman ſeorſum diſcutiatur æqualiter [&] ſaluatio, qua in vtroque ſaluatus eſt hom[i-]ne, cōcordare videatur cum nomine. Qu[ia] enim idem Naaman in virtute bellorur[um] animum ſemper habuit virilem, non inc[on-]

gru[e]

gruè videbatur populum significare gentilem, quod etiam bene nominis ipsius interpretatione signatur, quia Naaman decus, siue commotio eorum interpretatur. Ipse enim sine decore virtutum Deo seruire nolens oculo ad oculum, ad vnius Dei cultum gentilem commouit populum: ne similis illis fieret in interioribus oculis, de quibus scriptum est, dedisti nos in similitudinem gentibus, cõmotionem capitis in populis. Qui quasi cum gentili populo in Iudæam veniens ad domũ Helisęi, secundũ legem Moysi cultum seruauerat Dei, ne in transgressione vnius mandati, coram oculis illius fieret omnium reus, de quo scriptum est, Notus in Iudæa Deus. Sed quia nomen Naaman moraliter expressimus, ita pro exprimẽdo Constantini nomine, alijs procedendum est gressibus: vt si à nobis exprimi non potest allegoricè, saltem quadam similitudine exprimatũ historicè. Sicut enim ex longinquitate dicitur longinquus, & ex vicinitate vicinus, sic ex Constante Constantius, & ex Cõstantio dictus est Constantinus: in seipso videlicet patris & aui sui constantiam esse demonstrans, quorum vnus dicebatur esse Constantius, &

Psal. 43.

Psal. 75.

Constantini nomen explicat.

&alius Constans. Tam magnã quippe cõ-
stantiã habuit ex vtrisq; Cõstantio & Cõ-
stante, vt clypeus eius in bello nunquã de-
clinaret retrò, sed antè, tãta videlicet animi
cõstantia inimici timoris inuasione deter-
sa, vt hasta eius in prȩlio nunquã videretur
auersa. Vnde licet eadẽ declinatione à Cõ-
stante Constantius, & à Constantio deri
uetur Cõstantinus, qua ab humanitate deri
uatur humanus, & à diuinitate diuinus: Cõ
stantinus tamen pro Ecclesia Dei semper
laborare solebat abũdãtius, q̃ ante ipsum
vnquàm Constans laboraret aut Cõstanti-
us. Post sanitatẽ quippe receptam, eundem
Deũ cœpit adorare cũ Naamã, quẽ ante se
Gene. 18. quondã adorasse videbat Abrahã: qui fidẽ
sanctȩ Trinitatis nobis p̃signando mõstra
uit, dũ quasi sub arbore crucis tres vidit, &
vnum adorauit. Sed tamẽ alter prȩ altero
maioris gratiȩ recepit puritatem, dũ ille se-
cutus est vmbrã, & iste veritatẽ: quia sicut
omnibus perspicuũ, & omnib⁹ est planũ,
ille paleã, & iste secutus est granum. Vnde
mirũ nõ est, ꝙ maior gratia, q̃ sub vmbra
legis olim cõtigisset Naamã Syro, per gra
tiã veritatis huic beatissimo collata est vi-
ro: quoniã sicut ille septies lotus de Paga-
nismo

nismo redijt ad Iudaismũ, sic iste septiformi spiritu renatus, peruenit ad baptismũ: quãdo licet vnus lauareẽ inuitè, & alius spõtè, vnus tamẽ in Iordane, & alius curabatur in fonte. Quãuis eñ per spiritũ Dei in cordibus eorum inhabitantẽ, ille literã occidentẽ, & iste spiritũ sequereẽ viuificantẽ: post beneficia tamẽ sanitatis expertæ ad gratiam conditoris peruenire merebatur vterq;. Sed sicut in his duabus causis, vmbra scilicet legis & gratia veritatis, erant inæquales, ita duobus his modis videbantur æquales: quia sicut per illum Dñs salutem dedit Syriæ, ita p istũ salutẽ dedit Ecclesię. 4. Reg. 5.

QVID INTER CONSTANTInum & Giezi leprosum intersit.

CAP. XI.

QVia igitur de typi caratiõe viri hu9 vtriusq; charitati vestrę dilectissimi satis loquebamur hucusq;, tẽpus est, vt iam de his trãseũtes ad cętera ꝓ eloquẽdis alijs denuò noua proferamus & vetera. Vnde vt & alius euicinò leprosus in locum Naaman à nobis valeat inueniri, qui pro infirmitate corporali eidem Constantino digna comparatione posit vniri, nil

obſtat, ſi in ſcala Eccleſiæ, velut in humiliorem de gradu deſcendentes altiore, eundem virum clariſsimũ adhuc viro cõparemus inferiori. Quis autem leproſus ille poteſt eſſe niſi Giezi, qui à prefato Naaman pecuniam ſuam fallacia extorſit & vi: quãdo non ſub ſuo, ſed ſub Heliſei nomine duplicia dona ab eodẽ reportauit homine. Vnde dignum eſt, vt ſicut pietas ſeueritati quondam ſociata fuit in pectore Moyſi: ita nunc pietatem Conſtantini malicię cõparemus Giezi: quia ſicut Giezi pro cupiditate & auaritia incidit in infirmitatem: ita Conſtantinus pro pietate & iuſtitia meruit recipere ſanitatem. Giezi enim ſine lucro diuini ſacramenti, à Naaman accepit duo talenta argenti. Conſtantinus autem ęquè duo talenta recipiens à Deo, cum lucro boni operis verò reportauit Heliſeo. Giezi prẽmio cœleſti nolens æternaliter frui, ſine taxatione abſcondit pecuniam Domini ſui: Conſtantinus autem pro lucranda ſui domini pecunia, ſe ſuaq; omnia Deo & hominibus voluit eſſe communia. Giezi pro duplici mutatoriorum, quam acceperat, veſte ab Heliſeo viro Dei, lepræ Naamanticæ percuſſus eſt peſte: Conſtantinus autem

4. Reg. 5.

Conſtantini ad Giezi collatio.

tem lepræ elephantiacæ liberatus à peste, immortalitatis & innocentiæ duplici à Deo indutus est veste. Giezi cupiditate & auaritia seipsum delusit, dum dona duplicia in duobus saccis inclusit: Constantinus autem pecuniam suam veteris illius sacci noluit includere malicia, de quo scriptum est, Concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Giezi cõtra conseruos tumidus, & contra humiles superbus, Domino suo obedire nolebat, vt seruus: Constantinus autem humilis humilibus, & superbis superbus, seruis præfuit vt Dominus, & Domino obediuit vt seruus. Giezi etiam oblitus Domini creatoris sui, cõtra præceptum legis concupiuit rem proximi sui: Constantinus autem contra præceptum Domini & legem Moysi, rem proximi sui concupiscere noluit cum Giezi. Giezi etiã pro iniquitate cupiditatis typum non habebat illorum, de quibus scriptum est, Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorũ: Constantinus autem iusti illius meruit habere figuram, qui pro lucro terreno pecuniam suam non dedit ad vsuram. Giezi declinare voluit illa conuenticula fallacium, de quibus scriptum est, Vt quid diligitis

Psal. 29. Psal. 71. Psal. 14. Psal. 4.

vanitatem, & quæritis mendacium: Constantinus autem aduersus proximum suũ
Eccl. 7. illud Sapientis seruauit epitacium, in quo dicitur, Noli aduersus fratrem tuum amare mendacium. Giezi fidem conditoris perfectè non habens, vt Abraham, nõ immeritò lepra percussus est Naaman: Constantinus
4. Reg. 5. autẽ habens fidem Christi, lepram illá noluit adhærere sibi, de qua Helisęus ad Giezi, Lepra, inquit, Naaman adhærebit tibi. Giezi caligine vitiorum denigratus, vt pix, ab Helisęo egressus est leprosus, vt nix: Cóstantinus autem à nigredine peccatorum suorum dealbatus, vt nix, tenebris idolatrię amplius denigrari non volebat, vt pix. Sed quia Giezi per abrupta vitiorum, in vallem cupiditatis à seipso longius iuit, dum de bonis Naaman rapuit, quicquid sibi delectabile vidit, mirum non est, quòd quale præmium inde habuerit, nominis ipsius inter-
Giezi quid significet. pretatione signatur, quoniam Giezi præruptum videns, vel vallis visio interpretatur, quia enim in inaccessis rupibus, & in præruptis silicibus, quasi in virtutũ montibus spiritaliter noluit habitare cum ibicibus: ideo virtutibus irascens, & vitijs arridens, non incongruè dictus est præruptũ vi-

videns. Quia verò de valle vitiorũ in montem virtutum aſcendere nolebat, non immeritò viſio vallis dictus erat, quoniam bonorum operum gradibus aſcenſiones illas in corde ſuo non diſpoſuit, in valle lachrymarum, in loco, quem poſuit. Vnde quoniam in monte virtutum tam rarò ab eo iuſtitiæ viſus eſt callis, vt nomẽ eius nõ immeritò diceretũ viſio vallis, mirum non eſt, quòd pro lepra vitiorum ſuorũ longè remotus à ſalute credentiũ, videre nõ poteſt bona Domini in terra viuentiũ. Sed quoniam in comparatione Giezi & Cõſtantini iã diu ſumus immorati, dum vnius impietatẽ alterius cõparauimus pietati: reſtat vt ſicut pro cõſideratione illorum in hoc ſermone longũ protraximus filum, ita nunc de Giezi ad Cõſtantinum noſtrę orationis denuo vertamus ſtylum. Ne enim idẽ Conſtantinus lepra corporali amplius percuteretur cũ Giezi, ſpiritaliter cœpit legem ſeruare Moyſi: quamuis poſt gratiam baptiſmi multũ inde ſibi cœpiſſent derogare Iudæi, ꝙ tam ſæpe miſericordiam veri quæſiuit Heliſęi. Cùm enim monitis beati Syluestri non ſolũ à vinculis idolatriæ ſolutus, ſed etiam lauacro diuinæ regenerationis eſſet Pſal. 83.

ablutus:eò perfectius in corde suo supernæ dilectionis inclusit amorem, quò perfecta charitas foras misit timorem. Et non immeritò quidem Deum internæ dilectionis dilexit amore, qui gemina sanitate adiutor eius fuit in oportunitatibus, in tribulatione: dum à duplici infirmitate corporis & animæ, duplicis gratię meruit releuari curamine: quando in lauacro regenerationis hæc duo sanitatum recepit medicamina, vt in corpore à lepra, & à vitijs mundaretur in anima.

D. BE-

D. BERENGOZII ABBATIS LIBELLVS INSIGNIS, DE MYsterio ligni Dominici, & de luce visibili & inuisibili, per quam antiqui Patres olim meruerunt illustrari.

QVONIAM primus homo dilectissimi fratres, pro cibo cupiditatis, quem illicitè comedit, in tenebris & in vmbra mortis olim diutissimè sedit, necessarium erat, vt vnigenitus Dei filius pro eo tam dignanter interueniret, vt ad viam lucis æternæ sibi iter aperiret. Diu namq; fuit, quod lumine veritatis amisso, antiquæ cœcitatis non iniustè vallabatur abysso: quoniam spontanea voluntate seipsum à diuina luce separauit, dum contra præceptum Domini prauæ actionis tenebras amauit. Sed quia de tenebris ad lucem nulla poterat ratione redire, nisi Saluator noster per seipsum sibi viam vellet aperire: ideo ad ostendendam ei claritatem amantissimæ lucis, factus est

Gen. 3.

Philip. 2.

pro nobis obediens patri vſq; ad mortem, mortem autem crucis. Vnde gratias Deo, quia dum filius patri obedit, cœcus euangelicus ad lumen redit: vt humanum genus eò minus iam priſtinæ cœcitatis pulſetur affectu, quò per ſanguinem Chriſti ſupernæ lucis quotidiano illuſtratur aſpectu. Alioquin lucem illã nõ videbit amandam, de qua ſcriptũ eſt, Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucẽ magnam: niſi per fructum boni operis illorum mereat̃ adunari choreis, de quibus ſubiungitur: Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Hæc eſt ergo, illa lux, qua primus homo priuari meruit, quando culpa eũ appetijt, & gratia deſeruit, quia dum in ligno mortis oblectamentum culpæ ſibi arctius impreſsit, virtus diuina lumen vnum ei abſtulit, & aliud conceſsit. Ipſe enim, qui eſt teſtis in cœlo fidelis, vnam ei lucem in terris, & aliã prẹrogauit in cœlis, quia dũ in ipſa creatione ſeculi dona ſua, prout opus erat, vnicuiq; creaturæ diuiſit, humano generi lucem vnam dedit, & aliam promiſit. Sed quoniam ex vna luce, quæ promiſſa eſt, eò ſecuriores eſſe valemus, quò aliam, quæ data eſt, corporalibus oculis quotidie videmus,

Eſai. 9.

Pſal. 88.
Apoc. 3.

Lux una data homini, promiſſa altera.

demus, dignum eſt, vt pro illa, quæ promiſſa eſt, eorum in omnibus imitemur actiones, de quibus ſcriptum eſt, Operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſsiões. Cùm enim vna lux terrena ſit, & alia cœleſtis, dignũ eſt, vt cœleſtẽ lucem moribus ſemper proſequamur honeſtis, vt ſicut per lignũ mortis de terra ſumus terreſtres, ita per lignũ vitæ ſumus & de cœlo cœleſtes. Alioquin lucẽ illã viſibilẽ nullatenus videre valemus, quã nõ corporalibus, ſed ſpiritalibꝰ oculis quandoq; videre debemus, niſi ab hac luce viſibili prius erudiamur in terris, q̃ vel qualis ſit illa, q̃ nobis reſeruat̃ in cœlis. *Heb.11.*

Vnde quia tẽporarię lucis & æternæ hic à nobis facta eſt mentio, ideo differentias eorũ nõ debemus obliterare ſilẽtio, quoniã margarita lucis perpetuę eò maiori à nobis cõparanda eſt p̃cio, quò inter hanc & illam magna videt̃ eſſe diſcretio. Sicut em̃ differũt ab aduerſis p̱ſpera, vel à triſtibus læta, ſic vna lux ab alia probat̃ eſſe diſcreta: maximè cũ vna alteri ita videatur inęqualis, vt vna ſit æterna, & alia tẽporalis. Verùm licet vtramq; lucẽ extinguere nõ poſſunt inextinguibiles aquæ, magna tamen diuerſitas verſatur in vtraq;: q̃m ſicut ſacrę ſcripturę

pagina teſtatur, vna illuminat & illuminat: alia verò illuminat, & non illuminatur. Si enim claritatem vtriuſq; conſideremus intentè, ab vna proculdubiò in corpore, & ab alia illuminamur in mente: quoniã tanta vis eſt luminis à diuino ſplendore venientis, vt capi nõ poſsit oculis corporis, ſed obtutibus mentis. Vnde ſi lucem iſtã temporalem ſolemus intuendo mirari, per quã non corda, ſed corpora videntur illuſtrari, multò magis lumen illud ęternum debent admirari credentes, per quod corpora eorum illuſtrantur & mentes. Præterea verò ſi Solis & Lunæ lucem hanc viſibilem admirantur populi, pro cuius ſplendore intolerabili humani ſæpiſsimè reuerberantur oculi: multò magis admirandum eſt lumé illud angelorum, quod capi non poteſt auditu aurium, nec viſu oculorum.

Lucis diuinæ quãta uis ſit.

Et ecce quoniam hic nobis occaſio ſe ingerit oportuna, vt inter alia ſydera quædã de Sole dicamus & Luna: Dignum eſt, vt iam cum proceſsione lectionis ad ſuſceptionem eorundẽ luminarium foras properemus anheli, de quibus Dominus, Fiant, inquit, luminaria in firmamento cœli. Dixit, & facta ſunt. Poſt primũ namq; vocis Do-

Gen. 1.

minicæ

minicæ mandatũ, vnum quodq; in ſuo ordine videbatur eſſe locatũ: ita vt ſicut olim antiqua diuinitas præordinauerat, vnum quodq; in ſuo loco & tempore ſemper oriatur & occidat. Sciendum eſt enim, quia ſicut in prima die cœli diſtenta eſt pellis, ſic etiã quarta die veſtita eſt ſtellis: ideoq́; pellem hanc cœlo illi poſſem cõparare ſi vellem, de quo ſcriptum eſt, Extendens cœlum, ſicut pellem. *Pſal. 103.* Sed licet in eodem cœlo vel pelle adhuc diuerſæ infixæ ſunt ſtellæ, Sol tamen & luna cæteris ſyderibus eò magis videntur principari, quò Chriſto & Eccleſiæ non incongruè poſſunt comparari. Sicut enim in firmamento cœli duobus illis luminaribus nulla ſtellarum creatura claritate videtur eximior: ſic in firmamento Eccleſiæ duabus his perſonis nulla poteſt eſſe ſublimior: quãuis ſicut ſtella ab ſtella differt in claritate, ita Chriſtus Eccleſiæ cœleſti præmineat dignitate. *Sol & Luna Chriſto & Eccleſiæ haud abſurde cõparantur.* Vnde notandũ eſt, quòd ſicut in creatione ſeculi noua luce nouus mundus emicuit: ſic in paſsione ſua Chriſtus Eccleſiam radio ſibi nouæ claritatis applicuit: ita vt in externo geminæ dilectionis affectu, per myſterium crucis alter alterius iam delectetur aſpectu. Ipſe

Psal.18. enim, qui ad currendã viam passionis olim exultauit vt gygas, in ara crucis, Solis & Lunæ, siue sponsi & sponsæ copulare dignatus est bygas typicè, scilicet nobis insinuans, quod illi verissimè Christi & Ecclesiæ fidẽ habere creduntur, qui in Christo Iesu geminæ dilectionis biga reguntur. Ad hoc

Psal. 18. quippe Sol iustitiæ tabernaculũ suum ponebat in sole, quãdo ꝓ humana salute à fœminea cõceptus est ꝓle: vt & tu homo iã eò magis læteris in Deo salutari tuo, quoniã Deus ꝓ te tanq̃ spõsus ꝓcessit de thalamo suo. Vnde sciendũ est nobis, quia si Solem hunc visibilem inuisibili comparemus Soli, nequaquàm in hoc ꝓphetico videmur repugnare sermoni, qui Solem inuisibilem humanę insinuãs notitię, Timentibus, in-

Mala. 4. quit, Deum orieť Sol iustitię. In cursu autẽ Lunæ, q̃ nos tredecies solet illustrare p annũ, illud p̃cipuè nobis est considerandũ, ne quis nostrũ ꝑ varias mutationes animi stultitiam illius imitãdo sequatur, de quo scri-

Eccl.27. ptum est, Stultus vt luna mutatur. Postquã enĩ Sol iustitiæ per diuinæ charitatis incendiũ, angelicę & humanę dissensionis lunare voluit illustrare dispendiũ, statim plenilunio fidei nouę, & dilectionis antiquę per

apo-

apoſtolicam prędicationē mentibus huma nis illuxit vbiq;, quatenus ad fidē Chriſti, doctrinā ſequerenť illorū, de quib9 ſcriptū eſt, In omnē terrā exiuit ſonus eorū. Noſtis quippe qa ſicut ſcriptura teſtať diuina, per Solē & Lunā apoſtolica nobis pręmōſtratur doctrina, ſi tamē exemplo illorū nobis ſit cor vnū, & aīa vna, quorum doctrina ſulget Eccleſia vt Sol & Luna. Vnde neceſſe eſt, vt & tu Chriſtiane iam apud te diligentius pēſes, qualiter hæc duo luminaria per dies ac noctes, per annos diſtinguunť & mēſes, quoniā Chriſtus & Eccleſia ad irradiādos fidelium animos, & illuſtrādos, nobis ſimiliter erūt in ſigna & tēpora, & dies, & annos. Quia cū Sol & Luna Chriſti & Eccleſiæ typum gerūt, nō immeritò nobis in ſigna & tēpora, & dies, & annos vlterius erunt, qa ſicut Sol & Luna nobis exterius quotidianis fulgoribus illuceſcunt, ita Chriſtus & Eccleſia noſtris cordibus interna ſemper luce clareſcunt. Sciendum eſt quippe, quia ſicut in prima die ſeculi, cœlum creauit ac terram, ſic quarta die lucem nobis voluit donare ſupernā, quando ad illuminandas triduanę caliginis vmbras nubesq́; nouellas, quarto die pducere dignatus eſt, Solē, Lunam

Pſal. 18.

Actu. 4.

Sol & Luna Chriſti & Eccleſiæ typum gerunt.

Gen. 1.

Gen. 3.

Lunam & ſtellas. Vnde licet alia claritas ſit Solis, alia Lunæ, alia ſtellarum, dignum tamen eſt, vt nos claritatem omnium ad ſalutem trahamus animarum: quatenus æterni luminis nobis afflante ſpiramine, ab vtroq; lumine corpora noſtra illuminentur & animæ. Dignnm quippe eſt, vt pro illuminatis iam ab æterno lumine corporibus noſtris & animabus, ſine intermiſsione Deo ſemper gratias agamus: quia ſicut in firmamẽto cœli quondam ſolem & Lunam quarto die diuinitatis verbo ꝓduxit, ſic in firmamento Eccleſiæ ſponſus ſponſæ radio nouæ claritatis illuxit: quando idem Deus & homo ad crucifigendum pro nobis humanos obtulit artus, per quẽ olim factum eſt veſpere & mane dies quartus.

Ergo ſicut de Sole, Luna & ſtellis tractauimus heri, ita tẽporale lumen, & æternum hodie debemus diligentiſsimè intueri: maximè cùm pro vtroq; lumine in tanto miraculo debeamus habere conditorem, vt ex vno credamus eum mirabilem, & altero mirabiliorem. Quia enim vnum terrena tantùm, & non cœleſtia illuſtrat, aliud verò nec cœlum, nec terra coanguſtat: ideo ſi quis qualitatem amborum velit penſare

ſub-

ſubtilius, vnum quàm mirabile, & aliud eſt mirabilius. Vnde ſi mirandum eſt cœlum iſtud viſibile, quod extendi videtur, vt pellis, per quod quotidiè illuſtramur à Sole, Luna & ſtellis: multò magis admirãda eſt lux illa ſuperna, per quã in angelis & hominibus cœlum illuminatur ac terra. Hæc eſt enim illa lux, per quam nos, qui filij lucis ſumus & filij Dei, quandoque videre debemus claritatem Dei, ſi tamen ipſe in nobis iam illuminet abſcondita tenebrarum, qui nos in futuro illuſtraturus eſt inſpectione animarum ſanctarum. Qui quoniam ad cognoſcendam lucis perpetuæ veritatem, temporanei luminis iſtius vmbratilem nobis voluit prærogare claritatem, dignum eſt, dum in hac luce viuimus, bonis operibus illud ſemper elaborare ſtudeamus, vt cùm ex hac vita migrauerimus, ad æternã lucem peruenire valeamus. Sciendum eſt namq;, quia ſicut vna lux parua eſt, & alia magna, ſic vna nimirum indiga, & alia eſt prodiga: quippe quoniam illa, quæ prodiga eſt, bonis omnibus abundat, & ſuperabundat, dum ex eo, quod habet, dat omnibus. Vnde quoniam inter hæc duo lumina talis eſt talio, vt quod non habetur in vno,

Cur tẽporariæ nobis lucis uſura data ſit.

inue

inueniatur in alio: necesse est, vt per hoc lumen, quod iam habemus in re, ꝑperemus ad aliud, quod adhuc expectamus in spe. Sciendum est quippe, quia licet vno modo illuminemur ab alio, & alio ab isto, vtrunq; tamen sperare debemus à Christo, quoniā ipse, à quo vnum lumē habemus temporaliter, cum patre & spiritu aliud habet ęternaliter. Sicut enim in tribus personis secūdum naturam diuinitatis vnum est numē, ita in illis nō tria lumina, sed vnū est lumē, quod tamen eò magis solet præ cæteris coruscare luminibus, quò ipsum illuminat homines, & non illuminatur ab hominibus. Proinde licet nihil sit, quod eidem lumini dignè possimus ęquare, quasdam tamen species aliquo modo ei debemus cōparare, vt facilius intelligi possit per eadem ænigmata rerum, quod huic luci visibili dispar est lumen luminum, & dies dierum. Eadē enim discrepantia (si dici liceat) est in hac luce gemina, quæ in masculo demonstratur ac fœmina: Pręsertim cū minor maiori eodem modo subijciatur, vt opinor, quo vxor viro nō maior videtur esse, sed minor. Prętereà verò sicut maximū à minimo, vel magnū distat à pusillo, ita distare videtur lu-

lumẽ hoc ab illo, q̃a licet vtrunq; nobis coruſcare videatur à Chriſto, maior tamẽ gratia nobis ſolet ab illo prouenire, q̃ iſto. Sciendum eſt enĩ, quia quantũ differunt à carnalibus ſpũalia, & ab inferiorib⁹ ſupna, tãtum lux iſta tẽporalis à luce diſtat ęterna: maximè cũ ad eundẽ modũ cœleſtia terrenis, & ſumma nõ cõueniant imis, quò prima nõ cõueniunt nouiſsimis, & nouiſsima primis. Adhuc etiã eodẽ modo lux vna diſtat ab alia, quo ſpũs à litera, vel granũ diſcrepat à palea, ne & nos more Iudęorũ gratiã Dei recipiamus in vanũ, qui ꝑ litera ſequunt̃ ſpũm, & ꝑ palea granũ. Certum eſt enĩ, quia ſicut ad cognoſcendã legẽ vnam & aliã, Chriſtiani granũ, & Iudęi ſequũtur paleã: ſic vtraq; lex vni populo loquitur & alteri ſilet, dum ꝑ intuenda luce creatoris vnus eſt cœcus, & alius videt. Credendum eſt ſanè, quia ſicut electorum lux tentatiõe non extinguitur, ſed illuſtratur, ita cœcitas Iudęorũ vſq; ad veſperã mundi ſẽneſcentis durare probatur, quatenus Chriſtiani & Iudęi duos hos populos eſſe ſe ſciant, de quibus ſcriptum eſt, Qui non vident, videant, & qui vident, cœci fiant. Sicut enim Chriſtiani typũ illorum vſq; hodie gerũt, *Ioan. 9.*

de

Ioan.20. de quibus dicitur, Beati qui non viderunt, & crediderunt: ita Iudæi cum cæcis illis euangelicis in præcipitium vadunt, de qui-
Matt.15. bus ſcriptũ eſt, Si cœcus cœco ducatum prębuerit, ambo in foueam cadunt. Et ſicut Chriſtiani cœcis illis ſemper arrident,
Matt.11. de quibus ſcriptum eſt, Cœci vident: ita Iudæi vſque in iram conſummationis cœcis
Pſal.113. illis ſimiles erunt, de quibus dicitur: Oculos habent & non videbunt. Quia enim Iudæi non contuũtur Chriſtianis, nec Chriſtiani Iudæis, ideo lumen veritatis datum eſt nobis, & ablatum eſt eis: quãuis etiam ipſi quandoque patrem & filium debeant
Ioan.17. adorare nobiſcum, impleto quod dicitur, Vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Sed ſciendum, quia licet in myſterio crucis aliud ſentiant Chriſtiani, & aliud Iudæi, omnes tamen peccauerunt & egent gloria Dei: ita vt neceſſe ſit omnibus iuſtificari gratis per gratiam ipſius, à quo iuſtificandus eſt impius, & glorificandus eſt pius. Vnde oran-
Ioan.1. dum eſt nobis, vt lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mũdum, Iudaici cordis ita dignetur illuminare profundum, vt etiã ipſi nobiſcũ ab eadẽ me-

Iudæi quoq; olim adorabunt patrem & filium.

mereantur luce perfundi, de qua ſcriptum eſt, Ego ſum lux mundi. *Ioan.9.*

Hæc eſt igitur illa lux, per quã Dei filius trahens omnia ſecum in ara crucis, euangelicum illum illuminauerat cœcum, qui iuxta viam fidei propenſius imprecans gloriam Dei, Fili (inquit) Dauid, miſerere mei. *Marc.10.* *Luc.18.* Ad hoc namq; per mortem crucis mortificari voluit granum frumenti, vt lux cœleſtis illuceſceret omni credenti, qua ſicut omnibus notum, etiã omnibus eſt planũ, in eodem cœco genus illuminauit humanum. Deus namq; lucem ſuam bifaria ratione diuiſit, dum eidem cœco duo lumina reddidit, qui duo amiſit, quia ſi duplicem ſanitatis eius gratiam conſideremus intentè, per myſteriũ crucis lumen in corpore, & lumen recepit in mente. Vnde ſi volumus, vt cum eodem cœco lucis æternæ cõſequamur gratiam, pro qua Dominus ad eum, Quid tibi (inquit) vis faciam? Dignũ eſt, vt vnuſquiſq; noſtrum cum eo ſæpius orationem hanc dicat exiguam, quam ipſe reſpondit ei, dicens, Domine vt videam. Alioquin turbæ cogitationum, quæ nobis bonæ voluntatis ſeminarium demunt, cum eodem cœco vocem noſtræ deprecationis *Luc.18.* *Quid faciendũ nobis ſit, ut diuinitus illuminemur.*

I pre-

premunt, nisi phantasmata vitiorum, quæ fecimus, ab oculis cordium assiduis repellamus precibus. Per hoc autem, quod cœcus iste iuxta viam & non in via sedebat, imperfectioris adhuc fidei nobis exemplũ præbebat, vt vnusquisque nostrũ per mortificationem carnis cor suum ita semper affligat, vt in veritatis boni operis gressum figat. Sed hoc fieri non potest, nisi nox illa, quam originalis peccati morosior in nobis contraxerat hora, ab oculis nostris nouæ lucis discutiatur aurora, vt resoluta in nobis totius cœcitate caliginis, in nouam lucem decor antiquæ reformetur originis. Aliter quippe nil nobis ꝓficit, quod Iesus in eodem cœco lucem amissam reparauit, quando vocem cœcitatis eius transiens audiuit & stans illuminauit: nisi ille, qui renes & corda solus intuetur, eodem modo cœcitatem nostrã transeundo audire, & stando illuminare dignetur. Ipse enim, qui per humanitatem transire, & per diuinitatem habet stare, eundem cœcum mirabili modo dignatus est illuminare: quando fidei ipsius propriam ipsam in hæc verba subiecit, Vade, fides tua te saluum fecit. Vnde quia nos dilectissimi fratres, tanta iam sumus
op-

oppreſsi cœcitate, vt non ſolũ cœci ex tẽpore, ſed etiam cœci ſumus à natiuitate: orandum eſt nobis, vt ad perpetuæ lucis claritatem ſeipſum nobis præbeat ducem, à quo idẽ cœcus non aurum voluit poſtulare, ſed lucẽ. Si eñ corda noſtra eadem lux diuinitatis illuſtrat, quã nec initium dilatat, nec finis anguſtat, neceſſe eſt, vt ab eadem luce quęrẽda prętereuntiũ dæmoniorum nullis vnq̃ arceamur minis, cuius ꝑfecto fides initiũ eſt, & opatio finis. Et qa nec hũanę ſaluti nec diuinæ cõuenit laudi, vt à nobis illa lux debeat quęri, q̃ vel tẽpore finiri, vel loco valeat claudi, dignũ eſt, vt illã lucẽ ſine intermiſsione quæramus, quã nõ cũ beluis, ſed cum angelis cõmunem habere valeamus.

Quæ nobis lux cõtinẽter quærẽda ſit.

Hæc eſt autem lux æterna, quæ infimis voluit ſociare ſuperna, quãdo diuinæ miſeratiõis gratia diues, per myſterium crucis angelos & homines fecit eſſe cõciues. Hæc eſt illa lux, vnde vt cauſſæ cauſsis, & res cõueniant rebus, quoſdã antiquos patres hic introducere debemus, quatenus ſermo noſter eò cõſultius ad finem poſsit euolare per cętera, quò lux inuiſibilis ad hoc nobis ꝓfert de theſauro ſuo noua & vetera. Quia enim lux diuinitatis tam mira probatur

& ſancta, vt nulla prorſus talis videatur aut tanta, dignum eſt, vt humanũ ei non debeat deeſſe pręconium, quę propheticum & euangelicum ſolet habere teſtimonium. Sed quoniam geminæ dilectio charitatis perſonis deputatur geminis, cõpetens eſt, vt in hac lectione fœminæ viris, & viri adunentur fœminis: quia iuſtũ eſt, vt lux ęterna teſtimonium habeat à virili ſexu & fœmineo, quæ in myſterio crucis vtrunque à diabolico voluit liberare dominio, & non immeritò quidem lumen æternum à viris & fœminis debet habere gloriam, quod in vtroque ſexu ſuam voluit perpetuare memoriam, dum quos virtus conditori olim formauit ad vitam, lux diuinitatis illuſtrauit ad gratiam. Vnde quoniã hic volumus antiquorum patrũ negocia tractare, dignũ eſt, vt in nauiculam mentis noſtræ lumen æternum ſtudeamus inuitare, quia ſanctarum ſcripturarum remis eò ſtudioſius iam incumbere debemus, quò in pelago libri Geneſeos nos oportet aliquibus fluctuare diebus: Quia enim iam intrauimus hic mare magnum & ſpacioſum manibus, neceſſe eſt, vt nec vanis cogitationibus, nec verbis periclitemur inanibus: nec illis vitiorũ repti-

A uiris pariter ac fœminis S. crucis celebranda præconia.

reptilibus cordis nostri grauetur humerus, de quibus dicitur, Illic reptilia, quorum nõ est numerus. Sic igitur repulsis ab eadem naue cunctis hæresibus & hæresiarchis, primò tractare debemus de iustis, deinde de regib⁹ & patriarchis: quãuis priusquã hinc de patriarchis perueniamus ad prophetas, non vnã aut duas, sed plures videamur habere diętas: & ideo necesse est, vt qui patriarchis & prophetis regiam viam olim dignabatur ostendere, nobis etiam in hoc itinere dexteram suam dignetur prætendere: quoniam nauicula mentis nostræ tunc verè diuina regitur dextra, si bitumine charitatis intus firmetur & extra. Sed quoniam in naui Ecclesiæ frustra iam videmur immorari, nisi cum antiquis patribus à diuina luce mereamur illustrari: orandum est, in hoc tractatu seipsum nobis velit ostendere ducem, qui de seipso discipulis, dum lucem (inquit) habetis, credite in lucem.

Psal.102.

De quibus deinceps acturus sit.

Nauicula mẽtis nostræ quando sancti spiritus ductu regatur.

Ioan.12.

Hæc est ergo illa lux, quæ primum parentem nostrum Adam protoplastum in ara crucis ex impio pium, & ex incesto fecerat castũ, quãdo per eius mysterij salutaris effectum, antiquæ claritatis in eo reformauit aspectum. Hęc est illa lux, per quam in ipsa

Adam.

Eua. passionis Dominicæ die maledictio Euæ mutata est benedictione Marię: quando ad comparandã nobis lucis perpetuæ margaritam, in mysterio crucis pœna in gloriam, & mors transiuit in vitam. Hæc est illa lux, per quam Dñs Deus Israel olim illustrare

Abel. volebat Abel: quando, sicut legifer testatur

Gene. 4. egregius, respexit Dominus ad Abel, & ad

Noe. munera eius. Hæc est illa lux, quæ Noe, qui requies interpretatur, illuxit, quando de lignis imputribilibus arcam in typum Ecclesiæ cõstruxit, baptismi scilicet salutaris ac Dominicæ crucis nobis pferens signum, dũ se suosq; per aquã saluauit & lignum. Hæc est illa lux, per quam idem Noe illustratus est figuratiuè, quando columba sibi ramũ deferebat oliuæ, typicè scilicet designans, quod virtutum pennis nullus euolare valet ab imis ad summa, nisi in arcã Ecclesiæ boni operis ramũ studeat reportare cũ columba. Hæc est illa lux, qua idem Noe illustratus est, quãdo de vino, quod ipse plantauit, inebriatus est: significãs videlicet, quòd calix Dominicæ passionis fidelibus suauis, & Iudæis amarus est: de quo sermo propheti-

Psal. 22. cus, Calix (inquit) meus inebrians quàm præclarus est. Hæc est illa lux, per quam

Sem

Sem & Iapheth illuſtrari meruerunt, quã- *Sem.*
do exaduerſo venientes patris ſui virilia te- *Iapheth.*
xerunt: ſignificantes videlicet, vt nos ad
eundem modum virtutibus faciem, & vi-
tijs præbeamus dorſum, quo ipſi pro con-
tegenda verecũdia patris inceſſere retror-
ſum. Hæc eſt illa lux, quæ Melchiſedech ſa *Melchiſedech.*
cerdotis olim illuxerat menti, quando pa- *Gene. 14.*
nem & vinum obtulit Abrahæ à cæde re-
uertenti: prætendens ſcilicet nobis ſacrifi-
cium illud ſacerdotis altiſsimi, de quo *Cant. 5.*
ſponſus in Canticis, Comedite (inquit) &
inebriamini chariſsimi. Hęc eſt illa lux, per
quam Dominus Deus Sabaoth quondam
illuſtrare dignatus eſt Loth, quando con- *Loth.*
cupiſcentiam carnalem, quaſi Sodomam
fugiens ardentem, in parua ciuitate Se- *Gen. 19.*
gor, corpus ſaluauit & mentem. Hæc
eſt illa lux, quæ diuinitus illuſtrauit Abra- *Abraham.*
ham, cum iuxta præceptum Domini egre
deretur de Aran: vbi à Domino copioſa
iſta benedictio data eſt ſibi, Benedicam be
nedicẽtibus tibi, & maledicã maledicẽtib⁹
tibi. Hæc eſt illa lux, quæ adhuc interioris
hominis ipſi⁹ illuxit oculo, vbi Loth fratri
ſuo ac mulierib⁹ eius ſuccurrit ac populo,
 quando

quando ſanctæ Trinitatis auxilio aduerſariorum ſuorum robore velut in igne tribulationis excocto. †Hæc eſt illa lux, quæ eidem Abrahæ partem de ſuo lumine dedit, dum ad occaſum Solis de ſacrificio Domini aues abegit, ſignificans ſcilicet, quod de ſacrificio orationis nemo repellere poteſt volucres dęmoniorum, niſi ab oculis cordis prius abegerit phantaſmata vitiorum. Hæc eſt illa lux, quæ in cõualle Mambre illum diuinitus illuſtrauit, quando ſub arbore crucis tres vidit, & vnum adorauit: tanta videlicet diuini luminis illuſtratus claritate, vt quem trinum nouit in perſonis, vnũ adoraret in maieſtate. Hęc eſt illa lux, quę aliundè adhuc reſplenduit ſibi, vbi DOMINUS ad eum, Offer (inquit) mihi filium tuũ ſuper vnum montium, quẽ monſtrauero tibi, per quod videlicet nobis diuerſa Dominicæ paſsionis & crucis prętulit ſigna, dum in eadẽ myſteria filium colligauit ac ligna. Hæc eſt illa lux, per quam illuſtratus eſt Iſaac ac filius Abrahę, cùm Sara & Agar rixam haberent inter ſe, quando in figura Saluatoris in domo patris ſui tam honeſtè ſolebat viuere, vt hęres fieri non poſſet filius ancillæ cum filio liberæ. Hęc eſt illa

†uidetur aliquid deeſſe.

Ab oratione quis repellere dæmones ſit idoneus.

Iſaac.

lux

lux, quę nobis formam humilitatis ostendit, dum Rebecca viso Isaac, de camelo descendit, typicè scilicet significãs, quòd antiqua gẽtilitas totius idolatriæ deseruit strumam, dum quasi viso in passione DOMINO fidei meruit agnoscere plumam. Hęc est illa lux, quę eidem Isaac eo tempore diuinitus illuxit, quando Rebeccam vxorem suã diligens, in tabernaculum Sarę matris introduxit, per quod videlicet introductio illa nobis prętenditur in figura, de qua ECCLESIA in Canticis, Introduxit me (inquit) rex in cellaria sua. Hęc est illa lux, quę eundem Isaac disciplinę cœlestis moderamine rexit, dum Rebeccam vxorem suam nimio amore dilexit: significans videlicet, quòd vnigenitus DEI filius nimis ECCLESIÃ amauit, dum dolorem, qui ex morte matris suę Synagogę sibi accesserat, temperauit. Hęc est illa lux, quę Isaac & Rebeccam cœlitus illustrauit, dum in figura Christi & Ecclesiæ alterum alteri mutua charitate sociauit: vt Ecclesia Christo tanta dilectione copulandã se sociat, vt prę amore illius vxor nunquã alterius fiat. Hæc est illa lux, per quã idem Isaac cœlitus meruit illustrari, quando Saluator noster pro eo, quasi aries, voluit im-

Rebecca. *Gen. 24.* *Ibid.* *Cant. 1.* *Gen. 24.* *Ibid.*

molari: qui dum inter vepres peccatoru
nostrorum adhæsit cornibus crucis, per
Gene. 24. nitatem nobis æternæ reddidit lucis. Hæ
est illa lux, quæ in eodem Isaac filium no
bis clarificauit Mariæ, vbi egressus est a
meditandum in agro, inclinata iam die: si
gnificans videlicet, quòd vnigenitus Dei
filius in agro huius mundi, velut ad medi
tandum deambulauit, dum per clauos, la
ceam & crucem ad mortem vsque prope
rauit. Hæc est illa lux, quæ eundem Isaac
alio modo voluit illuminare, dum ligna
holocausti meruit ipse portare: mysticè vi
licet nobis innuens, quòd sicut ipse ligna
Matt. 27. in holocaustum baiulauit, ita Christus cru
Mar. 15. cem suam in ipsa pasione portauit. Hæc
Luc. 23.
Ioan. 19. est illa lux, quæ in asino illo Iudaicæ cæci
tatis nobis expresit chaos, de quo scriptu
est, expectate hic cum asino, donec reuer
tamur ad vos, mysticè scilicet designans,
quòd ad Iudæos, qui nondum sunt fidem
sanctæ Trinitatis experti, circa finē seculi
dei debēt arrabone reuerti. Hæc est illa lux,
quæ per hoc, quod aries immolatus est, &
Isaac euasit, duplici mysterio nos irradi
are curauit: typicè nobis insinuans, quia li
cet in pasione sua diuersas irrisiones per
tule-

tulerit Iesus, in humanitate tamen passus, & in diuinitate permansit illæsus. Hæc est illa lux, quæ Iacob sub typo gentilis po- *Iacob.*
puli cœlitus illuxit, dum ad paternam be *Gen. 27.*
nedictionem prior eum gratia mater introduxit, vt minor idem frater eò maiores gratias referret creatori, quò vsque hodie maior debet seruire minori. Hæc est illa lux, per quam idem Iacob Dominum *Gen. 28.*
in somnis vidit, quando de Bersabee ad *Lux diuinitatis quem irradiet.*
Aran pergens, in itinere dormiuit, mysticè designans, quòd lux diuinitatis nulli penitus illucescit, nisi qui in transitu huius mundi, ab omnium carnali concupiscentia quiescit. Hæc est illa lux, quæ eun- *Ibid.*
dem Iacob adhuc ibi diuinitus illustrauit, dum in scala Ecclesiæ angelos ascendentes & descendentes, ei in visione monstrauit, per descensionem scilicet nobis innuens, vt diligatur proximus: per ascensionem verò, vt diligatur Deus. Hęc est illa lux, per quam Iacob & alio modo *Gen. 29.*
illustrari videbatur, dum pro adaquandis ouibus amouit lapidem, quo puteus claudebatur, significans videlicet, quòd verus Iacob in ara crucis dignatus est nobis

puteum

Vitia quibus tegantur. sione peccatorum tegere debemus idola vitiorum. Hæc est illa lux, quæ per mysterij salutaris intellectum Liæ & Rachelis illustrauit aspectum: maximè cùm hoc nobis innuat lippitudo Liæ, & pulchritudo Rachelis, vt cum vna laboremus in terris, & cum alia quiescamus in cœlis. Hæc est illa lux, quæ vno modo Martham & Liam, alio verò Rachelem illustrauit & Mariam: vt & nos in hac vita circa frequens ministerium conditoris tam studiose laboremus cum Martha & Lia, vt in altera vita contemplatione diuina cum Rachele perfruamur & Maria. Hæc est illa lux, per quam in Iuda, qui interpretatur confessio Christianæ religionis, est illustrata professio: quoniam Ecclesia Christi bonis semper operibus cõfitebitur Deo, de quo scriptum est, Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Hæc est illa lux, quæ Iudam, qui ad tondendas oues veniebat, typo Saluatoris illustrare volebat, qui in ara crucis ad hoc quinis voluit cruentari vulneribus, vt oues pascuæ eius à peccatorum suorum posset exonerare velleribus. Hęc est illa lux, quæ Iudę ad Thamar spiritalis connubij præ- *Iudas.*

bebat

bebat aditũ, quę veste viduitatis exuta, nomen mutauit & habitum, Iudam scilicet illum significans, qui in ara crucis requirẽs ouem centesimam, de meretrice sponsam, & de Synagoga fecit Ecclesiam. Hęc est illa lux, per quam Iudas annulum, baculum & armillam, quę signa erant arrabonis, eidem Thamar dedit in pignus vocationis, iustificationis & glorificationis: quando Christus Ecclesiam corpori suo in ara crucis triplici hoc arrabone sociauit, de quo scriptum est, Quos vocauit, hos & iustificauit, & quos iustificauit, illos & glorificauit. Hęc est illa lux, per quã Phares, qui diuisio interpretatur, gratia cœlestis arrisit, dũ in typo gentilis populi cum à Iudaica infidelitate diuisit: vt & ipsi inter alios partiretur illas diuisiones ministrationum, de quibus scriptum est, Alij genera linguarũ, alij interpretatio sermonũ. Hęc est illa lux, quę Zara, qui oriens dicitur nimis quàm opus esset, illuxit, dum qui prius oriri debuit, prior manũ eduxit, per quod videlicet Iudaicum populum nobis in figura prętẽdit, qui quasi manũ prębuit, dum ad implenda pręcepta cõditoris se pręparatum ostẽdit. Hęc est illa lux, quę eundẽ Zarã parumper illu-

Phares. *Zara.*

illuſtrauit, dum obſtetrix ſua coccinũ dominicę paſsionis & crucis ei fruſtra ligauit, quia dum myſterium fidei, quod in coccino ei prębuit, accipere recuſauit, manum, quam ad fidem protulit, continuò reuocauit. Hæc eſt illa lux, quę oculis eius ex parte caligauit, dum quaſi ad fidem manũ extulit, & ad infidelitatem reuocauit, illos ſcilicet ſignificans, qui per mortem crucis manus cruentas in illum extenderunt, de quo
Ioan. 1. ſcriptum eſt, In propria venit, & ſui eum non receperunt. Hęc eſt illa lux, quæ etiã vnicuiq; fideli lumen ſuę claritatis oſtendit, qui manum ſuam ad iniquitatem non extendit: illum videlicet bonis operibus ſemper exequẽdo, qui in remuneratione Sanctorum extendet manum ſuam in retribuendo. Hęc eſt illa lux, quę nobis etiam ſingulis illuceſcit diebus, ſi manus noſtras ad iniquitatem non extendamus, ſed ab iniquitate reuocemus: quoniam hoc exemplum nobis in ſeipſo Saluator oſtẽdit, qui in retributione iuſtorum manum ſuam pro reprobis contrahit, & pro iuſtis extendit.
Ioſeph. Hęc eſt illa lux, quę Ioſeph quondam per ſomnium volebat illuſtrare, dum manipulos fratrum ſuorum, manipulum ſuum vidit

dit adorare, ſignificans ſcilicet, quòd ille à nobis bonorum operum ſemper debet adorari manipulis, qui poſt reſurrectioné ſuam manifeſtè voluit ſuis apparere diſcipulis. Hæc eſt illa lux, per quam idem Ioſeph alio modo meruit illuminari, dum à Sole, Luna & ſtellis ſe videbat adorari: illũ videlicet deſignans, quem in Sole, Luna & ſtellis, quibus figuratur claritas iuſtorum, adorare debet omnis eccleſia Sanctorum. Hæc eſt illa lux, quæ Ioſeph illuſtrauit hac gratia ſingulari, vt inter alios fratres ſolus vteretur tunica talari: myſticè nos inſtruens, quòd ille mercedem boni operis in ęternum haberet, de quo ſcriptum eſt, Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Hæc eſt illa lux, per quam Ioſeph illuſtratus, proprię cœpit pręuidere ſaluti: dum pallium ſuum diuiſit adulterę, quę cò malè voluit vti: typicè ſcilicet inſinuans, quod tegmen legalis literę, vnde Iudęi nullum habent proficuum, per lumen diuinitatis nobis debet eſſe perſpicuũ. Hęc eſt illa lux, per quam in Ioſeph cantis gratię duplex enituit fructus, dum in carcere ſolùs eſt miſſus, & inde ſolus eductus: per quod videlicet nobis reſurrectionem eius

in figura ſignauit, qui reſurgens à mortuis, ſuos ex inferni carcere potentiſsimè liberauit. Hæc eſt illa lux, quæ Ioſeph internæ claritatis tantam aſpirauit ſcientiam, vt
Pſal. 80. lingua eius inter principes loqueretur ſapientiam, quando in domo Pharaonis illi ſeruitores eius extiterunt, quibus antea manus eius in cophino ſeruierunt. Hæc
Ibid. eſt illa lux, quæ diuertit ab oneribus dorſum eius: quando cor illius eiuſdem diuini luminis ſplendor irradiauit egregiè, ne in Aegypto tribulationis carnalium diuitiarum grauaretur onere, de quibus ſcriptũ eſt, Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. Hæc eſt illa lux, quæ Ioſeph diuinis illuſtrauit legibus, dum per totum Aegyptũ quintam partem frugum delegauit regibus: ſignificans videlicet, quòd ipſe, qui primogenitum hominis quinque ſiclis argenti redimi iubebat, per myſterium crucis quinque ſenſuum noſtrorum cuſtodiã quinis vulneribus redimebat. Hæc eſt illa lux, per quam idem Ioſeph illuſtrari meruit, dum pro diſpenſatione frumenti horrea regis aperuit: typicè deſignans, ꝙ quilibet prælatus ſuper familiam Domini tantã habiturus eſt curam, vt det illis in tempore
ſpi

ſpiritalis tritici menſuram. Hæc eſt illa lux, quæ interioribus oculis eius ſpiritualiter inſedit, dum Beniamin fratri ſuo trecentos argenteos dedit, vt vos dilectiſsimi fratres, in eiſdem argenteis nihil aliud intelligere debeatis, niſi myſteriũ crucis, & fidem ſanctæ Trinitatis. Hęc eſt illa lux, quę per trecentos numeros, qui continentur in litera Tau, figuram crucis quotidie nobis oſtendit in imagine Ieſu, ſignificans ſcilicet, ꝙ cor noſtrũ in Domino eò altius eſſe debet innixũ, quò nihil ſcire debemus, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. Hęc eſt illa lux, quæ duobus illis viris inęqualiter illuxit, quos Pharao de carcere captiuitatis inęqualiter eduxit: typicè nobis inſinuãs, quod gẽtilis ac iudaicus popul⁹ diuinę remuneratiõis ĩęquale ſortiti ſunt beneficiũ, dum per myſteriũ crucis vnus pręmium, & alius recepit ſupplicium. Hæc eſt illa lux, per quã licet vnus eorũ ad pœnam, & alius educeretur ad gloriam, vtriq; tamen Dominicæ reſurrectiõis ſignauêre victoriã: dum vna eademq́; cœleſtis myſterij ſorte, poſt tres dies illi de carcere, & Chriſtus ſurrexit à morte. Hæc eſt illa lux, per quam nobis in Manaſſe, qui obliuio dicitur, Iudai-

Nihil præter Christum crucifixũ ſcire nos decet.

Manaſſes.

Iudaicus populus diuinę obliuionis vltione subijcitur, ne tu ô Christiane, exemplo ipsius obliuiscaris conditoris tui, de quo scriptum est, Oblitus est Domini creatoris sui. Hęc est illa lux, per quam Ephraim, qui frugifer interpretatur, gentilis populi vsq; hodie fœcunditas illustratur, si tamen in nobis frugibus illis virtutum ager fœcundetur animarum, de quibus dicitur, Honora Dominum de tua substantia, & de primitijs frugum tuarum. Hęc est illa lux, quę Manassen & Ephraim duplici mysterio illustrare volebat, dum Ioseph pater eorum pro benedictione Iacob vnum ad dextrá, & alium ad sinistram ponebat, typice significans, quòd eandem figuram vtrique habuerant in Christo Iesu, quam gentilis ac Iudaicus populus prius habuit in Iacob & Esau. Hęc est illa lux, quę in manibus Iacob mysterium crucis pręfigurare volebat, dum minori dextram, & maiori sinistram superponere solebat, mysticè nos instruens, vt in hac deriuatione manuum nihil aliud sinistra intelligatur aut dextra, nisi quòd per mysterium crucis iam populus vnus est in Ecclesia, & alius extra. Hęc est illa lux, quę vno modo seniorem, alio autem vo-

Ephraim.

voluit illuſtrare iuniorem:vt in Ephraim *Ephraim.*
& Manaſſe ad eundem modum ſenior in- *Manaſſe.*
ſeruiret minori, quo in Eſau & Iacob maior videbatur ſeruire minori. Hæc eſt illa lux, quæ eodem myſterio aliquatenus illuſtrauit Ruben, quo prius illuſtrare noluit Eſau & Manaſſen, dum per ineffabilem *Ruben.*
cœleſtis diſciplinæ cenſuram vterque eorum prioris populi videbatur habere figuram. Hæc eſt illa lux, per quam Ruben primogenitus & fortitudo patris, peccatis eius exigentibus, pœnam luit iniquitatis, dum ordine primatus coram patre ſuo eò minus meruit inter alios frui, quò culpa primogeniti principium auxit doloris ſui. Hæc eſt illa lux, quæ in interioribus oculis Ruben omnino caligauit, dum cubile patris ſui aſcendit, & ſtratum eius maculauit: ſignificans videlicet, quòd Iudaicus populus cubile Dei patris ſui maculaturus aſcendit, dum in arbore crucis corpus eius clauis ferreis ſuſpendit. Hæc eſt illa lux, quæ oculis Ruben nimis erat obſcurata, dum pro laſciuia nimiæ voluptatis effuſus eſt ſicut aqua: pœnas ſcilicet peccati eò magis luiturus in numero fratrum, quò ſe primogeniti doluit amiſiſſe primatum. Hæc eſt illa

lux, quæ Ruben, cui dignitas sacerdotalis & regia debebatur, radio spiritalis gratiæ minus illustrare videbatur, cum effrenatæ libidinis nimio æstuaret desiderio, qui antea prior in donis, & maior erat imperio. *Simeon. Leui.* Hæc est illa lux, qer quam Simeon & Leui, vasa iniquitatis bellantia, pro operibus tenebrarum, quasi sydera obnubilantur errantia, quia indignum valde esset, vt à cœlesti lumine interiores eorum illustrarentur oculi, per quos scribæ & sacerdotes Iudaici præfigurati sunt populi. *Simeon & Leui quorum tenuerint figuram.* Hæc est illa lux, quæ in cordibus eorum lumen veritatis fecit obscurum, qui in furore suo occiderunt virum, & in dolore suo suffoderunt murum: significantes videlicet, quòd illi nimis ab æterna elongati sunt luce, qui corpus Domini crucifixerũt clauis, lancea & cruce. Hæc est illa lux, quæ vno modo Iacob illustrauit in Bethel, alio verò Symeon & Leui diuisit in Iacob, & dispersit in Israel: quoniá ibi pes eius ad pedem, illá non habebat significationẽ, quã hic diuisit habet ad dispersionẽ. Hæc est illa lux, per quam ita nominum istorum reciproca variatur cõuersio, vt in Iudæis credentib' diuisio, & in nõ credẽtibus intelligatẽ dispersio,

ſio, quia ſicut per iſtam diuiſionem fides nobis inſinuatur illorũ, de quibus dictum eſt, Suſcepit eos de via iniquitatis eorum, *Pſal. 106.* ita per hanc diſperſionẽ nõ credẽtes, debemus annotare Iudęos, de qbus ſcriptũ eſt, Tradidit eos in manus gentiũ, & dominati *Pſal. 105.* ſunt eorum, q oderunt eos. Hęc eſt illa lux, per quã Iudas benedictiõe paterna meruit *Iudas.* æternaliter frui, ꝑ qua pater ei⁹ ad eũ, Iuda *Gen. 49.* (inquit) te laudabũt fratres tui: Iudam ſcilicet illum nobis figuraliter expreſſurus, qui ad vindictam malorũ, laudẽ verò bonorũ, de tribu Iuda erat naſciturus. Hæc eſt illa lux, per quam fratres Iudę ad eandẽ figurã laudabãt eũ, quo Apoſtoli poſtea laudauerunt Deũ, quãdo ineffabili diuinæ pietatis efficacia fratres eius non natura fuêre, ſed gratia. Hæc eſt illa lux, q̃ diu abſcõdita fuit ab oculis eorũ, de quib⁹ ſubiungit̃, Manus tuę in ceruicib⁹ inimicorũ tuorum, ſignificãs ſcilicet, quod verus Iudas virtutis cœleſtis gladio humiliare debuit colla ſuperborũ, de quib⁹ ſcriptũ eſt, Dñs iuſtus cõcidet *Pſal. 128.* ceruices peccatorũ. Hæc eſt illa lux, qua Iacob illuſtratus in benedictione filij ſui, cõtinuò ſubiungẽs, Adorabũt (inquit) te filij patris tui: p quos videlicet prefigurati ſunt

nobis illi veri adoratores Dei, de quibus
Psal.71. ſcriptum eſt, Adorabũt eum omnes reges,
omẽs gẽtes ſeruiẽt ei. Hæc eſt illa lux, quæ
Iudæ huic leonem illum præmonſtrauit
in figura, de quo ſubiungitur, Catulus leo-
nis Iuda, ſignificans ſcilicet, quòd in reſur-
rectione Dominica virtus leonis illius no
bis facta eſt nuda, de quo ſcriptum eſt, Ec-
Apo.5. ce vicit leo de tribu Iuda. Hæc eſt illa lux,
per quam Iudas illuſtratus eſt myſterio
Chriſti, quãdo pater eius ad illum, Ad prę-
Psal. 67. dam (inquit) fili mi aſcendiſti: per quod vi-
delicet nobis prędatoris illius inſinuauit
maieſtatem, qui aſcendens in cœlũ, capti-
uam ſecum duxit captiuitatem. Hæc eſt il-
la lux, per quam Iudas requieſcens accubu-
it vt leo, dum Chriſtus in ſepulchro tribus
diebus requieuit in Deo: quoniam ad eun-
dem modum tres dies in tumulo requieſ-
cere dignatus eſt Deus, quo catulus leonis
editus, tribus dicitur dormire diebus. Hæc
eſt illa lux, quæ in figura Iudæ iſtius ſuſci-
tare voluit Deum, de quo ſubiungitur,
Quis ſuſcitabit eum? ſignificans videlicet,
quòd per lumen diuinitatis, quo humani-
tas eius erat plena, à Deo patre ſuſcitari de-
buit quaſi leo, & quaſi leęna. Hæc eſt illa
lux,

lux, per quam Iudæ huic debuit in figura prætendi, quanta in Christo fuerit humilitas dormiendi, & potentia resurgēdi: dum per lumen diuinitatis illum spiritualiter aspexit, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit. Hæc est illa lux, in qua Christus, vt leo requieuit, qui tribus diebus & tribus noctibus somnium mortis impleuit: quando per eiusdem mortis salutare mysteriū, mortis antiquæ destruxit imperium. Hæc est illa lux, per quam idem patriarcha illustrabatur egregius, de quo dicitur, Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femoribus eius: typicè scilicet designans, ꝙ de tribu Iuda dux ille nasciturus erat in salutem credentium, de quo subiungitur, Ipse erit expectatio gentium. Hæc est illa lux, quæ eundem Iudam typo apostolicæ prędicationis illustrauit, dū in figura gentilis populi pullum suum ad vineam ligauit: in vinea scilicet hac intelligi volens ECclesiam Christi, de qua dictum est, Vineā de Aegypto transtulisti. Hęc est illa lux, per quam Iudas ad discernendā Iudæorum & gentium litem, sub typo gentilis populi asinam suā ligauit ad vitem, significans videlicet, quòd ipse, qui post resurrectionē

Vinea Eccl sia Christi. Psal. 79.

Luc.ult. ſuam diſcipulis apparens, ire ſe longius fin xit, per myſteriũ crucis Eccleſiam gentium vinculo ſibi charitatis aſtrinxit. Hæc eſt Iudas. illa lux, per quam Iudas paſsionem Chri- Gen.49. ſti nouit eſſe venturam, dum in figura Sal uatoris lauit in vino ſtolam ſuá: myſticè ſci licet inſinuans, quòd caro Chriſti, quæ in cruce pependit, paulò minùs ab angelis diſceſsit, dum Eccleſiæ gentium botrũ ſui ſanguinis in torculari paſsionis expreſsit. Cant.2. Hęc eſt illa lux, per quam verus ille Iudas, in ſanguine vuæ pallium ſuum lauit, qui per myſterium crucis Eccleſiam gentium ab omni iniquitate mundauit, quando du plici peccato illius, duplici medicina ſubue nit, vbi de latere ſuo aqua eam abluit, & ſan guine redemit. Hęc eſt illa lux, per quam il le, qui eſt flos campi, & lilium conuallium, pro ſalute credentium in ſanguine vuæ la uare dignatus eſt pallium, dum per myſte rium ſui ſalutiferi cruoris reddidit eis pal lium laudis, pro ſpiritu mœroris. Hæc eſt illa lux, quæ oculos Iudę myſterio adluci Gene.49. luſtrauit diuino, vbi ſubiungitur, Pulchri ores ſunt oculi eius vino: nihil aliud videli cet intelligi volés per vini huiꝰ ſynceritaté, niſi legalis obſeruãtię auſteritaté. Hęc eſt il

la

la lux, p quã oculi Iudę vino erãt pulchriores, dũ Apostoli & Euãgelistę legali traditione fuerant clariores, quãdo p euangelicã & apostolicã doctrinã, scientiã nobis infudére diuinã. Hæc est illa lux, per quã etiã dẽtes eius erant lacte candidiores, dum doctores Ecclesiæ legali obscuritate fuerant lucidiores, quando virtutũ candore lactis attestãtes albedinẽ, euangelicę veritatis nobis instillauére dulcedinẽ. Hęc est illa lux, per quam in dentibus eius Christi prædicatores intelliguntẽ, per quos increduli quiq;, quasi cibi in corpus Ecclesiæ transmittuntẽ, q more paruulorum lacte nutriuntur in primis, q̃a nondũ valẽt solidis assuescere cibis. Hæc est illa lux, in qua Christus antiq hostis occurrẽs audacię, vinum & lac legis antiquę radio nouę illustrauit gratiæ: dum in ara crucis duplicẽ hãc gratiã voluit cõferre credentib⁹, vt eis vlterius nec caligo in oculis, nec dolor appareret in dẽtibus. Hæc est illa lux, quæ Zabulon per diuinæ claritatis illustrauit radium, dum in littore maris habitauit, & in statione nauium: significans videlicet, quòd ipse Ecclesiam in portu q̃etis æternæ voluit collocare, q in Apostolica prædicatiõe extẽdit palmites suos vsq; ad

Ibid.

Zabulon.
Gene.49.
Psal.79.

ad mare. Hæc eſt illa lux, per quam Zabulon, qui habitaculum fortitudinis interpretatur, quaſi in littore maris illuſtrari videbatur, dum Eccleſia gentium ab ipſo meruit fortitudinem habere virtutis, qui per myſterium crucis portum ſibi voluit demonſtrare ſalutis. Hęc eſt illa lux, per quã Iſſachar, qui dicebatur aſinus fortis, pro pręmio vitę cœleſtis onus abiecerat mortis, dũ eò minus eum grauabat iugum Domini ſuaue, & onus eius leue, quò pręſens ſeculum ei momentaneum videbatur & leue. Hęc eſt illa lux, per quam Iſſachar, qui merces videtur interpretari, cum gentili populo ſi dei mercibus Deo ſolet ſine intermiſſione famulari, typicè nos inſtruens, quòd inter gentiles ac Iudęos magna verſatur diſcretio, quamuis plures ex vtroq; populo Dominici ſanguinis mercati ſunt precio. Hęc eſt illa lux, quæ eundem Iſſachar, id eſt, gentilem populum adhuc aliter illuſtrauit, dũ inter terminos ęternę fœlicitatis accubãs, terram optimam humero portauit: ſignificans videlicet, quòd omnipotens Deus nullum in fine ſeculi, vitę cœleſtis remuneratione coronat, niſi prius hic ad portandã iuſtitię ſarcinam bonę actionis humerum ſub-

Iſſachar.

Quem Deus beatitudine donet.

ſubponat. Hæc eſt illa lux, per quam Iacob futurorum illuſtraturus ſcientia, Fiat, inqt, Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, Antichriſtum ſcilicet ſignificãs, qui contra electos Dei duplici quandoq; debet ſæuire dementia, dum & coluber ex aſtutia, & ceraſtes vocatur ex potentia. Hæc eſt illa lux, quæ nos etiam cum Iacob per ſpiritualem illuſtrat allegoriam, dum in eodem Dan arctiorem nobis demonſtrat ſemitam eſſe quàm viam, ne pro arcta & anguſta via, quę ducit ad vitam, viam illam quæramus latiorem, de qua ſcriptum eſt, Lata & ſpacioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem. Hæc eſt illa lux, quæ eidem Dan nimis videbatur obſcurari, dũ in aquilonari parte ſeorſum à fratribus ſolebat caſtra metari: illius videlicet per hoc imitatus actionem, qui contra Deum erectus, Ponam, inquit, ſedem meã ad Aquilonem. Hæc eſt illa lux, per quam electi Dei quandoque vngularũ eius ſpernent veſtigia ſequi, de quo Iacob ſubinſerens, Mordens, inquit, vngulas equi, quia indignum valde eſt, vt Chriſtianus ab Antichriſto malè viuendi exemplum ſumat, qui per ſuperbiam & ambitionem in curſu labentis ſeculi quaſi equus ſpumat. Hæc eſt

Gene. 49. *Dan.* *Antichriſti tyrannis.*

Matt. 7.

Eſai. 14.

Gen. 49.

est illa lux, quę nos etiam pœnitentia peccatorum quotidie solet illustrare cum Petro, ne ad exēplum Dan cum ascēsore hu9 equi, id est, superbo quolibet cadamus retrò, sciētes videlicet, ꝙ illi solūmodò cū cœcis euāgelicis in pręcipitiū vadunt, qui cū Saule retrò & nō in faciē cadunt. Hæc est illa lux, per quā nobis persona Christi suppresso pręmōstratur noīe, vbi Iacob subinferēs, Salutare (inquit) tuū expectabo Dñe: mysticè scilicet significās, quod per salutare istud resurrectio illius aptissimè signat, qui Iesus, id est, salutaris, vel salus interpretatur. Hęc est illa lux, quę nobis etiā in Gad spiritaliter pręmōstrauit Deum, vbi subiungit, Gad accinctus pręliabitur ante eum, *Gad.* pręlio scilicet hoc illud significās pręlium, quod Christus cōtra diabolum habiturus erat pro salute fideliū. Hæc est illa lux, quæ nobis in eodē Gad, verbi cœlestis gladium misit, quo vnigenitus Dei filius nurū à socru, & filiū à patre diuisit, quādo veniēs in præsentis vitę stadium, Non veni (inquit) *Matt.10.* in terram pacem mittere, sed gladium. Hęc est illa lux, per quam in figura Gad illustrati fuerāt illi bellatores inuictissimi, de quibus Ecclesia in Canticis, Omnes (inquit) *Cant.3.* tenen-

tenentes gladios,& ad bella doctissimi, significans videlicet, quòd illi in Ecclesia Dei quasi fortes ex fortissimis Israel esse creduntur,qui contra carnalis cõcupiscentiæ luxus spiritali gladio semper repugnare nituntur. Hęc est illa lux, per quam verus ille Gad verbi cœlestis gladio accinctus erat fortissimè,de quo scriptũ est, Accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissimè:mysticè scilicet insinuans,quòd nos armatura Dei lumbos mentium semper debemus pręcingere,vt possimus omĩa tela nequissimi ignea extinguere. Hęc est illa lux,quę etiam Gad verbis sequentibus illustrauit adhuc in obscuro,vbi subiungitur,Ipse accinget retrorsum,id est,in futuro:significans videlicet, ꝙ Christus Antichristũ quãdoq; interficiet spũ oris sui, vt electi Dei ęterna beatitudine secũ possint securius frui.Hęc est illa lux,ꝑ quã illustratus est Iacob,patriarches egregius, vbi de altero filio subiungens, Aser(inquit) pinguis panis eius,per quod videlicet,panis illius pinguedinẽ nobis in figura pręctendit, de quo scriptũ est,Hic est panis viuus, qui de cœlo descendit. Hæc est illa lux, per quã idem Iacob diuinis adhuc illustratus est

Psal. 44.

Gayde.

Lumbi mentis perpetuò præcingendi armatura Dei.

2. Thes. 2.

Aser.

Ioan. 6.

est legibus, vbi de eodem Aser subinferens, *Reges qui nam sint.* Præbebit inquit, delitias regibus, per hoc videlicet illos significans reges, qui seipsos bene secundum diuinas rexerint leges. Hæc est illa lux, per quam Aser, qui beatus, vel pinguis panis interpretatur, typo Saluatoris illustrari merebatur, dum ad præbēdas delitias regibus diuitiarum illarum ditabatur affluentia, de quibus scriptum est, Diuitiæ salutis sapientia & scientia. *Esa. 33.* Hæc est illa lux, per quam nobis in Neptalim cœlestis sacramenti reseratur abyssus, *Neptalim.* vbi de eo subiungitur, Neptalim seruus emissus, significans videlicet, quòd velocitas Apostolicæ prædicationis ita salutem desiderauit animarum, quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum. Hæc est illa lux, per quam idem Neptalim, qui figuram habuit ceruinę fortitudinis, cęteris fratribus dedit eloquia pulchritudinis, dum pulchritudine cœlestis eloquij prædicationem nobis præfigurauit illorum, de quibus scriptum est, In omnem terram exiuit sonus eorum. *Psal. 18.* Hæc est illa lux, per quam in Neptalim, qui interpretatur dilatatio, in latitudine mundi Apostolica cœpit dilatari prædicatio, per quam corda fidelium vsque ad vltimū

ele-

electum quotidie dilatantur ad Deum, ad
quem Psalmographus, Viam (inquit) man- Psal. 118.
datorum tuorum cucurri, cũ dilatasti cor
meum. Hæc est illa lux, per quam Iacob si-
bi ardens, & nobis lucescens, de Ioseph in- Ioseph.
geminauit, dicens: Filius accrescens Ioseph,
filius accrescens: typicè scilicet designans,
quòd per hunc puerum, pueri illius præfi-
gurabatur potentia, de quo scriptum est,
Puer Iesus proficiebat ætate & sapientia.
Hæc est illa lux, per quam Ioseph piæ deuo Luc. 2.
tionis illustratus affectu, splendidus erat in
habitu, & decorus aspectu: mysticè scilicet
illum prefigurans Dominum, de quo scri-
ptum est, Speciosus forma præ filijs homi- Psal. 44.
num. Hæc est illa lux, quæ mysterium pul-
chritudinis eius filijs gentium esse nolebat
obscurum, de quib⁹ subiungitur, Filię dis-
currerunt super murum, significantes vi-
delicet, quòd filij Ecclesiæ per soliditatem
fidei, Christum diligere debent super aurũ
& topazion, si in decore suo videre deside
rant Deum deorum in Syon. Hæc est illa
lux, ex qua fratres Ioseph, diu ab eo abalie
nati sunt, de quibus scriptum est, Exaspe-
rauerunt eum, & iurgati sunt, quando insul Gene. 49.
tantes somnijs eius, & potẽtię suę, Nũquid,

Gene. 37. inquiunt, rex noster eris, aut subijciemur ditioni tuæ? Hæc est illa lux, per quam in eisdem fratribus diuinæ charitatis cœpit obscurari facula, de quibus dicit, Inuide- *Gen. 49.* runt illi, id est, Christo habentes iacula, telis scilicet inuidiæ suę nequitiá præfigurates illorum, de quibus scriptum est, Sagittæ paruulorum factę sunt plagę eorũ. Hæc est *Psal. 63.* illa lux, per quam illustratus est idem pater egregius, de quo subiungitur, Sedit in forti arcus eius, significãs videlicet, quòd virtus filij Dei firmissimè mansit in patre, quando in ara crucis passus est pro Ecclesia matre. Hęc est illa lux, per quá ad eundé modum dissoluta sunt vincula brachiorum eius, per manus potétis Iacob, quo de vinculo muliebris improperij postea liberatus est Iob: typicè scilicet insinuans, quòd per virtuté Dei patris, dissoluta sunt vincula, quibus corpus Christi fuerat ligatum, quando fratres *Matt. 27.* eius, id est, Iudęi vinctũ eũ duxerunt ad Pilatum. Hæc est illa lux, per quam Iacob patriarchæ, illa benedictio prius promissa est in Bethel, de qua subiungitur, Iudę egressus est pastor lapis Israel, significans videlicet, quòd ad fidem Christi per illum introire debet plenitudo gentium, à quo lapis, id est,

eſt, firmitas eſt egreſſa credentium. Hęc eſt illa lux, per quam illuſtratus eſt Ioſeph, filius ſuus, vbi pater eius ad eum, Deus (inqt) patris tui, erit adiutor tuus: myſticè ſcilicet inſinuans, quòd pater ille cœleſtis filium ſuum fortiter adiuuit in paſsione, de quo ſcriptum eſt, Adiutor in oportunitatibus, in tribulatione. Hæc eſt illa lux, per quam etiam paterna illa benedictio data ſibi, de quo ſubiungitur, Deus omnipotens benedicet tibi: typicè nos inſtruens, vt pater in filio benedictionem illam confirmaſſe credatur, de quo ſcriptum eſt, Qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Hæc eſt illa lux, per quam Ioſeph præ fratribus ſuis benedictionibus illis meruit illuſtrari ſeorſum, de quibus ſubiungitur, Benedictionibus cœli deſuper, & benedictionibus abyſsi iacentis deorſum: myſticè ſcilicet nobis inſinuans, quòd has benedictiones ad illum ſpecialiter debemus referre, cuius gratia viuimus de rore cœli, & de pinguedine terræ. Hæc eſt illa lux, per quam Ioſeph inter alias benedictiones fratrum ſuorum adhuc illuſtratus eſt benedictionibus vberum, id eſt, duorum Teſtamen-

Ioſeph. Gene. 49.

Pſal. 9.

Gene. 49. torum, ſiue etiam benedictionibus vberú, quibus lactata eſt infantia Chriſti, de quibus ſcriptum eſt, Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quę ſuxiſti. (Luc. 11.) Hæc eſt illa lux, quę eidẽ Ioſeph & alia benedictione volebat illuceſcere, de qua ſubiungitur, Benedictionibus vberum & vuluę: per quod videlicet vuluam illam virginalem pręfigurauit in ſpe, de qua Hieremias, Antequàm exires (inquit) de vulua, ſanctificaui te. (Hie. 1.) Hęc eſt illa lux, per quam Ioſeph benedictionibus illis confirmatus eſt in benedictione iuſtorum, de quibus Iacob, Benedictiones (inquit) patris tui confortatę ſunt benedictionibus patrum tuorum: (Gen. 49.) typicè ſcilicet inſinuans, quòd ſicut benedictio Ioſeph benedictionibus pręualuit fratrum, ita benedictio Dei patris in fide, benedictiones pręcellit omnium patrum. Hęc eſt illa lux, per quam Ioſeph his & alijs benedictionibus illuſtratus eſt in figura Sanctorum, (Ibid.) donec veniret deſiderium collium ęternorú: ſignificans videlicet, quòd electi Dei pro excellentia ſanctitatis collibus ſuis illis iure coęquari videntur, de quibus ſcriptum eſt, (Sancti colles cur uocẽtur.) Pingueſcunt ſpecioſa deſerti, & exultatiõe colles accingentur. (Pſal. 64.) Hęc eſt illa lux, per quá omnes

omnes iſtę benedictiones verbis frequentibus confirmatæ ſunt ei, de quibus ſubiungitur, Fiant in capite Ioſeph, & in vertice Nazaręi: per quas videlicet alabaſtrum vnguenti illius pręcioſiſsimi nobis allegoricè prætendit, quod à capite Chriſti per om̃ia membra Eccleſiæ vſq; ad vltimum electũ, ſine intermiſsione deſcendit. Hæc eſt illa lux, per quam Iacob futurarum rerum adhuc obſcura prędicturus myſteria. Beniamin (inquit) lupus rapax, mane comedet prędam, & veſpere diuidet ſpolia: per hoc videlicet vltimam Iudęorum pręfigurans ſaluationem, quod Beniamin vltimus paternam conſecutus eſt benedictioneͤ. Hæc eſt illa lux, quæ per myſterij ſalutaris efficaciam in eodẽ Beniamin legem nobis præmonſtrat & gratiã: dum per mane & veſperam literam illam ac ſpiritum ſignificat, de quibus ſcriptum eſt: Litera occidit, ſpiritus viuificat. Hæc eſt illa lux, per quam in Beniamin, qui filius doloris à matre vocabatur, conuerſio beati Pauli allegoricè ſignatur, in qua dolore cordis intrinſecus tactus, ex impio pius, & ex perſecutore doctor eſt factus. Hęc eſt illa lux, per quam benè cognitũ eſt charitati veſtrę, quod Ben-

Beniamin.

2. Cor. 3.

iamin à patre ſuo vocatus eſt filius dextræ, Paulum ſcilicet ſignificans, qui poſt immutationem dextræ excelſi, per gratiam illius quotidie creuit in ſalutem, de quo ſcriptũ
Pſal.117. eſt, Dextera Domini fecit virtutẽ. Hæc eſt
Paulus. illa lux, per quã Paulus, qui ante conuerſionem lupus erat rapax, poſt conuerſionem diuinæ legis factus eſt capax: quando propter hoc Paulus vocatus eſt magnus, quoniam ex reprobo probus, & ex lupo factus eſt agnus. Hęc eſt illa lux, quæ eodem Apoſtolo diuini luminis magnum contulit munus, dum quaſi in corde ſuo factum eſt veſpere & mane dies vnus: quia dũ Chriſtus ad viam veritatis ſeipſum ſibi prębuit ducem, noctem eius in diẽ, & tenebras vertebat in lucem. Hæc eſt illa lux, per quã Beniamin, qui mane prędã comedit, & veſpere ſpolia diuiſit, per effuſionem ſanguinis ꝓphetici cauſam rapacitatis amiſit, ſignificans videlicet, quòd ſicut in præda, quam mane comedit, pręmonſtrata eſt nobis rapacitas Sauli, ſic in ſpolijs, quæ veſpere diuiſit, figurata eſt prędicatio Pauli. Hęc eſt illa lux, per quã omne, quod de Beniamin prius prędictum erat hiſtoricè, poſtea in Paulo completum eſt allegoricè: quando
in

in excessu mentis suę, eundem Beniamin ad Ecclesiã Dei libero prosecutus est gres su, de quo dicitur, Ibi Beniamin adolescen tulus in mentis excessu. Vnde & beatus est ille, qui exemplo illius vitia pauca, & virtu tes habuerit mille: beatus nimirum, qui per exterioris hominis ariditatem, & interioris viredinem, alijs etiã de se boni odoris solet instillare dulcedinem, sed beatior multũ, si per ineffabile sanctę Trinitatis auxilium, vsq; in finem suũ bonis operibus germina re conatur, vt lilium in stillicidio, scilicet il lius boni operis germen inchoãs, & in ipso determinans, de quo scriptum est, In stilli cidijs eius lætabitur germinans. Psal. 67. Psal. 64.

Ecce quoniam in pelago scripturarũ, fra tres charissimi, iam diu fluctuamus, dũ be nedictiones antiquorũ patrũ, Chr̃o remige ad portũ perducere curauimus, tempus est, vt sermo noster de ꝓfundo mysteriorum, quasi subleuãtibus vndis excitus, cũ nauicu la mẽtis quantocius perducat̃ ad littus. Sed quia finẽ orationis nostrę, quasi planiciem terrę nondũ perfectè videre valem9, dignũ est, vt in Chr̃o Iesu anchorã spei nostræ fir missimè collocem9, quatenus in hac nocte gratia nobis obũbrante sup̃na, ibi nos dies

inueniat craſtina, vbi dimiſit hodierna. Sicut enim hodierna die de Iacob & filijs eius copioſè tractauimus, ſic craſtina die de vxoribus eius ac liberis ea, quæ adhuc reſtant, compendioſè tractabimus: ne de geſtis illorum raptim tranſire videamur ad alia, cũ in eorum hiſtoria granum aliquod adhuc latere videatur ſub palea. Vnde q̃a diem hunc à mane vſq; ad veſperam perduximus læti, tempus eſt, vt iam corda cómendemus creatori, & membra quieti: vt eò lętiores nos craſtina inueniat dies, quò hodiernum laborem nocturna magis releuauerit quies.

Et ecce q̃a nox iſta dilectiſsimi, tanquã dies heſterna, quæ pręterijt, aurora rutilante iam penè deperijt, ideo nunc de tenebris ad lucem ſurgendum eſt nobis in ipſi-
Pſal. 4. us nomine, de quo ſcriptum eſt, Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Sed cum ſcriptum ſit, Primũ quærite regnum Dei, & hęc omnia adijcientur vobis, orationes ad Deum primò faciendæ ſunt nobis, vt ad pergendum iter diei pręſentis, à latere torporis facilius ſoluatur nauicula mentis. Verùm cũ mundus munda, & ſpiritalibus debeant comparari ſpiritalia, tem-

pus eſt, vt iam in vna manu tabula, & ſtylus recipiatur in alia: quoniam de vxoribus & filijs Iacob hodie breuiſsimè tractabimus, quæ ab heri & nudius tertius in hunc diem tractanda ſeruauimus. Noſtis quippe dilectiſsimi, quòd lux antiquę diuinitatis, eundem Iacob multipliciter illuſtrauit, dum de duabus liberis & duabus ancillis, xij. filios generauit, ne ignotum ſit nobis, quod in his ſignificetur aut illis, cũ noua lex in liberis, & vetus figuretur in ancillis. Vt autẽ verbis hiſtoriæ myſterium ſuffragetur allegoriæ, ſciendum eſt, ꝙ de eiſdẽ xij. filijs ſex fuerant Liæ, quatenus tres aliæ vxores eò meliùs recognoſcerent filios ſuos, quò Balam & Zelpha, quatuor, & Rachel habuit duos. Sed notandum eſt nobis, ꝙ inter illos fratres, qui de liberis fuerant nati, filij etiam ancillarum paterna ſunt benedictione ſacrati: vt nos exemplo eorum, eò maiorem fiduciam habeamus per Christum ad Deum, quò in benedictionibus illorum non erat perſonarum acceptio apud eum. Ab ipſo quippe cõmuniter ei data eſt gratia paternæ benedictionis, qui diuiſit eis terram in funiculo diſtributionis: ſignificans videlicet, ꝙ Deus omnipotens nemi-

Legem nouã proles liberæ, ueterem ſeruiles deſignant.

nem vult peccati morte perire, ſed omnes ad agnitionem veritatis venire. Non enim diſtinctio eſt, vtrum ſis Iudæus an Græcus, barbarus an Scyta, cùm per gratiam Saluatoris omnes æterna capiat vita: ſi tamen hic corpori eius conciliantur per fidẽ, qui cũ patre & ſpiritu ſemper eſt vnus & idẽ. Vnde ſi nos miſericordiã conditoris conſideremus intentè, nihil confert, ſi quis nobilis ſit in carne, niſi nobilior probetur in mente: quoniã in æterna patria gradus eos non diſcernit natiuitatis, quos hic ęquales facit vnitas charitatis. Sic enim cõmune eſt omnibus regnũ Dei, vt rex militi, & miles aſsideat regi: vbi in Deo patre & coęterno eius filio, ſeruus domino, & regi cõregnabit opilio: Ibi q̃ppe diſcipulus & magiſter, ibi ſeruus & liber, ibi Iacob & Rachel, Agar & Iſmahel omnes verſantur pariter: quia dignũ eſt, vt ibi ſit filius ancillę cum filio liberæ, vbi omnibus in Chriſto vnum eſſe, & vnũ eſt viuere. His igitur verbis, quia diem hunc vſque ad veſperam, læti tranſegimus, dum in carina mentis noſtræ legenda dictauimus, & dictata relegimus: ideo decumbente iam ſole, eò citius indulgendum eſt nobis labori diurno, quò in Chriſto

Nobilitas carnis abſque mentis nobilitate Chriſtiano nihil cõtulerit.

ſto Ieſu minùs timere debemus à timore nocturno. Vnde cùm ad exemplum propheticę lectionis interdum etiam ſilere debeamus à bonis, eò diligentius iam ſilentium imponendum eſt ori, quò craſtina die denuò volumus vacare lectioni.

Ecce quia noctis iſtius extrema nunc indicat hora, quę hodiernæ diei iã rutilare debet aurora, ideo de ſomno torporis & ignauię, eò nobis ſurgendũ eſt citius, quò ad litus orationis noſtrę hodie cupimus peruenire velocius. Sicut enim heſterno die ſuperni luminis illuſtrati ſydere, de vxoribus Iacob breuiter enodauimus, quid vel ancillę portenderẽt, aut liberę, ſic hodierna die nihil aliud volumus enauigãdo perſtringere, niſi qualiter ſermo iſte, ſpirantibus auris, portũ poſsit attingere. Vnde ad peragendũ iter vnius diei, cũ catena fidei reuocãda eſt iam anchora ſpei, quoniã in nauicula cordis noſtri eò maiorẽ ſpẽ habere debemus ad Deum, quò nõ derelinquet omnes, qui ſperant in eum. Et quia diuinę pietatis ſuperno iam indigemus remigo, ſi ad locum deſtinatum proſpero volumus peruenire nauigio: ideo in nauicula mentis eò ſtudioſius nobis fidei, ſpei, & charitatis incum-

incumbendum eſt remis, quò ſpe videndi littoris magis magiſq́; iam remigare debemus in extremis. Sed dum ad finem orationis noſtræ, quaſi ad littus properamus à littore, viam veritatis nequaquā debemus amittere: ſed ante nos longius interioribus iam proſpiciendum eſt oculis, ne nauicula mentis alicuius erroris anfractibus illidatur aut ſcopulis. Sciendum eſt quippe, quia ſicut in libro Geneſeos antea conſtat, aliquibus nauigaſſe diebus: ſic in alijs libris Moyſi aliquanto tempore poſthac piſcari debemus, maximè cùm magni piſces illi, iam nobis præmonſtrati ſint in Patriarchis & prophetis, de quibus veritas diſcipulis,
Ioan. 21. Mittite (inquit) in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Sicut enim figuram piſcium illorum plures habuêre prophetæ, de qui-
Ibid. bus dicitur, Cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete: ſic hęretici quilibet vſque hodie typum habent illorum, de quibus ſcriptū
Luc. 5. eſt, Rumpebatur autem rete eorum: & ſicut piſces illi boni quotidie inueniuntur in pręſentis Eccleſię caſa, de quibus veritas, Elegerunt (inquit) bonos in vaſa: ſic hęretici piſcium illorum figuram ſemper habe-
Matt. 13. bunt, de quibus ſcriptum eſt, Malos autem

foras miserunt. Quia enim in Ecclesia Dei quidam ita peruersi, quidam verò ita sunt sancti, vt nō immeritò similes sint sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti: dignum est, vt iusto iudicio conditoris, alij remaneant intus, & alij foris. Sed illos, qui foris sunt, eò citius à vobis dilectissimi fratres, debetis expellere, quò intra ouile Domini lupino dente, & ouino vtuntur vellere: dum pro eo, quod lupi sunt, & oues se fingunt, Ecclesiam Dei diuersis heresibus scindunt. Cùm enim scriptum sit, Attendite à falsis prophetis, ipsi sunt, de quibus vobis cauere debetis: quoniam licet aliqui de vobis eos fortasse venerentur vt Deos, à fructibus tamen eorum cognoscetis eos. Vnde cùm sermo noster contra insidias illorum, ita sit diuina protectione munitus, vt ab hæretica potestate liberatus, securè properare posit ad littus: tempus est, vt nos veluti cum Iona eò celerius ad terram sententiæ istius eijciat mare, quò citius quasi cum Iesu desideramus in littore stare. Sed ne margaritas porcis, vel sanctum videamus dedisse canibus, si sine multitudine piscium, quam cepimus, vacuis ad terram redeamus manibus, dignū est,

Hæretici Christianis maximè fugiendi.

Matth. 7.

eſt, vt iam magnos illos piſces cordis noſtri colligat rete, per quos antea patriarchę ſignabantur & prophetę. Ipſi enim, quid aliud, niſi piſces erant, qui virtutum pennulis, ab imis ad ſumma volare ſolebant: dum cõtra inſidias diaboli, ad hoc ſemper iuſtitię muniti ſunt ſquamis, ne carnaliũ vitiorum aculeis caperentur aut hamis. Piſces quippe, qui pennulas ſquamarum habent, dare ſaltus ſuper aquas valent, ſignificantes videlicet, quod illi ſolũmodò corpori Eccleſiæ cibi dignißimi fiunt, qui de terrenis ad cœleſtia virtutũ pennulis eleuare ſe ſciunt. Illos autem, quos nulla diuinitatis aura contingit, ſub tegmine vitiorum glacies interna cõſtringit, niſi ſeptiformis gratiæ Dei, calidioribus eis aſpirãtibus ventis, de vitijs ad virtutes ſaltibus cõſcenderint mẽtis. Tales igitur ſaltus patriarchæ & prophetæ faciebant, dum virtutum pennulis fulti, de infimis ad ſumma volare ſolebant: illum videlicet imitantes, qui poſt gloriam reſurrectionis ſuæ aſcendens in altũ, de terris ad cœlos magnum fecerat ſaltum. Vnde quoniã ſimiles erãt magnis illis piſcibus, id eſt, centũ, quinquaginta tribus, de quib⁹ in Eccleſia Sanctorũ gratus Deo ſemper prę-

Patriarchæ & prophetæ cur rectè piſces dicãtur.

Quinam Eccleſiæ dignißimus cibus ſint.

paran-

parandus est cibus, necesse est, vt nos ad exemplũ illorũ, eandẽ cũ eis habeamus fidẽ, quã per mysterium nobis numerus demonstrauerit idẽ: qui quoniam à nobis potest enucleari syncerius, si à mysterio vnius mysterium separetur alterius: idcircò ne more ciborũ vnus nobis sit in fastidio, & alius in desyderio, dignũ est, vt cẽtenarius, qui de his primus est in numero, primus etiã adsit in mysterio. Nostis vtiq;, ꝙ ex antiqua supputatione sapientiũ decies decẽ, faciunt cẽtum: mysticè scilicet signantes, vt & impletio Decalogi sentiatur in denario, & plenitudo perfectionis intelligatur in cẽtenario. Sciendum est enĩ, quia nisi fide integra & charitate perfecta, decẽ legalia studeamus adimplere pręcepta, nequaquã adunari valemus illi pfectę requiei, vbi scientiã suã non nox nocti, sed dies indicat diei. Sed & aliud mysteriũ adhuc in eodẽ nũero demonstratur hoĩbus, vbi ꝓ corona virginitatis solet attitulari virginib⁹: quoniã in inflexionib⁹ digitorum, lege dictãte magistra, eundẽ articulũ habet in dextra, quẽ denari⁹ in sinistra.

Absque executione Decalogi frustra sibi homines beatitudinẽ pollicentur.

Ecce qa pię deuotiõis, & fraternę charitatis humero duo mysteria vobis in eodẽ apportauimus nũero: restat vt secundũ doctri

nam

nam virorũ ſolertiũ, duobus his addamus & tertium. Intuendum eſt ſanè quibſlibet lectoribus intentis, quòd litera. T. thau numeris intitulatur trecentis: ſignificans videlicet, quòd ſicut nouę legis teſtatur ſacramentum, Trinitas in tribus, & charitas figuratur in centum. Niſi enim eiuſdẽ charitatis velimus habere tenorem, de qua ſcriptum eſt, Perfecta charitas foras mittit timorem, nequaquã in nos dilectionis illius poteſt redundare perfectio, de qua dictum eſt, Plenitudo legis eſt dilectio. Et quoniã allegorici ſenſus, qui in eodem numero latebant, charitati veſtræ dilectiſsimi, iam tertiò patebant, dignum eſt, vt quia nouus animus nouos exigit artus, tribus addatur & quartus. Notum eſt enim vobis in Chriſto Ieſu, quòd non crux, ſed ſpecies crucis continetur in litera. T. thau, quoniam ſi in ſuperiori parte adhuc ei pars vna ſupereſſet, non iam forma crucis, ſed integra crux eſſet. Vnde & in eadem litera, per quam numerus trecentorum, & forma crucis oſtenditur, non incongruè nobis pugna Gedeonis in figura prętenditur: in qua videlicet per gratiam omnipotentis ſuper hoſtes ſuos meruit triumphare cum trecentis. Per my-

Litera T.

mysterium enim crucis, & formam Trinitatis, sine armis pugnauit cũ armatis: quando eos non armis subiugauit amœnis, sed tubis, lampadibus & lagenis. Notandum est etiam, quòd Ezechiel propheta in eadem litera fidem expressurus credẽtium, Signa (inquit). T. thau super frontes virorum gementium & dolentium: typicè scilicet insinuans per hoc nouę sanctificationis signũ, quod ferro hostium fortius est crucis DOminicæ lignum. Per hanc ergo crucem Saluator noster omnia volens trahere ad se, Si quis (inquit) vult post me venire, tollat crucem suam, & sequatur me: significans videlicet, quòd eò verius videmur crucẽ tollere Saluatoris, quò erga proximos nostros maior in nobis est charitas compassionis. Ecce quia forma centenarij numeri vobis est discussa moraliter, tempus est, vt quinquagenarius numerus discutiatur ęqualiter: quoniam licet ille sit primus, & iste secundus, vterque tamen est mystica discussione profundus. Vnde licet iste numerus iam discutiendus sit allegoricè, prius tamẽ naturali supputatione multiplicari debet historicè, quatenus dinosci valeat ex interioris oculi perspicacia, quid sibi ex natu-

Lignum DOminicæ crucis ferro hostili robustius.

Matt. 16. Marc. 8.

Quis uerius tollat crucẽ Christi.

Numerus quinquagenarius.

ra debeatur aut gratia. Noſtis vtiq;, quia ſi quis partes eius velit æſtimare diſtinctè, procul dubio ex decem cõſtant & quinq;: quoniam ſicut Calculatores ſolertiores, optimè ſciunt decies quinq;, vel quinquies decem .l. fiunt. Vnde licet per iudicia diuinitatis occulta, in eodem numero myſteria ſint multa, nolumus tamen de eis plura ꝓ paucis dicere, quib⁹ ad pręſens pauca ꝓ pluribus videntur ſufficere. Cùm enim tot & tam multiplices ei ſpiritualis intelligentiæ ſint partes, vt pro explicandis omnib⁹, vix humanę ſufficiant artes: ideo à nobis non ex toto, ſed ex parte allegorica iã discutiendus eſt arte. Sed antequã ad ſummam perueniatĩ ipſius, partes eius conſiderandæ ſunt prius, ne cũ ex parte peruenitur ad totum, myſteriũ, quod alijs eſt cognitũ, alijs poſsit eſſe ignotũ. Noſtis igitur, quòd quinarium numerũ virtus diuina ſacrauit, dũ de quinq; panibus, & duob⁹ piſcibus quinque millia ſaciauit, in quinque ſcilicet panibus ſacramenta ſignificans legis, in duobus autẽ piſcibus, duas perſonas Sacerdotis & Regis. Vnde quoniã in ſacro eloquio quotidie vobiſcũ dicimus, quòd in illa paſtione Dominica, nec piſces panib⁹, nec pa-

Quinarius numerus ſacer.

no

nes defuêre piſcibus, dignũ eſt, vt ꝑ eodem exẽplo in Eccleſia Dei ſemper exequẽdo, ne Regnum à Sacerdotio, nec Sacerdotiũ ſeparet à Regno. Cuius rei exemplum facilè poteſt ab ipſo conditore perpendi, qui ad ſanctificandũ populũ ac regendũ, Rex & Sacerdos volebat oſtendi: quãdo ad prçparandã nobis immarceſcibilẽ vitæ æternę coronã, ĩ ſeipſo ſacerdotalẽ ac regiã voluit portare perſonã. Proinde multum erras ô Chr̃iane, nimiò hęretice, q̧ more Phreneticorũ regnum & ſacerdotium ſoles agitare phreneticè, dũ duas perſonas, q̃ in Eccleſia Dei ſemp̄ fuêre ſublimes, diuerſis hæreſib⁹ abinuicẽ ſeparare nõ times. Sed neſcis fortaſſe, quod antiquę diuinitatis olim ſancitũ eſt lege, ne in regno Romanorũ, rex à Põtifice, vel Põtifex ſeparet̃ à Rege: quaten⁹ filijs Eccleſię in cõcordia eorũ bene poſsit oſtẽdi, quod ex diuina ordinatione vnus habet teſtamentũ ſacerdotij, & alius Regni. Vnde nil obſtat, ſi p̃fata refectio Dñicę paſsiõis, ꝑ quandã ſimilitudinẽ duab⁹ his cõparet̃ ꝑſonis: quoniã ĩ miniſterio refectiõis, quã iidẽ viri debẽt exhibere Chriſtianis, alius habet formã piſcis, & alius panis. Non eñ ignotũ eſt vobis, ꝙ ars piſtoria ſit intus, & piſca-

Hæreticorũ phreneſis.

Nota hæc Lutherane.

toria foris: quatenus alter alteri eò magis studeat in Christi charitate prodesse, quò ars arti semper potest vsui esse. Taliter igitur pro diuinæ ac fraternæ dilectionis amore, duo ijdem viri semper esse debent in labore, quoniam in Ecclesia Dei inter eos sic est ordo distinctus, vt in his, quæ sunt seculi, & in his quæ Dei, vnus operatur foris, & alius intus. Vterq; enim quoddam diuinæ charitatis habet insigne, dum quasi vnus in aqua, & alius operatꝰ in igne: vt sicut pro dilectione Dei, igne sancti spiritus vnus assatur vt panis, ita pro defensione proximorũ squamis iustitię alius muniatur, vt piscis. Vnde quoniam in sacro eloquio potest apertissimè disci, quod in refectione Dominica nec piscis pani, nec panis aberat pisci. Sciendum est, quòd nec catholicæ fidei, nec Christianæ contrarium est legi, si ad honorem regni & sacerdotij rex pontifici, & pontifex obediat regi. Isti sunt enim, qui ex antiquæ diuinitatis dispensatione bifaria, in firmamento Ecclesiæ quasi duo magna conuenêre luminaria: quatenus in his, quæ sunt seculi, & in his quæ Dei, luminare minus nocti, & luminare maius debeat præesse diei. Et non immeritò,

Pulchra pontificij ac Regij muneris distinctio.

meritò, quòd duobus illis luminaribus po terunt comparari, quæ cæteris ſyderibus magis videntur principari: quia ſicut in fir mamento cœli, eiſdem luminaribus nulla ſtellarum creatura claritate videtur eximi- or, ſic in firmamento Eccleſiæ, duabus his perſonis ordine & dignitate nulla poteſt eſſe ſublimior. Vnde & factum illud eis nõ incongruè videtur conuenire, quod Moy- ſes tabernaculum Domini crebrò intrare ſolebat & exire: vt pro demonſtrando ſa- cerdotij & regni admirabile coitu, hoc in loco regnũ in exitu, & ſacerdotium ſentia- tur in introitu. Dum enim vnus bene vi- uendi exemplum alijs intus præbet, alius verò pro diſponendis infirmantium cauſ- ſis foris ſedet, proculdubio vnus, quaſi cũ Moyſe ad tabernaculum redire, alius verò cum eo foras videtur exire: & ſicut vnus virtutum pennis ſurſum eleuatur, vt co- lumba, dum pro ſecretis cœleſtib⁹, de imis recurrit ad ſumma: ſic alius pro reſarciẽda mundanæ diſſenſionis ac diſcordiæ rima, de ſummis ſemper deſcenſurus eſt ad ima. Vnde vt ad exemplum Moyſi vnus pro or- dinandis interioribus, intus ad tabernacu- lum redeat, alius verò pro diſponendis ex-

Pontificiæ & Regiæ dignitatis præſtantia.

terioribus foris cum eo dignè sedeat, neces-
se est, vt mutuæ charitatis officio, alter alte-
rũ sic adiuuet, & in Chri virtute cõfirme-
vt vnus spiritualia intus ordinet, alius vero
foris onus carnaliũ portet. Taliter igit in-
ter se pacem habere potest Regnũ & Sacer-

Sacerdotium & Regnum ut inter se pace firma colligentur.

dotiũ, si duo hi dignè voluerint exercere
suum negociũ, maximè cũ in Ecclesia Dei
causam hãc quotidie valeant inuenire, pro
qua tabernaculum Ecclesiæ vnus intrare
& alius dignè possit exire.

Præterea verò intuẽdum est nobis, quo
huic mysterio conuiuium illud olim bene

Luc. 10.

concordauit, in quo Maria sedit, & Martha

Maria & Martha sorores, typus Sacerdotis & Regis.

ministrauit, quoniã sicut ex verbis euange-
licis bene apparet, Maria malè comederet
si nõ Martha ministraret. Sciendũ est nãq
quia pro habili ordine, & cõuenienti ratio-
one, duab⁹ illis personis duæ istæ pote-
cõparari persone, quoniam in Ecclesia Dei
negocium illud habẽt in nutriẽdis corpo-
ribus, & illustrãdis animabus, quod nobis
olim præfiguratũ est, in his sororibus dua-
bus. Nostis em̃, qa per has duas sorores, duæ
vitæ sunt moraliter expressæ: quarũ adhuc
vna in spe, alia verò in re iam nobis videtur

Vita actuosa & cõtemplatiua.

adesse: de quibus scilicet, vt euangelicę veri-
tatis

tatis gratia teſtatur, vna actiua, & alia cõtẽplatiua vocatᷣ. Sed vt duplex vita, duplici innitatur & viæ, ſciendum eſt, quòd actiua intitulatᷣ Marthæ, & contemplatiua Mariæ, quoniã licet vna alteri pręiudicetur, altera tamẽ alteri neceſſaria eſſe videtur. Vnde nil obſtat, ſi has duas ſorores, duabus illis perſonis digna æſtimatione cõponam, qui in Eccleſia Dei ſacerdotalem ac regiã vidẽtur portare perſonã: quia dignũ eſt, vt in diſponẽdis eccleſiaſticis rebus ac mundanis, eoſdẽ exerceant mores, quos in domo Phariſęi quondã duæ iſtæ expreſsêre ſorores. Sicut enim Martha circa frequens miniſterium ſatagebat, Maria verò ſecus pedes Domini verbum illius audire ſolebat: ita pro diſponendo eccleſiaſticæ ac mundanæ dignitatis honore, vnus eorum erit in requie, & alius in labore. Sed ne alius alium relinquat ſolum miniſtrare, cõgruum eſt, vt alter alterũ in Chriſto charitate ſemper debeat adiuuare: ne alter ꝓ altero euangelicum illud Deo inaniter clamet, Dic ergo illi, vt me adiuuet. Quãuis enĩ in eis dona cœleſtia nõ ſint ęqualia, cõgruum tamẽ eſt, vt alter alteri ſua ſeminet carnalia, vt metire poſsit ipſius ſpiritualia. Vnde vt ad eundẽ Luc. 10.

modum homo ab homine, & pars releuetur à parte, quo requies Mariæ ministerio quondam releuata est Marthę, dignum est, vt in currenda regiæ ac sacerdotalis iustitię via, alius Martha, & alter alteri sit Maria.

Ecce rationi huic & illa conuenire videtur oratio, in qua legalis sacrificij duplex nobis demonstratur oblatio, vbi Moyses populo Israel obseruationem innuens sacram, Offerat (inquit) agnam de gregibus, *Leui. 5.* siuę capram. Si autem non poterit offerre pecus, per quod veræ innocentiæ integri Deo immolare valeat decus, saltem pro emundatione corporũ, & expiatione animarum, offerat duos turtures, aut duos pullos columbarum. Quoniam ergo in persona Romani Pontificis ac Regis, proposita sunt nobis hæc diuersa sacrificia legis, dignum est, vt pro illustrandis fidelium animabus, ea, quæ primò proposuimus, primũ etiam soluamus. Vt enim in his duobus viris pietas copiosa, & virtus sit magna, legalis hui⁹ sacrificij capra figuratur & agna: quoniam sicut nouæ legis gratia testatur, *Agna & capra quid significent.* per agnam actiua, per capram verò contemplatiua vita signatur. Vnde non incongruum est, quòd qualitas hæc vtriusq; vitę viro

viro huic comparatur vtrique, quia ſub eiuſdem agnę vel caprę legalis ſignificatione, pro Eccleſia Dei vnus ſemper erit in opere,& alius in contemplatione. Verùm quia per agnam vitę actiuę innocentia ſignatur,ideo Regali perſonæ non incōgruè comparatur: ſi tamen in corde ſuo innocētiam illam habeat per gratiam Dei, de qua ſcriptum eſt, Perambulaui in innocentia cordis mei. Niſi enim pro diuerſis erratibus cor ſuum ſic inceſſanter affligat, vt in innocentia cordis ſui Deo laudabiliter viuat, nequaquā in eo prophetica illa implebitur ſententia, in qua dicitur, Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia. Si autem corda malorum materiali gladio diuinis ſubiugauerit legibus, non iam caprā, ſed agnam offerre videtur de gregibus, ſignificans videlicet, quod inter duas ſortes, & duas vitas electorum actiua vita multorum eſt,& contemplatiua paucorum.

Pſal.100. *Pſal.83.* *Actiua uita plurium,cōtemplatiua paucorū eſt.*

Igitur quia legali agnę perſona regalis nunc eſt comparata moraliter, reſtat vt capra legalis Romano pontifici comparetur æqualiter. Sicut enim, ſecundum altiorem intelligentiam legis, agna legalis perſonam exprimit Regis, ſic capra, per quam figuratur

ratur ſumma fidei catholicæ, nō immeritò perſonæ aſsimilatur apoſtolicæ. Dum eñ Apoſtolicus ima deſerit, & ſublimia quærit, nō incongruè legalis huius capræ ſpeciē gerit: ſi tamen per gratiam Dei, ita de præſentis ſeculi ſubleuetur ærumnis, vt velut in ſupremis rupibus pendens, paſtum ſibi quærat in ſummis. Qui dum animas fidelium vtriuſque legis vberibus lactat, capram proculdubiò in ſacrificium cōditoris mactat: ſi tamē inde tumido ſuperbiæ non elatus faſtu, ſe ipſum prius internæ cōpunctionis ſaciauerit paſtu. Si autem pro ſublimiori eſca duritiam cordis, lacte charitatis emollit, tunc quaſi capra dignè pedes erigit, & caput extollit: quoniam innocentiæ paſtu, cum illis cupit ſpiritualiter frui, de quibus ſcriptum eſt, Pauit eos in innocentia cordis ſui.

Pſal.77.

Pontifex & Rex mutuò ſibi ut inhæreant.

Ecce ſicut in perſona Pōtificis & Regis, quædam à nobis ſunt dicta priuatim, ita de vtriſq; viris adhuc alia ſunt dicēda ſummatim: quatenus alter alteri eò curioſius ſtudeat inhærere, quò in Eccleſia Dei alter altero nulla debet ratione carere. Dignum quippe eſt, vt ſicut in ſacrificio cōditoris, capra pariter immolatur & agna: ſic inter

vtrun.

vtrunq; fides integra, & charitas sit magna: quoniam licet in Ecclesia Dei abinuicem sint ordine & dignitate disiuncti, in amore tamen diuinitatis semper debent esse coniuncti. Sicut enim vnus per actiuam vitam, ita se cunctis solet exhibere deuotum, vt ꝓ amore conditoris, esuriētibus tribuat cibū, & sitientibus potum: sic alius per contemplatiuam vitam nihil aliud debet exercere, nisi vt pro vnitate Ecclesiæ, orationibus & ieiunijs soli Deo valeat inhærere. Si enim vtrisq; in Deo fiducia est magna, nō immeritò eis capra comparatur & agna: si verò in eis mens est libera, & caro captiua, non incongruè illis actiua vita similatur & cōtēplatiua. Vnde vt vnus in occisionē agnæ materialē gladiū fortissimè valeat distringere, alius verò ꝓ immolatione capræ, spirituali gladio potentissimè se possit accingere, dignum est, vt per sacerdotalis ac regię dignitatis obseruantiam sacram, in sacrificium conditoris vnus offerat agnam, & alius capram.

Officiū Regis.

Officiū summi præsulis.

Ergo sicut euidēti ratione iam relatū est nobis, qualiter in his duob⁹ viris, agna & capra mactāda sit in sacrificiū conditoris: ita nunc referēdum est vobis, paucis versibus

& verbis compluribus, qualiter ijdem duo viri, duobus valeant comparari turturibus. Insuper etiam enucleandum est nobis ex interioribus scripturarum medullis, qualiter ijdem viri duobus columbarum coæquandi sunt pullis, quatenus vterque lætetur in Deo salutari suo, si dignè sibi duo hi turtures, aut pulli conueniant duo. Sciendum est quippe, quod per columbam ac turturem sacerdotalis ac regiæ dignitatis, duplex figuratur negocium, dum in columba intelligitur Regnum, & in turture Sacerdotium. Per columbam namque, quæ solent volitare gregatim, persona regalis non incongruè potest figurari summatim, si tamen in hac actiua vita societas illa bonorum sibi non videatur importuna, de qua scriptum est, Multitudinis credentiũ erat cor vnum & anima vna. In turture autem, quæ amat singularitatem, sacerdotalis personæ debemus admirari dignitatem: si tamen cum passere illo solitario, contemplatiuæ vitæ dulcedinem corde prosequatur perfecto, de quo scriptum est, Factus sum sicut passer solitarius in tecto. Sed qa turtures & columbæ duplicis pœnitentiæ gemitum habent, non incongruè duabus his

Columba Regnum, Turtur Sacerdotium significat.

Actu. 4.

Psal. 101.

his perſonis aſsimilari valent: ſi tamen cum Axa filia Caleph, pro duobus irriguis duplicem hunc gemitum habeant, vt & peccata pręterita defleant, & futura præcaueant. Sicut enim in duobus turturibus aut pullis, duplex Deo deferendum eſt munus, quando duo pulli, vel duo turtures offeruntur, & non vnus: ſic inſimul duo ijdē principes terrę in ſacrificium & holocauſtum Domini, pia ſe debent deuotione trāſferre. Sed & aliud adhuc notandum eſt his turturibus duobus, quod non incongruè etiam viris iſtis conuenire poſsit ambobus. Quia enim turtur amiſſo coniugalis copulæ conſortio, pro cantu gemitum habet, duobus his viris non immeritò coęquari valet: quoniam dignum eſt, vt ſi per aliquod infortunium, alter perdiderit alterum, non cantum inde debent habere, ſed gemitum. Scire etenim debent, quia tunc verè in eis charitas illa verſatur, de qua dictum eſt, Dilectio proximi malum nō operatur, ſi fraternum illud contubernium eis nequaquā videatur importunum, de quo ſcriptum eſt, Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Taliter igitur pro expiatione corporum, & reſpectio-

Rom. 13.

Pſal. 132.

ſpectione animarum duo hi viri duos off-
rant turtures, aut duos pullos columbaru,
ſi totius maliciæ veneno à cordibus eoru
funditus exhauſto, cum alter alterius deſti-
tutus eſt ſolatio, luctũ ſibi faciũt amarum.

SERMO D. BEREN GOZI ABBATIS IN NATALI martyrum legendus, de Pſalmo lviij.

Deus repuliſti nos, & deſtru-
xiſti nos, &c.

Cur Deus homo factus ſit.
Pſal. 59.
Matt. 10.

QVIA Dominus noſter Ieſus Chriſtus, dilectiſsimi fratres, noſtræ carnis ſuſcepit infirmitatem, vt inimici à nobis expelleret poteſtatem, prophetica ſine dubio teſtatur oratio, quæ ſępius lecta eſt apud vos: quam in typo fidelium Dauid olim proferens, Deus (inquit) repuliſti nos, & deſtruxiſti nos. Per hunc quippe Dauid, qui in libris Regum plurimas regiones cæde & incẽdio debellaſſe narratur, verus ille manufortis Ieſus Chriſtus, Dominus noſter, ſpiritaliter ſignatur: qui in hunc mundũ veniens, vt filium à patre, & nurum à ſocru diuideret, attulit ignẽ quo incẽderet, & gladiũ, quo occideret: vt cũ in cordibus fideliũ, nõ

ferro,

ferro, ſed verbo, nõ gladio, ſed ſpiritu vitiorum faceret ſtragem, p amoris ignẽ ad geminę dilectiõis eos reuocaret cõpagẽ. Hęc igit̃ vitiorũ ſtrages, & virtutum ſeries in his ſanctiſsimis martyribus Chr̃i, quorũ hodie feſta colimus, pfectiſsimè claruit: quãdo diuina inſpirãte gratia, mũdus & cõcupiſcentia eius, in eis funditus exaruit: ita vt pecca tis oĩbus in eis deſtructis, nõ immeritò dicere poſsint inter alios: Deus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos. Qui em̃ in primis parẽtibus noſtris repulſi ſunt à Deo, p traduce pomo, hos in ligno crucis poſtea traxit ad ſe idẽ Deus & homo. Et ideo pia repulſio, & paterna deſtructio, quę ſic hominẽ repellit vt reuocet: ſic mortificat, vt viuificet: ſic humiliat, vt exaltet: ſic deſtruit, vt reędificet. Talis qppe deſtructio corda fideliũ & virtutib⁹ decorat, & à vitijs purgat, de qua dicit̃, Nũquid q dormit, nõ adijciet vt reſurgat? Hęc eſt illa deſtructio, p quã Deus hos ſanctiſsimos viros deſtruxit, vt Saulũ: vt ĩ meli⁹ mutaret, vt Paulũ. Qui etſi ĩ primo ętatis flore, quaſi mane alicui⁹ maliciæ, prędã cõedêre cũ Saulo, poſtea tamẽ in p̃ſentis vitæ veſpere, pximis ſuis ſpolia veritatis diuiſêre cũ Paulo. Sed tñ aliter deſtruxit eos Deus,
de

Pſal. 59.
Gen. 3.
Pſal. 40.
Cuiuſmodi ſit deſtructio Dei.

Psal.27. de quibus dicitur: Destrues eos, & non ędificabis eos: aliter eos, qui mutantur in melius, de quibus hic dicitur, Deus repulisti nos, & destruxisti nos. Illos enim destruxit ad ruinam, non ad resurrectionem: istos verò ad correctionem, nõ ad perditionem. Illos, vt in melius non mutentur, istos, vt ędificentur & sanentur. Illos destruxit, vt
Actu. 9. cum Saulo deijciantur: istos, vt cum Daui-
2. Re. 3. de erigantur. Illos, ut cum vxore Loth respi-
Gen.29. ciant retrò: istos, vt ad pœnitentiam reuer-
Matt.27. tantur cum Petro. Tali quippe modo, & hos sanctissimos viros repulit & destruxit: quando per fidei lumen, & charitatis ignẽ, eis clementer illuxit, quatenus diuinæ dilectionis igne succensi, perpetuò illi adhęrerent igni, qui nullis vnquã tẽtationibus poterit extingui. Repulit etiam eos, & destruxit, quando de tenebris ad lucem, de morte ad vitam, sua eos pietate reduxit: quatenus per ipsum liberarentur ab inferno mortis ęternę, qui per Prophetam, Ero (inquit) mors tua ó mors: ero morsus tuus inferne. Repulit (inquam) eos, & destruxit, quando
Psal. 16. in eis mirificans misericordias suas, secun-
Esa.43. dum Esaiam, Delet (inquit) iniquitates tuas, quatenus in præsentis Ecclesię pressura

eò

eò facilior illis pro Christo omnis videretur labor: quò continuò subiungens, Peccatorum tuorum (inquit) non recordabor. *Eze. 18.*
Repulit eos & destruxit, quando ab eis sicut nubem, omné abstulit iniquitaté, aptans eos omni bono, vt facerent eius voluntaté.
Repulit & destruxit eos Christi charitas *Coll. 2.*
inuicta, quando conuificauit eos cum illo, donans eis omnia delicta. Repulit eos & destruxit, quando vt immarcessibilem vitæ æternæ perciperent coronam, conuer *1. Pet. 2.*
sationem inter gentes habuerunt bonam: quatenus confirmati per verbum Dei viui & permanentis, liberarentur à voce exprobrantis & obloquentis. Repulit eos & destruxit, quando vnusquisque eorum dolore cordis intrinsecus tactus, non solùm auditor verbi, sed etiam factor est factus. Qui quoties vultum natiuitatis suæ, diuinæ legis considerauit in speculo: toties immaculatum se custodiuit ab hoc seculo. Repulit eos & destruxit, quando spiritus disciplinæ, qui effugit fictum, à cordibus illorum quodlibet extirpauit delictum: quatenus à malarum cogitationum eò diligentius se custodirent affectu, quò idem spiritus veritatis aufert se à cogitationibus, quæ sunt

ſine intellectu. Repulit eos & deſtruxit, quãdo vnuſquiſq; illorũ recolens apud ſe, ꝙ lingua imprudẽtis ſubuerſio eſt ipſius, applicare ſe noluit imprudentię illius: quatenus per ipſum, cui omnis linguatorũ ſcurrilitas eſt ſemper exoſa, liberaretur à labijs iniquis, & à lingua doloſa. Repulit eos & deſtruxit, quando repleti fructu iuſtitiæ, epulari noluerunt in fermento maliciæ & nequitiæ: ſed contempto potius cibo falſitatis, epulati ſunt in azymis ſynceritatis & veritatis. Repulit eos & deſtruxit, quando vt apprehẽderet in eis meſsiũ diuinarũ triturã vindemiã, ſpiritui ſancto noluerũt inferre blaſphemiã: ſciẽtes videlicet, ꝗa ſpiritus gloriæ Dei verè in illo requieſcit, qui Chriſtiani noĩs nomẽ nõ erubeſcit. Repulit eos & deſtruxit, quando odio habentes omnẽ viam iniquitatis, viam potius elegere veritatis: illi videlicet ſine intermiſsiõe ſupplicantes verbis & re, ad quem Pſalmographus, Viam (inquit) iniquitatis amoue à me. Repulit eos & deſtruxit, quãdo vt in eis cœleſtis ſapientiæ reqeſceret theſaurus, iuxta præceptum Salomonis, Non ſe extollebant in cogitationib⁹ animæ ſuæ, velut taurus, ne fortè illideret̃ virtus illorũ per ſtultitiam

In quo ſpiritus Dei re uera quieſcat.

Pſal. 118.

titiã, ſi amare iniquitatẽ, & odiſſe viderent iuſtitiã. Repulit eos & deſtruxit, qñ vnuſquiſq; illorũ per diuinæ charitatis illectus amorẽ, dãs paupi, nõ recepit peccatorẽ, ſciens qm̃ qui benefecerit iuſto, inueniet retributionẽ à Dño. Repulit eos & deſtruxit, qñ odio habẽtes omnẽ raptorẽ & bilinguẽ, in ſeipſis totius detractiõis ac furoris extinxerũt ignẽ: ſciẽtes videlicet, q̃a ſicut cõfuſio & pœnitẽtia eſt ſup furẽ, ita & deuotatio peſſima ſup bilinguẽ. Repulit eos & deſtruxit, qñ poſſeſsiõe virtutis, & depoſitiõe maliciꝫ liberati à pc̃tõ, ſerui facti ſunt iuſtitiꝫ: cũ populo ſcilicet illo gloriari nolẽtes ĩ malicia, de quo Dauid, Labor (inq̃t) in medio eiꝰ, & iniuſtitia. Repulit eos & deſtruxit, qñ ĩ cordibꝰ eorũ ſermo ille fructificauit egregiꝰ, de quo Apoſtolꝰ, Nõ regnet (inq̃t) pc̃tũm ĩ vr̃o mortali corpore, vt obediatis cõcupiſcẽtijs eius. Repulit eos & deſtruxit, qñ terrenã ex integro deſerẽtes curã, pecuniã ſuã nõ dederũt ad vſurã, ne q̃s illorũ plebis illiꝰ pœnã incideret ſolus, de qua Dauid, Non defecit (inquit) de plateis eius vſura & dolus. Repulit eos & deſtruxit, quãdo recolentes apud ſe, ꝙ omnis peccator eſt inuidus & bilinguis, cõmunicare nolebãt operibus eorum Eccl.

indignis:ne perfidiam illorum lingua imitarentur venenosa:de quibus Propheta, Locuti sunt(inquit)aduersum me lingua dolosa. Repulit eos & destruxit, quando in diuina cum illis conuersabantur theoria, de
Psal. 118. quibus dicitur, Beati immaculati in via: vt inter illos quandoq; mercedem perciperét
Psal. 36. laborum, de quibus scriptum est, Nouit Dominus dies immaculatorum. Repulit eos & destruxit, quando cuiusdam viri sapientis obseruando mandata, quasi à facie colubri fugiêre peccata: ne illorum per omnia sequerentur errores, de quibus scriptum est, Gladium euaginauerunt peccatores. Hæc est illa destructio, dilectissimi fratres, per quam martyres isti sanctissimi, inter electos & circuncisos destructi sunt patres, quando per armaturam Dei induti iustitiæ armis, circũcisi sunt circũcisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis. Et ideo quia nullus vitiorum nostrorum potest repellere chaos, nisi cui pro gratiarum actione dicimus, Deus repulisti nos & destruxisti nos: idcircò Propheta enumeraturus adhuc & alia beneficia redemptoris, continuò subinferens, Iratus es(inquit)& misertus es nobis. O ira misericors,
Ira Dei salutifera quæ.

&

& salubris indignatio, per quam fructuosa fit omnis infructuosa conuersatio. O ira misericors, quæ sic irascitur, vt subueniat: sic minatur, vt parcat: sic aufert, vt restituat: sic tradit, vt eripiat: sic destruit, vt muniat: sic abijcit, vt recipiat. O quàm salubris indignatio, quæ sic auertit, vt respiciat: sic claudit, vt aperiat: sic exigit, vt dimittat: sic deijcit, vt erigat: sic perdit, vt requirat: sic amittit, vt custodiat. Sed quæ sit hæc ira vel indignatio, propheta testatur egregius: qui vtramq; euidenter exprimens, Ira (inquit) in indignatione eius, & vita in voluntate eius. Quasi enim ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius. Quasi enim ira in indignatione eius versatur, quando impijs & sceleratis sic irascitur, vt non misereatur. Non quia irasci vel iram habere credatur, sed quia abiectio eius vel indignatio, humano more ira vocatur. Et ideo sicut ira in indignatione eius mors est peccatorum: ita & in voluntate eius vita esse creditur conuersorum, quoniam ad hoc eos, qui conuertuntur, ad cor humiliat & sublimat, quia non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Sed tamen hæc ira Dei, & alio modo iusta eius vindi-

Psal. 29.

Ira Dei quãdo & in quos perfectè desæuiet.

ĉta dicitur: quæ in præsenti seculo nequaquã perficit, sed in futuro potius siue misericordia, in eos, qui misericordiã non fecerunt, plenissimè perficiet: quãdo in impijs & peccatoribus, sanguinem seruorũ suorũ vlciscetur. Sicut enim tunc in filijs diaboli cœlestis iræ iudiciũ implebit supernũ: quãdo audituri sunt impij, Discedite à me maledicti in ignem æternũ: ita in electis & iustis impleri debet misericordia Dei, quãdo audituri sunt iusti, Venite benedicti patris mei. Hanc igitur vocem filij Dei, martyres isti beatissimi. N. nõ immeritò quandoq; cũ electis debẽt audire: qui in seipsis olim, quæ vel quanta sit ira vel misericordia Domini, solebant bene viuẽdo sentire: quę Dauid nobis in exemplũ proponẽs diuinæ miserationis, Iratus es (inquit) & misertus es nobis. Quasi enim iratus est huic sacratissimo martyrum choro, quoties carnis infirmitate peccauit: misertus, quando seipsum lachrymis pœnitẽtiæ post flagitia mundauit. Iratus, quando superstitiones totius erroris in eo destruxit: misertus, quando ei lumen veræ fidei & veritatis illuxit. Iratus est ei etiam Deus, si quando in vno præcepto charitatis offendens, factus est omniũ reus,

Iram & misericordia Dei ut in se Sancti olim senserint.

reus. Misertus, quãdo eidẽ studebat adhęrere charitati, q̃ nõ gaudet sup iniquitate, cõgaudet autẽ veritati. Iratus, si quãdo pupillis nõ erat misericors, vt pater: misertus, quãdo misericordiæ operibus misertus est eorũ magis q̃ mater. Iratus, si quãdo, quod absit, ore pferens falsitatẽ, corde nõ habebat veritatẽ. Misertus, quando cõuenticula declinãs fallaciũ, aduersus fratrẽ suũ noluit amare mendaciũ. Iratus, si quãdo animo ferués cõtentioso, cõtra pręceptũ Salomonis, cũ viro ambulauit furioso. Misert⁹, qñ obediens eidẽ viro facũdo, noluit esse amicus homini iracũdo. Iratus, si quãdo misericordiæ operibus, nec Deo amabilẽ, nec cõgregationi pauperũ se fecit affabilẽ: Misertus, quãdo per amorẽ vini & permanẽtis verbi, liberauit eũ, qui iniuriã passus est, de manu superbi. Iratus, si quando innocentiũ despiciens sortem, non eruit eos, qui ducebãtur ad mortem: Misertus, quando per bonæ actionis meritum eruit eos, qui trahebantur ad interitum. Iratus, si quando postponens sententiam Salomonis, proximis suis reddidit mala pro bonis: Misertus, quando pręceptum apostolicũ corde psequens inuicto, non reddidit malum p malo, vel

Iac. 2. Nota. Pro. 22. Ibid. Prou. 17.

1. Pet. 3. maledictum pro maledicto. Iratus, si quando illorum imitatus est nequitiam, de quibus scriptum est, Os stultorum ebullit stultitiam. Misertus, quando illorum secutus est sapientiam, de quibus scriptum est: Lingua sapientium ornat scientiam. Iratus, si quando oblitus infirmitatis humanæ, misererere noluit ei, qui egebat pane. Misertus, quando illi proximo diuiserat panem suum, de quo veritas, Frange (inquit) esurienti panem tuum. Iratus, si quando, quod absit, lucri temporalis exactor, cœlestis verbi factus est auditor, & non factor. Misertus, quando nec margaritas Dei porcis, neque canibus dans sanctum, factor erat verbi, & non auditor tantum. Iratus, si quando diuitiarum illarum delectatus est onere, de quibus scriptum est, Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Misertus, quãdo diues fide, & pauper censu, paruulus erat malicia, & perfectus sensu. Iratus, si quando aduersus verba prauorum inermis, contra præceptũ Apostoli seductus est inanibus verbis. Misertus, quando per diuini sermonis incomparabile donum, decipi non potuit in sublimitate sermonum. Iratus, si quando pauperibus in hilaritate misereri noluit, & sua

Prou. 15. Ibid. Esa. 58. Psal. 61. Ephe. 5.

cis

eis partiendo non condoluit: Misertus, quando sua pro Christo distribuens, nomē suum in libro vitæ cum illis optauit asscribi, qui de suo, quod habebant, miserūt partes eius, qui non preparauerunt sibi. Iratus, si quando in itinere illorum iuit, de quibus scriptum est, Iter impiorum peribit: Misertus, quando itineris illius declinauerat sortem, de quo Salomon, Iter (inquit) deuium deducit ad mortem. Vnde quia talis ira, tātaque misericordia creatoris, beneficia solummodo sunt diuinæ dignationis: idcirco vox martyrum immotissima, non immeritò ei cum Ecclesia dicit, Iratus es, & misertus es nobis. O ira misericors, & incōparabilis misericordia, quæ ab omnibus vitijs humana semper emundat præcordia: per quam peccator inuitatur ad veniam, iustus ad vitam, martyr ad palmam, confessor ad gloriam. Non enim miseretur, nisi irascatur: qui ob hoc prius irascitur, vt postea misereatur. Præuenit enim ira, vt sequatur misericordia: præuenit lachryma, vt sequatur venia: præuenit pœnitentia, vt sequatur indulgentia. Præuenit humiliatio, vt sequatur exaltatio: præuenit confessio, vt sequatur remissio. Præuenit vocatio,

Neem. 8.

Psal. 1.

Prou. 13.

Ira & misericordia Dei, beneficia sunt diuinæ clementiæ.

Ira Dei & misericordia, coniunctæ semper.

vt ſequatur iuſtificatio: præuenit iuſtificatio, vt ſequatnr glorificatio. Quos em̃ vocauit, hos & iuſtificauit: & quos iuſtificauit, illos & glorificauit. Et ideo, qui peccator eſt, agat pœnitentiã, vt iuſtificet̃: qui verò iuſtus, iuſtitiã adhuc exerceat, vt glorificet̃. Pręmiſſa namq; puræ confeſsiõis efficacia, occidit peccatũ, & oritur gratia: tũcq; peccator quilibet per hoc mare magnũ & & ſpacioſum nauigare videt̃ in portu, quãdo ante oculos Dei, & peccatum eius eſt in occaſu & gratia, qua liberatur in ortu. Sic igitur dum peccatũ cadere, & gratia in nobis oriri videtur, quaſi Deus nobis iraſcitur & miſeretur, quia ſicut poſt ventũ ſequitur pluuia, ſic poſt irã ſequitur miſericordia. Per cuius miſericordiæ opera martyres iſti
Pſal. 88. ſanctiſsimi liberari ſe poſtulauerant à totius nequitiæ malo: de quibus Pſalmographus, Miſericordias Domini in æternum cantabo. Quæ etiam alibi euidẽtius adhuc exprimens idem Pſaltes egregius, Miſerãti-
Pſal. 144. ones (inquit) eius, ſuper omnia opera eius. Et meritò quidẽ miſericordia Domini ſuper omne opus extollitur: per quam ſeruus
Miſericordiæ Dei effectiones. liber efficitur, debilis erigitur, humilis exaltatur, ſuperbus humiliatur, ſurdus audit,
mu-

mutus loquitur, claudus curatur, infirmus ſanatur, cœcus illuminatur, leproſus mundatur, mortus ſuſcitatur, mare ſedatur, poſſeſſus dæmone liberatur. Hæc eſt illa miſericordia, per quam idem martyrũ grex ab omnibus vitijs mundatus eſt à Deo: qui de ſe per Prophetam loquens, Miſericordiam (inquit) meam, non diſpergam ab eo. Per quem nunc etiam à præſentis ſeculi nocte trãſlatus à Deo in gloriam ſuam, non immeritò ei dicere poteſt, Exaltabo mane miſericordiam tuam. Ad hanc quippe miſericordiam, nequaquàm poſſet perueniendo venire, niſi quòd prius commotioné cœleſtis expertus eſt iræ. Quæ poſtquàm in corde ipſius vitiorum omnium ſedauerat ſtagna, ſtatim per miſericordiam Dei facta eſt tranquillitas magna. Sed quæ ſit ira vel miſericordia cœleſtis, ſermo propheticus eſt teſtis, Quem ſi ad memoriam diligéter reuocaueris, Cùm iratus (inquit) fueris, miſericordiæ recordaberis. In his igitur verbis cauẽdum eſt nobis, dilectiſsimi fratres, ne ſic obliuiſci, vel ſic obliuioſus à nobis Deus eſſe putetur, vt ſicut homo, poſt iram miſericordiæ recordetur: ſed ſicut ad iram eius turbatus eſt idem

Pſal. 88.

Pſal. 59.

Habac. 3.

pro-

propheta mirabilis, Quando ad eum cum iratus (inquit) fueris, misericordiæ recordaberis: ita & nos humano more, quasi oblitum nostri, misericordiæ Dei cum psalmographo clamemus verbis & re, Ne obliuiscaris voces quærentium te. Quasi enim post iram misericordiæ recordatur, qui dũ irascitur, non statim percutit, sed minatur: vt dũ ira eius humana fuerint turbata præcordia, non misericordiam ira, sed iram potius excludat misericordia. Qua de re ne homini Deus in præsentis Ecclesiæ irascatur domo, dignum est, vt per misericordiã Dei sibimetipsi prius irascatur homo: de præteritis scilicet peccatis prophetica illa studens admonitione cessare, in qua dicitur, Irascimini, & nolite peccare. Ad hoc namq; cohibere se debet à carnalis concupiscentiæ curis: vt sicut præteritis irascitur peccatis, ita caueat de futuris, ne defensionis illius culpam videatur subire, de qua Apostolus, Nõ vosmetipsos (inquit) defendentes charissimi: sed date locum iræ. Sic igitur præ cæteris, ira illius prophetica voce laudatur, qui postquã irascitur, misericordiæ recordatur. Vnde quia talis ira, & talis misericordia indicia sunt diuinæ di-

Psal. 73.

Vt iram Dei effugiat peccator.

Psal. 4.

Rom. 12.

gna

gnationis & miſerationis: idcirco vir iſte ſanctiſsimus, quaſi cũ cęteris fidelibus gratias agens miſericordiæ redemptoris, non immeritò dicit, Iratus es, & miſertus es nobis. Verùm quia longum nimis eſt, dilectiſſimi fratres, ſi totum hunc pſalmum hodierna die in vnum ſermonem exponendo coartemus, bonum eſt, vt hucuſque in aliũ diem cætera dicenda ſeruemus: vt & tunc in manibus noſtris aliquid habeamus, vnde conditori noſtro Deo ſemper gratias agamus. Vt enim de pręſenti pſalmo vnuſquiſque habeat, vnde diuinæ lectioni aſsiduè vacet, eundem pſalmum in quatuor partes diuidere placet: vt qui in tot martyrum feſtiuitatibus, de eis ſilere voluerint, loqui faciat ſermo qui tacet. Vnde quia tẽpus iam imminet, quo ſermonem iſtum ad finem ducamus. Dignum eſt vt eorundem martyrum Chriſti præſidia ſine intermiſſione quæramus: quatenus meritis ipſorũ intercedentibus, charitas illa, quæ vniuerſa cooperet delicta, vſque in finem in nobis regnet inuicta: de qua Apoſtolus, Finis (inquit) præcepti eſt charitas, de conſcientia *1. Tim. 1.* bona & fide non ficta. Sed quoniam nullus in eiuſdem perfectæ charitatis verſari

pote

poterit officina, nisi qui ab homine malo, id est, à seipso prius repulsus fuerit destructione diuina: idcircò orandum est nobis, dilectissimi fratres, vt qui electis suis quotidie piè irascitur & miseretur, tam clementer & tam benignè nobis irasci & misereri dignetur, vt & nos cũ eisdem Christi martyribus, dignè sibi clamare possimus elogium illud propheticæ iubilationis, Iratus es & misertus es nobis, Quod ipse pręstare dignetur, qui cũ patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

SERMO EIVSDEM BERENgozij, de martyribus, de eodẽ psalmo, Deus repulisti nos, & destruxisti nos.

QVoniam in altero sermone, dilectissimi fratres, prout, largiẽte Dño, potuimus, quæ vel qualis ira vel misericordia Dei sit, sufficienter exposuimus, restat vt sub typo sanctorũ martyrum. N. quorũ hodie solẽnia colimus, aliqua de his, quæ sequuntur, ad memoriã reducamus, vnde priora posterioribus cõmendare valeamus. Postquàm enĩ propheta descripsit, qualiter vnigenitus Dei filius ad destruendam infirmitatem humanæ conuersationis, iratus

tus est & misertus est nobis,cõtinuò decla rare volés,ꝙ pro terrenorum salute calceamentum suæ incarnatiõis extendit in Idumęam,Cõmouisti(inquit)terram,& cõturbasti eam.Cõmouit em̃ & conturbauit terram,id est,corda terrenorum, subauditur, cõscientia peccatorum:quando ad eos per euangelium,Nisi conuersi(inquit)fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Sed hic in primis illud nos oportet considerare: quod aliud est cõmouere,aliud cõturbare: quãdo duo hæc verba duplicẽ habent significationẽ:ꝓ eo scilicet,ꝙ cõmotio parturit gemitũ,cõturbatio dolorẽ. Qualis autẽ ista cõmotio sit,mõstrat scriptura,si quęris,vbi dicit:Cũ ingemueris,saluus eris.Qualis verò ista cõturbatio sit,sentẽtia declaratr̃ in ea,ĩ qua psalmographus,Sana(inqt)me dñe,qm̃ cõturbata sunt ossa mea. Per hãc qppe cõmotionẽ & conturbationẽ,cõmouit & conturbauit dñs corda Sanctorũ istorũ,qñ ad eos p prophetã,Pœnitentiã(inqt)agite:appropĩquabit em̃ regnũ cœlorũ: ne indignos se diuina saluatiõe viderẽt,si hoc audito nõ mouerentur & non timerent. Taliter etiam mentes ipsorũ conturbatæ sunt & cõmotę: vbi

Quo pacto cõmouerit Deus corda terræ fixa.

Matt. 18.

Commotio & conturbatio, quid sit.

Psal. 6.
Matt. 3.

Esai.1. vbi Esaias ad eos & nos, Lauamini (inquit) mundi estote: quatenus de cordibus ipsorum & nostris, cœlestis illius lauacri spiritalis, ad Deum ascenderet clamor, de quo
Psal.50. Psalmographus, Lauabis me (inquit) & super niuem dealbabor. Cõmouit etiam eos & conturbauit, quando eis inter alios, Nisi
Psal.7. conuersi fueritis (inquit) gladium suum vibrauit: quique ne conuersionis suæ remedium, vel ad horam quidem vellent differre pusillum, continuò subinferens, Arcum (inquit) suum tetendit, & parauit illum. In quibus verbis, dilectissimi fratres, abyssus diuinitatis est multa: quoniam sicut per gladium aperta ira, ita per arcum pugna signatur occulta. Hoc igitur verbi cœlestis gladio eorundem martyrum animus super fœmur tuum potentissimè fuit accinctus, quando per ipsum & persecutores foris, & diabolum deuicerat intus: vt gladij illius contrarios euasisset errores, de quo scriptũ
Psal.36. est. Gladium euaginauerunt peccatores. Tetendit etiam arcum hunc, per quem nouum Testamentum vocatur & vetus: quãdo in lege Domini meditabatur die ac nocte inquietus, ne insidus percuteretur arcu: illius maligni, de quo scriptum est, Arcum

cum conteret,& confringet arma, & ſcuta *Pſal. 45.*
comburet igni. Taliter quippe martyres
iſti ſanctiſsimi, verbi cœleſtis gladio com-
moti ſunt & conturbati, quando in nouita *Sancti marty*
tem vitæ, à paterna ſunt vetuſtate tranſla- *res ut cõmoti*
ti: pro ſimulachris videlicet mutis, & lapi- *& conturba-*
deis colentes vnum Deum & Dominum, *ti fuerint.*
qui per prophetam, Simulachra (inquit) *Pſal. 113.*
gentium, argentum & aurũ, opera manuũ
hominum. Commoti etiam ſunt à malicia,
vt non dominaretur eis omnis iniuſtitia,
quando vt cœleſtis vitæ Deo dignè perci
perent alimoniam, pacem cum omnibus
ſecuti ſunt & ſanctimoniam. Commoti
ſunt & conturbati, quoties ab eis prauitatis
illius eſt via deſpecta, de qua Salomon, Eſt
(inquit) via quæ videtur hominibus recta: *Prou. 14.*
ne eiuſdem viæ peſsimam inciderent ſor-
tem, de qua ſubiungitur, Nouiſsima eius
deducunt ad mortem. Cõmouet etiam &
conturbat quotidie terram humanæ con-
ſciẽtiæ, vbi dicit, Agite fructus dignos pœ
nitentiæ: ne prophetica illa trãſgrediamur *Luc. 3.*
edicta, quibus dicitur, Pœnitemini & cõ-
uertimini, vt deleantur veſtra delicta. Cõ- *Actu. 3.*
mouetur etiam quidam, non in reſurrecti-
onem, ſed in ruinam: de qua Salomon, Ae-
 Prou. 13.

Prov. 15. gestas(inquit)& ignominia ei, qui deserit disciplinam. Cómouetur etiam quidá, nó in ruinam, sed in resurrectionem nihilominus: de quib9 Propheta, Apprehendite(inquit) disciplinam, ne quando irascat Dñs. Psal. 2.
Vnde quia fidelis anima sanari digna non est, nisi quæ per hanc cõmotionem, diabolo incognita, & Deo nota est: idcircò propheta subinferens, Sana(inquit) contritiones eius, quia cõmota est. Sciebat enim vir iste ꝓbatissimus, quia nequaquá posset dignè sanari, nisi prius apud se intus pœnitétiæ mereretur aqua turbari: ideoq́; ꝓ exemplo languidũ illũ euãgelicum ante oculos mentis fortasse habebat, qui post motioné aquæ sanus fiebat. Hęc igitur contritio fortiorem in Christo sanctorum martyrum fecerat mentem, & debilitatem mundo, Deo semper reddidit valentem: de qua Dauid, cuius sermo non deficiet, Cor contritum(inquit)& humiliatum Deus non despiciat. Sana, inquit. Hæc est illa sanitas dilectissimi, quã Psalmographus olim imprecatus est sibi, quando cõuersus ad Dñm, Sana(inquit) animã meam, quia peccaui tibi. Hęc est illa sanitas, per quã idem Dominus noster sanauit contritiones Sanctorũ, qui per

Sanari quis posit.

Psal. 50.

Psal. 40.

Hæc est illa sanitas, pro qua ad Dominũ propheti-

per Ozeã prophetã, Sanabo (inquit) cõtritiones eorũ: ne illa contritõe contererentur à Deo indesinenter, de qua Hieremias, Cõtrita est (inquit) virgo filia populi mei, plaga pessima vehemẽter. Adhuc etiam per ipsum & ab ipso cõtritiones eorũ sunt sanatæ, per quẽ gens illa quondam cœcitatis percussa est deformitate, pro qua Helyseus ad Dominum, Percute, obsecro (inquit) Domine gentem hanc cœcitate. Cõtritiones eorũ sanauit, qui quos vocauit, hos & iustificauit, quoniam per ipsum & in ipso mundati sunt ab omni sorde vitiorum, qui sanat cõtritos corde, & alligat contritiões eorum. Vnde quia sanatis contritionibus Sanctorum, per multas tribulationes eos oportet intrare in regnum cœlorum, idcircò Propheta declarans, quanta passi sint in præsentis Ecclesiæ pressura, continuò subinferens, Ostendisti (inquit) populo dura. Sanctis quippe martyribus dura ostendebantur à Deo, quando in persecutionibus, quas pertulit Ecclesia, dura & immanissima tormenta patiebant pro eo: ideoq; eos apostolicis illis viris nõ immeritò cõparabimus, de qbus Apostol⁹,

tus ille quondam eruperat clamor, videlicet Hierem. ad Dominũ. Sana me Domine (inquit) & sanabor.

4. Reg. 6.

Sanctis ut Deus dura ostenderit.

Si compatimur(inquit)& conregnabimus. Dura etiam pro Christo passi sunt ijdem sanctæ Ecclesiæ filij: quando Apostolorũ vestigia secuti, ibant gaudentes à cõspectu concilij, scientes videlicet, se eò magis diuinę placituros pietati, quò digni sint habiti pro nomine Iesu contumeliam pati. Sic igitur populo suo dura ostendit, quãdo eis pręcedentium Patrum exempla prętendit: quatenus erudirentur verbis apostolicę lectionis, quia non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Sed & alio modo dura ostendit populo suo, vbi vnicuiq; per euangelium loquens, Diliges (inquit) Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et quoniam in hac sola dilectione nullus homo perfectus constat, nisi & aliam adhuc habeat, quam in sequentibus demonstrat: idcircò declarans, quanta charitate tendere se debeat alter ad alterum, cõtinuò subinferens, Dilige(inquit) proximum tuum, sicut teipsum. Hæc igit̃ duo præcepta charitatis, in quibus tota lex pendet & prophetæ, vos in vobis, dilectissimi fratres, quantocyus adimplere studete: sicq; vnusquisq; vestrum apud se facilè perpendit, quàm du-

Charitas erga Deũ absq; dilectione proximi perfecta esse nõ potest.

ra

ra ſunt, quæ præcipit, & quàm dura, quæ oſtendit. Ille enim, ſicut arbitror, quęrēdus eſt in numero angelorum, & non hominū, qui ita, ſicut præcipit Dominus, valeat diligere Dominū: aut qui tali dilectione ad alterum tendat ſemetipſum, vt diligat proximum ſuum, ſicut ſeipſum. Et ideo vnuſquiſque teſtis eſt ſibi, quòd nullus aut vix vllus poterit reperiri, qui alij tam benè cupiat, quàm ſibi. Verùm ne nos diutius prioris ſententiæ deſerant iura, Ezechiæ etiam regi Dominus quondam oſtendere dignatus eſt dura, quando cùm in multitudine diuitiarum ſuarum gloriaretur vt diues, Diſpone (inquit) domi tuæ, quia morieris tu, & non viues. Et ecce quàm durum ſibi pręceptum iſtud videretur, ipſe declarauit, quando cōuerſus ad parietem, amariſsimè plorauit: ſicq; dum per longioris vitæ deſiderium, ſubitaneæ mortis cupiuit euadere ſortem, quàm libenter viueret, exemplum dedit vnicuiq; qui viuit, & videbit mortē. Tali etiam modo Patriarchę ſuo Dominus noſter olim dura monſtrauit, quādo Abraham ſeruum ſuum probando tentauit, & tentando probauit, vbi in vnigeniti ſui figura, Iſaac filium eius præcipiens occidi,

Offer mihi (inquit) illum super vnum mõtium, quę monſtrauero tibi. Et ecce q̃ aſperum & q̃ durum foret iſtud præceptum, ſolus ille ſcit, qui vnicum habet filium, & hũc dilectum. Sed & filijs Zebedęi Dñs noſter taliter dignatus eſt oſtendere dura: quãdo eis, quòd paſſuri eſſent pro ipſo, paſsionis ſuæ pręmonſtrauit figura: vbi ad eos, ſicut euangelica lectione ſæpius audiſtis & audietis. Calicem (inquit) meum bibetis. Taliter igitur Deus & Dominus noſter, qui ꝓ nobis cœlos inclinauit & deſcendit, ſanctis martyribus ſuis dura oſtendit, quando eis prædicens, quid paſſuri eſſent propter eũ, Eritis (inquit) odio omnibus propter nomen meũ. Vnde quia poſt multas tribulationes, quibus homo perſecutiõis humanę malleo tunditur, ſæpè reuerſus ad ſe, internæ cõpunctionis gratia perfunditur: idcircò pſalmographus præmiſſa iam oſtenſione tribulationis, continuò ſubinferens, Potaſti nos (inquit) vino compunctionis. Hoc eſt poculum illud charitatis, quod beatiſsimos martyres iſtos perduxit ad conſortium deitatis, poſtquã omnes vitiorum flammas in eorum corde repertas † in vini copia, ſed cõpunctionis extinxit vbertas. Sed

Vinum compunctionis quod nam ſit.

† fortè legendum, non.

Sed & Psalmista præuidens, quia potus iste non oris sed mentis, & fidelibus suauis, & reprobis amarus est, Calix (inqt) meus inebrians, quàm præclarus est. Ex hoc igitur calice, illud diuinæ charitatis effunditur poculum, cum quo Christus in sanguine suo Christianum sibi comparauit populum: quod Ecclesia in Canticis dilecto suo propinans in figura Sanctorum; Dabo tibi (inquit) poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum. Vinum quippe sine alterius rei commixtione, dilectio est sine simulatione: vinum verò conditum, dilectio est cum operatione. Vinum ergo non simplex, sed bonis operibus & sanctis conditum virtutibus, diuinis præcipuè placere videtur obtutibus. Quod in euangelio Veritas ostendit, cùm ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et benè quidem Ecclesia pro nimiæ dilectionis affectu non aliud quodlibet poculum, sed mustum suo præbet dilecto: quia mustum cùm feruentissimũ est, nunquã à suo calore probatur deficere, priusquã nimio feruore suo omnem immundiciã à se videt eijcere. Vnde per hoc mustũ malorũ granatorum nõ incõgruè signatur

Vinum impermixtum & conditũ quid sit.

Mustum malorum granatorum quodnam sit.

fortis dilectio Sanctorum, qui in pasione sua ab omni vitiorum sorde mundati, tam feruentissima dilectiõe Deum videbantur amare, vt neq; mors, neque tribulatio aliqua posset eos à Christi charitate separare. Malum autem punicum, quod in Aphrica plurimũ abundat, idcircò malum granatú dicitur, quia multa granorum numerositate redundat: per quod significatur, ꝙ sicut multæ mansiones sunt in regno cœlorum, ita & in præsenti Ecclesia multæ sunt tribulationes iustorum. Per hoc verò, quòd malum punicum sanguineum habet coloré, non modò martyrum Christi, sed etiam ipsum Dominicum videtur typicare cruorem, qui idcircò ab Ecclesia in Canticis cádidus dicitur & rubicundus: vt ex innocentia, quam habet candidus, & ex pasione, quam pertulit, intelligatur rubicundus. In qua pasione salutifer ille calix effusus est pro nobis, per quem isti martyres inuictissimi potati sunt vino compunctionis: quem in Canticis Canticorum transferens in se virtus Altissimi, Bibite (inquit) amici, & inebriamini charissimi. Ex hoc igitur poculo charitatis non indignè bibit, quisquis non sibi, sed Deo viuit: particeps videlicet

Christus candidus & rubicundus.

fa-

factus illius salutiferæ potationis, de qua dicitur, Potasti nos vino compunctionis. Et bene quidem cõpũctionis internæ vino potatur, qui pro peccatis suis apud se intus in mente stimulatur: quoniam perfectè abluitur inmundicia sordis, quam sæpius lauerit lachryma cordis. Non enim sequitur peremptio furens, vbi hæc medicina præcesserit vrens. Hæc est namq; compunctio illa reconciliatrix, per quam reconciliata est Deo Maria peccatrix, quando per iudicium diuinitatis occultum, dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Sed & Dauid patriarcha sentiens se olim diuinam offendisse clementiam, vino compunctionis istius cõuersus est ad pœnitentiam: quando per internam aspirationem recognoscens iniquitatem suam, Miserere mei Deus (inquit) secundum magnam misericordiam tuam. Tali etiam compunctione beatus Petrus seipsum meruit pœnitẽdo turbare: quando pro trina negatione Domini, reuersus ad se, fleuit amarè, qui prius incusatus ab ancilla, quòd vnus ex Dei esset amicis, respõdit ei dicẽs, Nescio quid dicis. Sic & isti martyres Christi, diuinæ p omnia cupientes placere pietati, per inter-

Vinum compunctionis quis potet.

Psal. 50.

nam aspirationem Domini, vino compunctionis istius sunt sæpissimè potati: quando non solum pane lachrymarum eos in præsentis vitæ cibauit pressura, sed etiam potum dedit eis in lachrymis in mensura. Vnde vt & nos dilectissimi fratres, cum eisdem martyribus Christi, Deo gloriam demus, misericordiam eius humiliter imploremus: vt qui vnà cum patre, & spiritu sancto, vnus idemque semper mansit & manet, contritionem nostram ita clementissima miseratione iam sanet, vt qui Sanctis suis in præsenti seculo per multas tribulationes ostendit dura, meritis eorum intercedentibus, & nobis etiam cum eis potum tribuat in lachrymis in mensura: quatenus diuina inspiratione compuncti, dignè cum eis cantare possimus elogium illud propheticæ iubilationis, Potasti nos vino compunctionis. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

SER-

SERMO EIVSDEM BERENgozij abbatis, De vno Confessore: de eo, ꝙ per legem simila in sacrificium offerri iubetur, vbi de ea dicitur, In sartagine oleo consperſa, frigetur: offeret eam calidam in odorem suauiſsimum Domino sacerdos, qui patri iure succeſſerit: & tota cremabitur in Altari.

SEmper, dilectiſsimi fratres, fidelis quilibet per sacræ lectionis ædificatur historiã, si antiquæ legis præcepta sæpius reduxerit ad memoriam: quoniã iuſtitiæ fructum affectuoſius inde capit, si quod in his carnaliter legit, spiritaliter sapit. Proinde charitati veſtræ non multum obeſſe putamus, si ex diuerſis legalium sacrificiorum generibus, hic de pluribus pauca dicamus, quibus Pontifex iſte sacratiſsimus. N. cuius hodie feſta celebramus, in exemplum Moyſi, iram Domini, suæ suorumque subditorum sæpius placauit animabus. Cùm enim sua suorumq; subiectorũ vitia adhuc eſſent in radice tenera, per diuerſa legaliũ sacrificiorum curauit genera: de quibus illud nobis hic inprimis occurrere videtur, vbi per legem simila in sacrificium offerri iubetur. Quæ quoniam sola

non poteſt hominem facere perfectum, oleum ſibi iuxta legis antiquæ debet miſceri præceptũ: vbi vt alterum alteri fidei vnitate ſocietur, in ſartagine (inquit) oleo conſperſa, frigetur. Sicut enim per ſimilã munditia vitæ, & per oleum opus miſericordiæ figuratur: ita per ſartaginem, quæ de forti ferro efficitur, ſpiritalis zeli fortis frixura ſignatur. Hoc ſciens vir iſte ſanctiſsimus, cor ſuum ſartaginem faciebat, in quo per zelum iuſtitię contra proximorũ vitia fortiter ardebat: quando pro delictis errantiũ eiuſdem diſtrictionis in eo ſuccenſus eſt furor, de quo Apoſtolus, Quis ſcandalizatur (inquit) & ego non vror? Quamuis enim in ſartagine cordis ſui valde videretur cruciari, quoties infirmos quoſque videbat ęterna deſerere, & rebus temporalibus delectari: contra vitia tamen proximorum ita ſemper ſpiritalis zeli temperauit ardorem, vt extra patientię limitem nunquã, aut rarò pręceps raperetur in furorẽ. Sciebat nãq; quod omnipotenti Deo nullum ſacrificiũ tam gratum eſt, & tam charum, quẽadmodum eſt zelus animarum. Vnde & Pſalmographus hac in re veritati teſtimoniũ perhibens de ſe, Zelus (inquit) domus tuę comedit

Simila, oleũ, ſartago quid ſignificent myſticè.

Zelus animarum Deo gratiſs. ſacrificium.

dit me. Sed hanc ſpiritalis zeli frixurã Deus omnipotens quàm gratanter accipiat, eadẽ lex manifeſtiſsimè nobis indicat, vbi per ipſam ſimila in ſacrificium offerri iubetur, de qua ſcriptum eſt, In ſartagine oleo conſperſa frigetur. Nihil aliud eſt autem hæc ſimila in ſartagine, niſi munda mens iuſti à vitiorum nigredine, virtutum candidata ſimilagine: quæ per ſpiritalis zeli ſolicitudinem, oleo miſericordiæ tunc dignè conſperſa eſſe probatur, cùm alter alteri in charitate ſociatur. Proinde quia munda mens ſacerdotis iſtius ſacratiſsimi, principalium vitiorum in ſe maculam habebat nullã, nõ immeritò legalis huius ſimilę puram ſynceramq; in ſe videtur expreſsiſſe medullam. Quia verò per oleum miſericordiæ, in cõſpectu Domini quaſi lucerna ſemper ardebat & lucebat, oleum ſimilæ, id eſt, charitatem miſericordiæ ſine intermiſsiõe miſcebat. Recolens enim apud ſe, quid in lege iubebatur, conſperſit oleo ſimilam, quę in ſartagine cordis coquebatur: quando per ſpiritualis zeli afflictionem, contra proximorum vitia in ſartagine mentis ita ſolebat exardeſcere, vt tamen ex operibus miſericordiæ, in conſpectu Domini non mi-

Simila in ſartagine quid.

nus

Zelus abſq; charitate nil prodeſt.

nus ardere videretur & clareſcere. Vnde quia nil iuuat, ſi quis zelum rectitudinis habeat in animo, niſi per amoris ignem bonæ actionis recaleſcat ex merito: idcircò lex antiqua ſubiungens, Offeret (inquit) eā calidam in odorē ſuauiſsimum Domino. Simila namq;, quæ oleo conſperſa in ſartagine, frigetur, calida in odorem ſuauiſsimū Domino offerri iubetur: quia niſi in animo doctoris zelus habeat amorem, ſimila non videtur habere calorē. Vnde ſacerdos iſte pijſsimus. N. qui in pectore mentis ſuę quatuor virtutum inſigne gerebat, per ſancti zeli ardorem ſimilam hanc calidam in odorem ſuauiſsimū Domino ſæpius offerebat: quando per diuinę charitatis ignem, cum quo à proximorum cordibus, maliciæ frigus abduxit, ipſe in cōſpectu Dei omnipotentis ſemper arſit & illuxit. Adhuc etiā ſimilam hanc, per quam (vt diximus) mentis mundicia ſignatur, calidam in odorem ſuauiſsimum Domino obtuliſſe probatur: quando ne in corde ſuo eadem ſimila fidei amitteret calorem, per ſpiritualis zeli rectitudinem geminæ dilectionis in ſe ſuſcitauit amorem. Sed & alio adhuc modo

ſimilam

similam hanc calidam Deo in odorem suauissimum offerebat, quando pro compassione proximorum, oleum similæ, id est, charitatem misericordiæ miscebat: ne DOminicis ouibus minus dignè putaret preesse, si ex negligentia pastoris, alterum alteri videretur deesse. Ne enim alterum alteri in aliquo deesse videatur, dignum est, vt in cordibus doctorum, alterum alteri sine intermissione misceatur: quoniam tale est opus quodlibet absque misericordia, qualis sine oleo lucerna. Idcircò vir iste probatissimus frixuram cordis, quam spiritualis zelus agebat, erga proximos suos oleo lætitiæ semper temperare solebat: quando eiusdem zeli feruore succẽsus, & vitia subiectorum suorum, districtionis gladio mactauit, & per charitatis amorem eosdem, quos insequi videbatur, amauit. Vnde vt sciamus, quid de eadem simila lex nobis adhuc faciendum suggerit, continuò subinferens, Offeret (inquit) eam sacerdos, qui patri iure successerit. Ille namque sacerdos patri iure succedit, qui hoc opere testatur, quod credit: quoniam qui in seruitio conditoris, fide & opere immobi-

Sacerdos patri iure succedens quis.

immobilis constat, summi sacerdotis se filium esse demonstrat. Ille etiam sacerdos patri suecedit iure, qui in seipso formam quodammodò diuinæ imitatur naturæ: vt qui est de terra terrestris, fieri studeat & de cœlo cœlestis. Sic & iste sacerdos Christi dignissimus. N. pontificalis officij Deo dignè prosequendo negocium, patri suo scilicet Christo, iure successit in sacerdotio: quando mens eius in amore summi Pontificis illius erat intenta, qui per propriú sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Patri suo iure successisse probatur, qui quod corde credidit, opere testabatur: quando pro amore illius de virtute iuit in virtutem, per quem corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Patri suo iure successit, qui in interiore homine suo formã quodammodò diuinitatis expressit: quando ab hominis cogitationibus malis, & operibus renunciauit incestis, vt qui portauit imaginem terreni, portaret & imaginem cœlestis. Patri suo iure successit, q in corde bono & optimo, nec virtutibus vnquã obstitit, nec vitijs cessit: quando nobilitati mentis, qua in Christo visus est nobilitari, operum suorum igno

ignobilitate nullatenus volebat diſcordando reluctari. Sic & nos, dilectiſsimi fratres, in exemplum viri iſtius ſacratiſsimi, hoc ſemper elaboremus inſomnes, vt filij nominemur & ſimus illius, qui ait, Ego dixi dij eſtis & filij excelſi omẽs: ne regni cœleſtis exhæredes in conſpectu ſummi iudicis quandoque inueniamur rei, qui hunc ſanctiſsimum virum tranſtulit in libertatem gloriç filiorum Dei. Si enim eius exempla ſequentes, quod bonum eſt, inuicem volumus benè operando ſectari, ſimila illa legis in altari cordis tota videtur cremari: de qua eadem lex prçcipiendo ſubinferens, Et tota (inquit) cremabitur in altari. Per hoc altare nihil aliud, niſi puritas mentis intelligi videtur, quæ non ſolum ſacrificium, ſed etiam holocauſtum Deo eſſe perhibetur: ſi tamen pro animarum ſalute ita in ea fortis zeli frixura ferueſcat, vt miſericordiæ virtus in ea non minus ardeat & clareſcat. Aliter enim holocauſtum, quod latinè totum incenſum dicitur, à nullo fidelium in veritate perficitur, niſi per amoris ignem, quem legalis ille ignis ſpiritaliter figurat, omne vitium, quod in corde ſuo malè ſtrepit, exurat. Vnde quia in conſpectu

Pſal. 81.

Altare quid ſignificet.

Dei, ſicut ſacræ ſcripturæ teſtatur iudiciū, holocauſtum maius eſt quàm ſacrificium, ideo neceſſe eſt, vt vnuſquiſque fidelium per ſacrificium laudis, quid debeat DEO, & quid proximo ita diligenter adtendat, vt per charitatis ignem, totam mentem ſuam in amore conditoris incendat. Sacrificium namque offert, qui temporalia bona cum Lia & Martha benè miniſtrando Deum placat: Holocauſtum verò, qui cum Rachele & Maria, diuinæ contemplationi attentius vacat. Sacrificium offert, qui hiſtorialiter legit, quòd virga arida quondam protulit florem: Holocauſtum verò, qui ſpiritaliter credit, quòd innuba virgo peperit Saluatorem. Sacrificium offert, qui ſecularis cõcupiſcentię lucra reliquit cum Matthæo: Holocauſtum verò, qui virtutum meritis arborem crucis aſcendit cum Zachæo. Sacrificium igitur & iſte vir ſanctiſsimus fuit, quādo diuina cotemplatione ſuſpenſus, totam mentem igne diuini amoris incendit. Sacrificium fuit, quoties per dilectionem ꝓximi, virtutum ſcalam cum angelis deſcendentibus deſcendit. Holocauſtum verò, quando per dilectionem DEI eandem ſcalam cum angelis aſcendentibus aſcendit.

Sacrificium itemq; holocauſtum qui offerant.

Sacrificiū & holocauſtum, ut fuerit ſanctus quiſque pontifex.

dit. Sacrificium fuit, quoties Dominicæ incarnationis pedes cum Maria peccatrice, lachrymis pœnitentię lauit: Holocaustum verò, quoties boni operis vnguento, caput mentis ad ipsius diuinitatis summa leuauit. Sacrificium fuit, quando in pręsentis vitę cursu, à temporalium rerum amore, quasi cum Iacob in itinere dormiuit: Holocaustum verò, quando virtutum scalę cum eo desuper innixus, per contemplationis speciem ad alta transiuit. Sacrificium fuit, quando populo DEI pręcepta legis historialiter annuncians, quasi cum Moyse, de monte descendit: Holocaustum verò, quando ea spiritaliter excutiens, quasi cum Moyse in montem ascendit. Sacrificium fuit, quando humiliora DEI mandata turbę daturus pedestri, quasi cum IESV descendens de monte, stetit in loco campestri: Holocaustum verò, quando subiectorum cordibus, ex eo, quòd Pontifex erat, ad summum Pontificem faciens pontem, quasi cum IESV, videns turbas, ascendit in montem. Sacrificium fuit, quando quicqd in mẽte sua viciosum esse deprehẽdit, sacerdotibus Christi iuxta præceptum

veritatis oſtendit. Holocauſtum verò, quãdo præ nobilitate mentis, quam ex cognitione diuinitatis traxit eximia, virtutũ alis de imis ſemper volauit ad ſublimia. Sacrificium fuit, quando renuncians ſeculo, ſed nondum perfectè adhęrens Domino, quaſi cũ Iacob pede adhuc claudicauerat vno: holocauſtum verò, quando alius ei pes ex eo ſanus remanſit, ꝙ in animo eius tranſire videbatur omne quod tranſit. Sacrificium fuit, quando militans Deo, negocijs ſecularibus nequaquã ſe implicauit, vt ei placeret, cui ſe probauit. Holocauſtum verò, quando diuinæ contemplationi vacans, ei placere deſiderauit nihilominus, de quo Pſalmographus, Vacate (inquit) & videte, quoniam ego ſum Dominus. Sacrificium fuit, quando præ timore ſupplicij deflens, quaſi cum Axa filia Caleph, irriguum accepit inferius: Holocauſtum verò, quando ꝓ regni cœleſtis amore deplorans, cum eadẽ Axa irriguum poſſedit ſuperius. Verùm qa ſufficienter iam dictum eſt per ſacræ lectionis iudicium, qualiter vir iſte pijſsimus, & holocauſtum fiebat & ſacrificium, reſtat vt quoniam locus & tempus hic ſe ingerit oportunè, breuiter dicamꝰ, qualiter vtrũq;

Deo

Deo se offerebat in cõmune, Sacrificium namq; & holocaustum obtulit Deo, quãdo recolens, quid deberet Deo, & quid proximo, reddidit quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Sacrificium & holocaustum Deo esse cupiuit, quando in tabernaculum Domini, quasi cum Moyse crebrò intrauit & exiuit: Sacrificium quidem, quando pro infirmitate proximorum, in his, quæ seculi sunt, laudabiliter exiuit. HOlocaustum verò, quando diuina contemplatione suspensus, in his, quæ Dei sunt, humiliter introiuit. Sacrificium & holocaustum fuit, quando & lumbos mentis, suæ castitatis habebat virtute præcinctos: & tamen ipse bonorum operum lampade non minus coram Deo fulgebat intus: sequens videlicet in hoc gratiam viuificantis spiritus, & non occidentis literæ: dum & illud voluit facere, & istud non omittere. Hæc igitur, fratres dilectißimi, quæ de hoc sanctißimo viro iam diximus specialiter, ad nosmetipsos referre possumus generaliter: quoniam si pręmium æternæ retributionis cum eo cupimus participare, debemus, sicut ipse ambulauit, & nos ambulare. Vnde vt priora, quæ dimisimus, denuò

Similam quādo & nos offeramus &c.

repetamus, ſimilam offerimus, ſi mundiciam mentis in corde ſeruamus: illorum videlicet exemplo ab omni vitiorum emūdati ſorde, de quibus ſcriptum eſt, Beati mundo corde. Huic autem ſimilæ benè oleū miſcemus, cùm proximis noſtris charitatis & miſericordiæ opera exhibemus: quoniam omnipotenti Deo ſacrificium noſtrum ſic permaximè placet, ſi cum ſeueritate, quam ſpiritualis zelus exhibet, manus à miſericordia non vacet. Deinde verò eandem ſimilam, ſicut in lege iubebat Dominus, oleo lætitiæ conſperſam benè in ſartagine ponimus, ſi cor noſtrum per ſpiritualis zeli deſtructionem, quæ in cura animarum perfectius monſtratur, non ſolum ſacrificium, ſed etiam holocauſtum Deo eſſe probatur. Quam etiam calidam Deo offerimus in odorem ſuauitatis, cùm zelus rectitudinis amorem habet charitatis. Quoniā noſipſi ea, de qua eadem ſimila offertur, ſartago ſumus, ſi præ calore virtutum, omnis vitiorum à nobis euanuerit fumus. Sacrificiū autē offerimus, ſi carnis curam in cōcupiſcentijs nō fecerimus. Holocauſtū verò, ſi totā intentionē noſtram in amore diuinitatis incenderimus. Sacrificiū eti-

Sacrificium noſtrum Deo quando gratiſs.

Sacrificiū & holocauſtum quando offeramus diſtinctim.

etiã offerim⁹, ſi ablato à nobis ferméto maliciæ & nequiciæ, in ara cordis noſtri ſacrificamus Deo ſacrificiũ iuſtitię: Holocauſtũ verò, cùm per boni operis cõſummationẽ, illi deſideramus in perpetua æternitate cõſcribi, ad quẽ Pſalmographus, Holocauſta (inquit) medullata offeram tibi. Sacrificiũ verò & holocauſtum offerimus immaculatum, ſi cor noſtrũ ab omnibus vitijs exutũ, totum diuinæ charitatis fuerit igne crematum: quatenus per bonæ operationis incẽſum legali huic ſimilæ dignè poſsit comparari, de qua dicitur, Et tota cremabitur in Altari. Tunc quippe ſimila in Altari tota crematur, ſi Deus à nobis tota mẽte & tota virtute diligatur: ita tamen, vt per internũ zeli ſpiritualis ardorem, in ſartagine cordis noſtri, fraternæ etiam correctionis incendamus amorem. Qui enim errantes proximos ſuos corrigunt, & tamen in ipſa correctione ſpiritualem zelum temperare ſciunt: hi nimirum omnipotenti Deo & ſacrificium & holocauſtum fiunt. Vnde neceſſarium eſt nobis, fratres chariſsimi, vt in hoc maligno tẽpore ſuffragiũ quęramus ſacerdotis iſtius ſacratiſsimi: quaten⁹ meritis ipſius ac precibus, illo ſpirituali zelo reple-

Pſal. 65.

Quando coniunctim eadẽ offeramus.

Simila tota quando in Altari crematur.

Psal.118. at nos Deus, de quo ſcriptum eſt, Tabeſce-
re me fecit zelus meus: vt & nos cum ipſo
per dilectionem proximi, huic legali ſimi-
lę ſic oleum miſericordiæ miſceamus, vt
per dilectionem Dei eandem ſimilam cali-
dam in odorem ſuauiſsimum Domino iu-
giter offerre valeamus: ne frigore totius
iniquitatis & maliciæ preſsi, in numerum
tranſeamus illorum, de quibus dictum eſt:
Matt.24. Refrigeſcet charitas multorum: Quod ipſe
præſtare dignetur, qui cum patre & ſpiritu
ſancto viuit & regnat, in ſecula ſeculorum.

SERMO BERENGOSII ABbatis, de vno Confeſſore atq; pontifice, de eo, quòd lex præcipit, Ignis in Altari ardebit ſemper, quem nutriet ſacerdos, ſubijciens mane ligna per ſingulos dies: & impoſito holocauſto, deſuper adolebit adipes pacificorum. Ignis iſte perpetuus eſt, qui nunquàm deficiet de Altari.

Leu.6.

QVia Dominus noſter Ieſus Chriſtus, fratres chariſsimi, per prædicatores Eccleſiæ nomen ſuum in gentibus eo tempore voluit vbique diſtendi, quo pro illuſtrandis fidelium cordibus, ignem ſuum

misit in terram, & voluit vehementer accēdi: dignum duximus, vt in festiuitate sacerdotis istius sacratissimi. N. cuius hodie solennia colimus, legalis illius ignis cōmemorationem faciamus, quē idem Christi prædicator egregius, assiduè quondam in subiectorum suorum incēdit animabus. Lex enim antiqua typicè nobis olim prænuncians, qualiter vnusquisq; fidelium diuini amoris igne iugiter ardere studebit, ī quodam loco inde nos instruens, Ignis (inquit) in Altari semper ardebit. Statimque pręsignans, qualiter pro eodem igne nutriendo sacerdoti cuiq; quotidiani exercitij nulla concedenda est quies, Quem nutriet (inqt) sacerdos, subijciens mane ligna per singulos dies. Deinde verò insinuans, quale holocaustum Deo redolere debeat in cordibus electorum, Imposito (inquit) holocausto desuper, adolebit adipes pacificorum. Et quoniam idē ignis in Altari cordis nostri semper debet & sine cessatione cremari, continuò subinferens, Ignis iste, ait, perpetuus est, qui nunquā deficiet de Altari. Igitur vt ea, quæ nunc historialiter recitata sunt, discutiamus, tempus est, vt per hæc quatuor, quæ proposuimus, soluendo re-

Leu. 6.

deamus. Ignis (inquit) in Altari ſemper ar-
Cor noſtrum Altare Dei. debit. Cor quippe noſtrum Altare eſt Dei, ſi tamen noſipſi filij lucis ſumus, & filij diei: ita vt quaſi ſecti ex lapidibus viuis, & virtute quadratis, Deo dignè in nobis offerri valeant dona & ſacrificia pro peccatis. Vnde & ignis ille legalis non immeritò ſemper ardebit in Altari, id eſt, in ara cordis noſtri, diuinæ charitatis ardor debet ſine intermiſsione cremari, ex illo videlicet, quem prædiximus, igne vim ſemper
Luc. 12. accepturus ardendi, quem Dominus miſit in terram, & voluit vehementer accendi. Cui videlicet igni, ne in ſubiectorum ſuorum cordibus aliquando videretur deficere, ſacerdos iſte ſacratiſsimus manè per ſin-
Ligna quid ſint myſticè. gulos dies ligna, id eſt, antiquorum Patrũ ſolebat exempla ſubijcere: quatenus in eorum cordibus vitiorum omnium torſionibus ab eodem igne crematis, ad diuinum amorem & fidei eos ignis, & lampas accenderet charitatis. Vnde ne pro cœcitate cordis noſtri iuſtus iudex in futuro quandoq; iudicio iuſtè nos damnet, dignum eſt, vt vnuſquiſque noſtrum, dilectiſsimi fratres, quibuſcunque valet niſibus, ſe ſtudio charitatis inflammet: ita videlicet conferens in

cor-

corde ſuo euãgelicæ teſtimoniũ veritatis, vt in ara cordis ſui nunquã deficiat flamma charitatis. Quibuſdam enim minùs adhuc in charitate perfectis ſæpe contingit, quòd in cordibus qualemcunque diuinæ dilectionis ignem ſemel accenſum, nox aliqua prauitatis extinguit, ſicq; paulatim deficiens, in eorum mentibus citiſsimè fiet extinctus, niſi adhibitis ſcripturarũ exemplis, apud ipſos quotidie reparetur intus. Hoc ſciens vir iſte ſanctiſsimus, ignẽ hunc nõ ſolũ in ara cordis ſui aſsiduè reparauit, ſed etiam in cordibus fideliũ nutriẽs, quotidie ligna, id eſt, ſcripturarũ teſtimõia eis ſufficiẽtiſsimè miniſtrauit: quaten⁹ legale illud holocauſtũ Deo redoleret ĩ cordib⁹ ipſorũ, de quo lex antiqua ſubinferens, Impoſito (inquit) holocauſto deſup, adolebit adipes pacificorũ. Quiſqs eñ inter ſe & Deũ vult facere pacẽ, primitus in ſe geminæ dilectiõis incẽſurus eſt facem: quia tũc Deo dignè de ſe odorem ſuauiſsimũ reddit, ſi pro dilectiõe Dei & proximi, ad humilia queq; ſe ſtudio charitatis inflectit. Vnde & vir iſte ſanctiſsimus, poſtquã eodẽ igne ſuccẽſus, animam ſuam non viribus & poteſtate, ſed conſilio & pietate regebat, cogitationũ

Pacem inter Deum & ſe facturo quid agendum.

ſua-

ſuarum interna conſiderans, ſeipſum in cordis holocauſtum deſuper imponebat: quando in ſeipſo ſpiritaliter incendens, quod lex carnaliter iuſsit, omne vitium, quod in ſe carnaliter vixit, ſpiritaliter exulſit. Vt enim per hanc hoſtiam inter ſe & Deum pacem faciens, ad perpetuæ pacis poſſet peruenire dulcedinem, pacificorũ adipem, id eſt, internam nouæ conuerſationis Deo ſolebat adolere pinguedinem: quando in corde ſuo peccatis omnibus diuinæ dilectiõis igne crematis, ſeipſum obtulit Deo ſacrificium in odorem ſuauitatis. Et quoniam eiuſdẽ diuinæ charitatis amor inuiſibilis, in cordibus electorum ſemper permanebit inextinguibilis, idcircò vir idẽ beatiſsimus, eiuſdem legis ea, quæ adhuc reſtant, ſtuduit præcepta ſectari: in quibus dicitur, Ignis iſte eſt perpetuus, qui nunq̃ deficiet in Altari. Nullus enim Deum verè probatur amare, niſi quem neque tribulatio, neque anguſtia poterit ab eius charitate ſeparare: quoniam amor internæ dilectionis, in eorum mentibus nunquã ocio tabeſcit, in quibus de die in diem, diuinæ charitatis feruor ſemper accreſcit. Hoc ſciens ſacerdos iſte beatus, eò magis magisq; ꝓſpera

Adeps pacificorum quid.

ſpera mundi pro Chriſto ſolebat deſpicere, quò eundem diuinæ charitatis ignem in ara cordis ſui nunquã paſſus eſt deficere: quatenus in perpetuas æternitates illi ſemper adhæreret igni, qui nullis vnquàm tentationibus poterit extingui. Sed & per eundem charitatis ignem, oues ſibi cõmiſſas ad hoc, de morte ad vitam, de tenebris reuocauit ad lucem: vt boni operis lampade, ad ipſum lucis auctorem, ſeipſum præuiatorem ſequerentur ac ducem: quando per fidei ignem, & charitatis flammam ſic intus ſibimetipſi ſemper conſueuit ardere, vt tamen proximis ſuis nõ minùs foris per boni operis videretur exempla lucere. Vnde quia tali magiſterio ſeipſum formã benè viuẽdi, Chriſti ſemper ſolebat exhibere miniſtris, idcircò in futuro, vt credimus, nihil cõmune habiturus eſt cum ſiniſtris: ſed inter illos potius prædicationis apoſtolicæ viros, partem quandoque debet habere cum dextris, quibus euangelica olim veritas, Sint (inquit) lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibꝰ veſtris. Et ideo neceſſe eſt, vt & tu ô Chriſtiane, diligenter apud te die noctuq́ue perpendas, qualiter exemplo viri iſtius in te, per ſcripturarum teſti *Luc. 12.* *Adhortatio ad Chriſtianum.*

teſti

testimonia, ignem diuinæ charitatis semper accendas: sciens videlicet, quòd summi sacerdotis membrum aliter non fies, nisi antiquorum Patrum exempla subijcias tibi manè per singulos dies. Et ideo, vt quotidie valeas Deo dignè seruire, in ara cordis tui, diuinæ charitatis flammam debes sine intermißione nutrire: ne deterius tibi aliquid inde contingat, si in corde tuo superni amoris ignem nox alicuius cœcitatis extinguat. Hic est enim ignis ille, quem antiqua diuinitas per prædicatores suos olim latius sparsit, quando ad illuminationem gentium, ignis in cõspectu eius exarsit, per
Psal.17. quem corda fidelium cum carbonibus illis ad fidem incenderentur à Deo, de quibus Propheta subiungens, Carbones (inquit) succensi sunt ab eo. Apostoli namq;, eorumq; successores, quid aliud erant, nisi carbones, dum per exemplũ boni operis, & lumẽ prędicatiõis, & sibimetipsis ardebãt intus, & alijs foris. Ad hoc enĩ corda fideliũ illi cœlestis verbi sagittis, potẽti solebãt ia-
Psal.119 culare virtute, de quibus scriptũ est, Sagittę potentis acutę: vt & ipsi desolati à vitijs, & purgati à peccatis, carbonibus illis assimilarentur purgatorijs, de quibus idem Prophe

pheta ſubiungens, Cum carbonibus (inquit) deſolatorijs. Per carbones quippe deſolatorios, conuerſi quilibet exprimuntur: qui quaſi per peccatum prius extincti, & per iuſtitiam poſtea reaccenſi. ex mortuis operibus ad Chriſtum conuertuntur, quatenus in deſolatione vitiorum, & operatione virtutum, ex verbis cœleſtibus ſemper addiſcant, qualiter de tenebris ad lucem, de morte ad vitam ſine intermiſſione reuiuiſcant. Quæ ſententia virum iſtum, de quo loquimur, nequaquàm delituit: dum per cœleſtis verbi myſterium, bonis moribus & probis actibus vitam ſuam ſemper inſtituit: quatenus in corde ipſius, ex inceſto caſtus, & ex impuro purus fieret locus deſolatus, vt in habitaculum Dei, in ſpiritu ſancto ſemper poſſet eſſe paratus. Vnde non immeritò ex eiſdem carbonibus vnus erat, dum per boni operis lumen, ſibi & Eccleſiæ intus & foris ſemper ardere & lucere ſolebat: ita vt licet in eo diuinæ charitatis ardor rarò aut nunquàm videretur extinctus, omnis tamen gloria eius, quaſi gloria filiæ regũ, ſemper eſſet ab intus. Sed & duo diſcipuli illi eiuſdẽ diuinę charitatis igne,

Carbones deſolatorij quid

Pſal. 44.

Luc.ult. igne, quaſi carbones ardebant, qui poſt reſurrectionem Domini cum eo ſe loqui & ire neſciebant: quando ſera pœnitentia recolentes ſe locutos fuiſſe cũ Meſsia, Nõne (inquiunt) cor noſtrum ardens erat in nobis, cũ loquerentur in via. Taliter quippe olim legiſer ille Moyſes, taliter Aaron ardebat & Phinees: tali etiam modo Dauid ardebat cum Helia, quemadmodum ijdem duo diſcipuli, quibus Dominus loquebatur in via. Nonne enim Moyſes igne charitatis ardebat, qui iræ Dei reſiſtens, mortem cadentis populi, ſua morte cõmutare volebat: quando ad Dominum, vt in libro Exodi ſępius legere potuiſti, Dimitte (inquit) eis, hanc noxam, alioquin dele me de libro, quem ſcripſiſti. Nonne & Aaron eiuſdem charitatis igne ſuccenſus erat, qui iræ Dei æquè reſiſtens, inter viuentes & mortuos thuribulum ſumebat: quatenus iram furoris eius immenſi, fumo placaret incenſi. Nonne & Phinees zelo charitatis fortiter ardebat, qui luxuriantes cum alienigenis, in ipſo coitu trucidare ſolebat, quando Iſraeliticæ plebis largiter effundendo cruorem, diuinum ita placauit furorem. Nonne etiã Helias homo ſimilis nobis, & paſsibilis in

Exod. 32.

corde

corde suo feruorem eiusdem charitatis habebat inextinguibilis, quando aridæ diutius terræ imbrem de cœlestibus dolens esse subductum, orationibus suis & cœli obtinuit pluuiam, & terræ fructum. Nonne & Dauid eodem igne charitatis accensum esse cognouimus, qui, vt in libris Regum legimus, obicem se quondam pro suis opponebat ouibus, quãdo pro his orans, qui angelo cędente perierunt, Ego sum (inquit) qui peccaui: isti, qui oues sunt, q̃d fecerunt. Adhuc etiam & aliud mystetium grande simile his videmus in Ioanne, qui populũ Dei ad vias illius quondã in deserto reducens, iuxta testimoniũ diuinitatis lucerna erat ardens & lucens, quando se dignum exhibens, ad quem veritatis fieret sermo, sibimet intus arsit desiderio, & alijs exterius luxit verbo. Quia ergo sufficienter iam prælibauimus, quãta charitas fuerit in cordibus Patrum præcedentium, restat vt aliquid simile referamus ex Paulo doctore gentium. Ipse enim eodem igne charitatis, quo & ipsi, fortiter ardebat: quãdo pro fratribus suis & ipse anathema fieri cupiebat. Qui & in alio adhuc loco æquè demonstrans, quantus in eo diuinæ charitatis fue-

rit feruor, Quis infirmatur (inquit) & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror?Cuius etiã charitatis exemplũ adhuc inde poſſumus euidentius ſcire, ꝙ pro ſalute Galatarum ſeipſum dicebat parturire: quãdo ad reformandã in eis diuini virtutem amoris, Filioli (inquit) mei, quos iterũ parturio, donec Chriſtus formetur in vobis. Vnde quia patres ijdem beatiſsimi non zelo amaritudinis, ſed zelo pietatis talia fecerunt, quãdo in cordibus proximorũ, diuinę charitatis ignem incenderunt, ſciendũ eſt, quòd ſicut in ſacro eloquio duo ſunt zeli, zelus ſcilicet amaritudinis, & zelus dilectionis: ita etiam duo ſunt ignes, ignis videlicet furoris, & ignis amoris. Zelũ quippe amaritudinis mulier illa quondam habuiſſe videbatur, quæ filio mulieris alterius inuidens, Nec mihi (inquit) nec tibi ſit, ſed diuidatur. Zelum autem dilectionis pſalmographus habuit in ſe, quando pro iniquitate Iudęorum ſuſpirans, Zelus (inquit) domus meę comedit me. Quia ergo, ꝙ duo zeli ſunt, perſtrinximus hiſtorialiter, ita & qui duo ſunt ignes, diſtinguamus ęqualiter. Quis enim diuini furoris ſit ignis, plenius edoceri poteſtis ab eo, qui per Moyſen

Gala.4.

Zelus duplex.
Ignis duplex.

ſen prophetam, Ignis (inquit) ſucceſſus eſt in furore meo. Quis verò ignis amoris ſit, per legē ſcire valetis, vbi de paſchalis agni comeſtione nos inſtruēs, Si quid (inquit) reſidui fuerit, igne cōburetis. Vnde vt in cordibus noſtris, dilectiſsimi fratres, & vnū ignē extinguere, & alterum incēdere valeamus, dignum eſt, vt opem ſacerdotis iſtius ſacratiſsimi tota mente, tota deuotiōe quęramus: quatenus meritis ipſius ac precibus, ita in nobis ignis diuini reſtinguatur furoris, vt corda noſtra ſemp illuſtrare digneť ignis amoris. Et quoniam præ igne furoris Domini omnis caro quandoque tabeſcet, quando ad diſcernendū bonos & malos, ignis in conſpectu eius exardeſcet, orandū eſt nobis, ne tunc ab æterno igne cum reprobis deuoremur & malignis, quando in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis: ſed per illum potius diuinæ charitatis ignē liberari mereamur inde, qui olim ſuper vnigenitum Dei filium in columba, & ſuper diſcipulos venit in igne: Quod ipſe nobis præſtare dignetur, qui cum Patre in vnitate eiuſdem ſpiritus ſancti viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen. Pſal. 20.

SERMO D. BERENGOSII ABBATIS, IN DEDIcatione Ecclesiæ, deq́; reliquiarum veneratione.

GAVDEO, & exultatione multiplici cor noſtrũ hilareſcit, quoties feſtiuè Sanctorũ colit memoriam, quibus annuatim Eccleſia noſtra celebris floreſcit. Eccleſia namque noſtra, quàmplurimis Sanctorũ ſolemnijs lætabunda redditur, varioq́; decore ſpecioſa efficitur, & velut vernando florida ſpecie reſplendet, cunctisq́; cernentibus læta arridet. Nec immeritò, quia quoties feſtiuis Sanctorum natalitijs, debito

Adiuuamur precibus & meritis Sanctorum.

honore ritè celebratis, in DOMINO gloriamur, toties ipſorum precibus & meritis adiuti, larga benedictionis gratia creatoris noſtri perfundimur. Quicquid enim laudis & honoris, militibus regis impenditur, totum ad gloriam regis, cuius ſceptro milites inſigniti ſunt, titulatur. Nec dubium, quin eos ſemper habeamus patrocinantes in cœlis, quorum celebritates, piæ deuotionis ſtudio gerimus in terris. Si enim noſter ſpiritus,

ritus, necdum carnis materia exutus, & tamen dilectionis geminæ feruore, interdũ ad astra libratus, preces Domino pro suis dilectoribus nititur effundere, vtique pręstantius credẽdum est Sanctorum animas, summæ dilectionis plenitudine feruidas, suis in solennitatibus, ad sui corporis pignora fouentes descendere, suorumq́; pro salute fidelium intercedere, ac debitæ retributionis donatiuũ suis veneratoribus impendere. Habẽtes igitur eximia huius spei pignora, scilicet ipsorum beatorum, spirituum exuuias, dignis honoribus Sanctorũ pręconia celebremus: amplius autem festiua eorum gaudia debitis laudibus extollamus, quorum cineres & ossa suo in sinu largius refouet hæc nostra specialis Ecclesia. Nostis autem fratres charissimi, hæc vnicè nobis dilecta, specialis vtiq; Ecclesia, cuius graui læti quiescimus ĩ gremio, ecce quàm læta fouet, vnde fœta floret: quàm prædiues per sanctorum cineres, virgineosq́; flores: quot seruet integra verè fœlicium tegumenta, quotq́; possideat ossa vtriusque sexus latè collecta. Lætamini igitur & exultate in ea, omnes qui diligitis eam, gaudete cum ingenti læticia, & hodiernæ festiuita-

Specialius nobis colendi Sancti, quorũ gaudemus reliquijs.

tis celebria læti suscipite gaudia. Et vt in hac solẽnitate celebrius gloriemur in Domino, idipsum nobis scripturæ authoritas cõmendat, cùm hæc verba cõmemorat, Lætamini (inquit) in Domino, & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde. Nos verò, si inter iustos & rectos necdum recensemur, desiderio tamen & optione cum iustorum patrocinio Sanctorum nobis studendum est, ne saltem omninò iustitiæ expertes inueniamur. Huius ergo diei salutifera gratulabundi recolite solennia, scilicet ꝑ electis atq; præclaris huius Ecclesiæ margaritis, proq; vernantib⁹ atq; choruscãtib⁹ electę alitricis nostrę floribus. Eo autẽ rationis tenore nobis exultandũ hodie denunciamus. Primò quidẽ, qa Ecclesia nostra floriditate apostolicæ viriditatis seu smaragdinis redimita, lucescit gẽmis. Secũdò, quia sanguineis martyrũ chorusca rutilat rosis. Post hęc, qa clarissimis Confessorum phalerata nitet margaritis. Deinde, quia virgineis floridula albescit lilijs. Postremò etiã, quia opulentia plurimorum vtriusq; sexus Sanctorũ, quasi fragrãtia multarũ specierũ ditata suauissimè redolet, floret, viget atq; pollet. Quorum omniũ fidei cõstantia nos robo-

Psal. 31.

Cur festum Reliquiarũ magno studio colendum sit.

Virtutibus Sanctorum accendimur & confirmamur.

roborat, & ſpei altitudo eleuat, & charitatis plenitudo exhilarat. Lætus ergo dies apud nos iſte trāſeat, quem nobis, fratres chariſſimi, tot & tantorum Sanctorum cōmemoratio cōmendat. Totus canora iubilatione ꝓdeat, quē & angelorū ęquè & Sanctorum parili cōcentu grata ſocietas concelebrat. De hoc quippe feſtiuo magnæ ſalutis gaudio ex ſcriptura canimus in Pſalmo, Vox exultationis & ſalutis in tabernaculis iuſtorum ad audiendum audita eſt. Aptiſſimè profectò vox exultationis & ſalutis in iſto audiri fas eſt hodie domicilio, quia nimirum hodiernæ diei in celebritate, dum generaliter memoria fit omnium, quorum in iſta reliquiæ continentur eccleſia Sanctorum, credimus ęquè & in cœlo & in terra laudes reſonare ipſorum: dum & nos in terra pio amore amplectimur cineres & oſſa, & angeli exultantes in cœlo, concinunt ſuper animarum conſortio, Gloria in excelſis Deo. Credimus nempe & huic Sanctorum ſolennitati, angelicam cum ſuis occurrere præſentiam: ſi tamē dignis honoribꝰ hāc ritè celebrauerimꝰ, ſi per ſanctificationē vitę vox noſtra voci amborum meretur commiſ-

Pſal. [illegible].

ceri cœlicolarum. Alioquin magna huius diei celebria dignis laudibus nequaquàm decenter recolimus, nisi per sanctificationem vitæ nosmetipsi laus Dei fuerimus. Scriptum namq; est. Non est speciosa laus in ore peccatoris. Renunciantes ergo peccatorum vitijs, circuncidamus preputium cordis nostri, vt videlicet igne diuini amoris attacti, emūdatis labijs, gratāter hymnidicas laudes Domino Sabaoth concinamus cum Sanctis & angelis, quatenus ipsorum collegio tandem mereamur associari in cœlo. Tergamus ergo oculum mentis à vitioso puluere peccaminis, & intueamur eos, quorum laudibus dicatur dies ista celebris: sequamurq; eorum vestigia, si demum cupimus attingere cœli vestigia. Quorum enim vitam imitati fuerimus, ipsorū quippe & adepturos nos credimus. Et quorum exemplari formæ imprimi renitimur, ab ipsorum etiam participatione proculdubio secernemur. Quæ nam pars fideli cum infideli? Aut quæ societas luci cum tenebris? Quid templo Dei cum idolis? Diligit namque omnis anima similem sibi: vnde per quendam Sapientem dicitur: Omne animal diligit sibi simile, sic & omīs homo

Sanctorū vestigijs ut innitendum.

pro-

proximum ſibi. Omnis caro ad ſimile ſibi coniungetur, & omnis homo ad ſimile ſibi ſociabitur. Si cõmunicabit lupus agno, ſic aliquando peccator iuſto. Quæ cõmunicatio homini ſancto ad canem? Quam igitur rogo partem vel ſocietatem habiturum creditis inceſtum cum caſto? ebrioſum cum ſobrio? raptorem vel iniquum cum iuſto vel ſancto? Blaſphemum vel detractorem cum boniloquo? mẽdacem cum veridico? obſtinatum vel auarum, cum largo? flagitioſum cum religioſo? Vos ergo fratres chariſsimi, qui Chriſtianitatis nomine appellamini fideles, recuſate paganiſticis moribus infideles cenſeri. Qui verò lux in Domino, charactere apoſtolico titulamini, nolite vitiorũ tenebroſa caligine principi tenebrarũ aſſignari: qui etiam in ſacri eloquij pagina, tẽplum Dei depingimini, ſtatuere in cordibus veſtris ſimulachra deorum, viribus totis renitimini. Quiſquis em̃ aliquid plus quàm Deum diligit, conſtat, quia fano ſui cordis iam idolum ſtatuit, cui toties ſeruiendo procidit: quoties illud cum frequentatione excolit, & eius ditioni ſe ſubdit. Scriptum enim eſt, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota ani-

ma tua,& ex totis viribus tuis. Ita & ille ſolus ſummè diligendus eſt, qui ſingulariter adorandus, ac ſtudioſiſsimè excolendus eſt. Quicquid igitur contra huius amoris vel exercitij cultũ eſt, profectò medullitus eliminãdum eſt. Apoſtolico autẽ dogmate inſtruimur, quoniã habitatio Dei ſtructura corporis noſtri eligit̃. An neſcitis (inquit) quoniam corpora veſtra templũ ſunt ſpiritus ſancti, & ſpiritus Dei habitat in vobis. Et rurſum: Templũ Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Quamobrẽ, fratres chariſsimi, neceſſarium ducite, ab omni peccaminis fœditate templum Dei expurgare, cuncta rerum tranſitoriarũ idola funditus eliminare, vitioſi operis impedimenta expellere, orationũ texturam latius expandere, charitatiui ardoris ſplẽdoribus illuminare, omniũ virtutum redolentiam cõſpergere: vt habitatorẽ huius tẽpli vobis placabilẽ & gratię largitorẽ valeatis acquirere. Vt autẽ efficaces hui⁹ rei poſsimus fieri opifices, & obnixis precibus cõquirendi ſunt idonei fautores, quos hodie veneramur huius operis prædeceſſores. Itaq; primũ veneratiõis ſtudio reddendi ſunt beneuoli,

uoli, postea fiducialius prędicādi. Sed tunc certius eorum aures nobis accliues reddimus, si operis attestatione ipsorum, boni æmulatores fuerimus. Ecce ipsi carnis materia induti, sicut euidētibus signis elucet, totius criminosi operis immunes & expertes, vitā coram DEO & hominibus honestā duxerunt, & ab huius mundi inquinamēto incontaminatas manus cōtinuerunt. Florē mūdi omnibus cū suis oblectatiōibus spreuêre, & cœlestia omni cordis intētione instātius exquisiêre: ieiunijs & orationibus insistētes, carnis iura domabant, spiritū roborabāt. Cū salutis inimico belligera manu cōgredi nō dubitauêre, quē & armis pręcincti diuinis ꝓstrauêre: dū in nullo feritati eius cedunt, sed vsq; ad finē fortiter dimicando resistūt. Cuius tyrānide victrice manu deuicta, triumphales sibi titulos summi regis, in aula proprij cruoris signo inscripserunt, ꝑ quos eorū memoriale florebit in secula: cū vrgēte anni circulo semp rediuiuo fructu laudis vernāt, & nos in augmentum meriti sui, lucrando germinant. Vnde scriptum est, In memoria æterna erunt iusti. Item aliq; modo dicitur in alio loco, Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multi-

multiplicabitur. Plantate in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri florebunt. Adhuc multiplicabuntur in ſenecta prouectiori, & benè patientes erunt, vſquequo poſteris, quod agnouerint, annuncient, ſcilicet, quoniam Dominus Deus noſter iuſtus & rectus eſt, & in illo nulla eſt iniquitas. Verum eſt fratres, quoniam multos ante annos defuncti, adhuc viuaciter loquũtur, dum quotidie per eorum dogmata, fideles ad Dominum conuertuntur, & ad opus bonum per eorum exẽpla roborant̃. Quãdiu itaque huius mundi orbita voluitur, ipſorũ venerabile meritum ſemper accipit incrementum. Agamus ergo chariſsimi, immenſas in ipſorum ſolennitate creatori noſtro laudes & gratias, qui & illis regnum, ante ſecula pręordinatum, in cœleſtibus iam cõtulit, & nos eiuſdem regni participes fore, reintegrata per eius ſanguinem ſalute repromiſit. Ipſi ergo omnium regi ſeculorũ, pro his omnibus laus & gloria per infinita ſecula: nobis autem miſericordia ſempiterna.

Amen.

THEO-

THEOFRIDI ABBATIS SERMO, DE SANctorum reliquijs.

LAVDEMVS Dominum, mirabilẽ in Sanctis ſuis, ſed mirabiliorem in eorundem reliquijs, quia licet ſit magnus in magnis, glorioſius tamen mirabilia operatur in minimis. Non ſatis eſt illi, quòd Sanctorum animas in æternę fœlicitatis glorificat regione, niſi & eorum reliquias glorificet in hac peregrinatione. Neq; ſufficit, quòd immortalitatis illis donat delitias, niſi & totius mundi conferat diuitias. Oppida enim & caſtella, vicos & vrbes, quæ omnia iam magni tenuêre principes, exiguus Sanctorum puluis poſsidet, locuples rerum copia illorum reliquijs ſubiacet. Animæ in cœleſti iubilant palatio, reliquiæ eorum exaltantur in ſubdito ſibi ſeculo. Non poterũt vnquã tam profundè in terrę recondi viſceribus, quin ſuper terram per miraculorum effectus effulgeant ipſi ſole lucidius. Has ſingulis prouinciarum & ciuitatum populis dedit in ſolatium, vt dum importunis vrgen-

Benignitas Dei quãta ſit in Sanctos.

Reliquiæ Sanctorum quid præſtẽt hominibus.

vrgentur incursibus hostium visibilium & inuisibiliũ, per harum defensenẽ meritum. Rex eñ quilibet vrbis alicuius defensurus mœnia, quãtò audaciora & plura hostium cõperit esse agmina, tanto fortiora & numerosiora in munitionibus militum opponit pectora. Sic & Deus noster vidẽs hostium multitudinẽ per totũ volitare aërem, & pugnam aduersus adoptiõis suæ filios struere multiplicẽ, humanæ miseriȩ misericorditer cõsulit: & multiplicatis supȩr arenam patrocinijs, ciuitatem suam, id est, Ecclesiam, custodit & protegit. Vnicuiq; locorũ, sicut & huic nostro, abundè magnas Sanctorum reliquias accõmodat, quatenus dum ab indigenis dignè ac familiarius honorantũ, ijdẽ indigenæ earum perpetua defensione firmentur. Vbicunque verò terrarum aliquid est earum, morem habent lucernarum, lucernæ vbicunque locorum sunt, abscondi non possunt, sed luminis sui splendorem longè lateque spargunt. Nemo namque accendit lucernam, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Accensæ lucernæ Sanctorum sunt reliquiæ, licet & lucernam ipsum sanctum Sanctorum non

Reliquiæ Sanctorũ ut sint lucernæ instar.

Lu. 11.

non à credentibus abſconſum, nec ſub modio, id eſt, ſub legis menſura incluſum, vel intra vnius Iudęæ gentis terminos cohibitum, ſancti doctores doceant intelligere. Hæ inquam lucernę ab illa ſalutis ęternæ lucerna accenſę, non in abſcondito, neque ſub modio locantur, id eſt, non in aliquo indecenti vel ignoto loco ſine honore locãtur. Occultari nuſquàm permittunť, ſed ſupra candelabrũ, quod eſt Chriſtus & Eccleſia, in ꝓpatulo ponuntur, vt fidei & diuinę agnitionis lumen videant, qui ingrediuntur. Vt lumen, inquam, videant, dum Sanctorũ reliquias miraculis coruſcare cõſiderant, quàm mirabilis & quantę ſit pietatis Deus, intelligant. Si verò Sanctorũ reliquię occultarentur, & virtutum ſignis non illuſtrarentnr, quid durum & lapideum cor hominis ad deſideranda cœleſtia excitaret? quid à vitijs ad virtutes reuocaret? Quę homo ſperaret pręmia, ſi eos, quos in vita ſua iuſtiſsimos eſſe nouit, non videret eſſe in memoria, & qui vix ad cultum & amorem Dei nunc proficit, vix torporem à ſe infidelitatis nunc excutit, dum electorum Dei reliquias miraculorum gratia illuſtrari aſpicit? Sacrę profectò *Luc. 8. & 11.*

fidei

Fides uti miraculis creuerit. fidei cõstructio per miracula creuit, & eisdem deficientibus, in quibusdam gentibus decreuit. Nisi enim sancti prædicatores miraculis coruscarent, frustra verbum vitæ prædicarent. Et licet signa non sint fideli- *1. Cor. 14.* bus, sed infidelibus, fides tamen fidelium per signa solidatur, quæ aut à Sanctis audierunt facta Patribus, aut per eorũ reliquias in suis vident fieri obtutibus. Verè mundi lucernæ Sanctorum, reliquiæ claritatis suæ splendorẽ longius spargunt, easq́; vt præfati sumus, illorum merita, quorum sunt, nusquã negligenter latere sinunt. O mira diuinæ pietatis miseratio, ô ineffabilis circa Sanctorum reliquias dignatio. Deus sanctus Sanctorum est, & Sanctorum congregatio, Dei habitatio est. Non parui sed maximi apud eum precij sunt reliquiæ illorũ, quas exaltat super omnem mundi ornatũ. *Reliquiæ Sanctorum quanti sint precij.* Namque earum excellentiæ omnis lapis preciosus non comparatur, sed quicquid in rebus voluentibus preciosum est, in earum comparatione vilissimum iudicatur. Terrarum sunt munimenta & æternæ retributionis, diuinæque magnitudinis documenta. Nam euidentibus patet indicijs, quanta sit Dei magnificentia, cùm Sancto-

rum

rum reliquiæ tanta polleant gloria. Si em̃ humana diuinis, si parua licet comparare magnis, quicunque alicuius temporalis Domini seruos cernit, in eis quantæ dignitatis sit, idem Dominus perpendit. Si potentes & diuites sunt serui, ditior & multò amplioris potentię esse creditur, cuius subiacent ditioni. Sic & perpenditur quanta sit diuina magnitudo & maiestas, cũ & eius gratuito dono Sanctorum reliquijs tanta concessa cernitur esse claritas & potestas. Ad arida enim eorum ossa, vt patris luculentissimi dictis vtamur Gregorij, Aegri veniunt & sanantur: periuri veniunt, & à dæmonio vexantur: dæmoniaci veniunt & liberantur: leprosi veniunt, & mundantur: deferuntur mortui & suscitantur. Nam vt ex vno quid de omnibus sit aduertendum perpendamus, per Helisęi prophetæ ossa reuixit mortuus, benedictus Deus in omnibus. Ossa Helisęi vitam dederunt mortuo, mortuum de mortis soluebant periculo. Post mortem ergo carnis Sancti Dei melius viuunt, quorum hic ossa in tot miraculis viuunt. De his mirificis Sanctorum ossibus dicit Propheta veridicus, Et ossa vestra vt herba germinabunt. Ossa Sanctorum licet

Gregorius.

4. Reg. 13.

Sancti ut post mortem melius uiuãt.

Esai. 66.

mortali conditione arescant, virtutum tamen viriditate vt herba germinant, quanquàm idem in generali resurrectione perfectius implendũ esse, diuinæ scripturæ expositores astruunt. In dispositissima sanè Dei

Rom.9. tanta, quasi patrisfamilias domo vasa in honore esse ac fuisse electi creduntur, ideo & eorum reliquiæ in vasis aureis atq; argẽteis & gemmatis, ac in omnibus quæ preciosa sunt, reconduntur. Et sicut sanctum Altare non sanctificatur ab auro, sed sanctificat, sic & quodlibet vas, quod sanctarum reliquiarum in se continet thesaurum, non dat sed accipit gratiam sanitatum: & tactum, quasi etiam illud, quod interius latet, tangatur, fugat multa genera infirmitatum. Inimica inuisibilium phalanx ante eas stare non poterit, confusam & deuictam se ingemit, & qui sedem suam in mõte testamenti in lateribus Aquilonis se positurum, seq; Altissimo similem futurum gloriabatur, à dissoluto Sanctorum puluere superatur, igneisq; cathenis religatur. Puluis iste licet dissolutus sit & exiguus, huius tamen aëris dominatur potestatibus, honoratur dignè à cunctis mortalibus pusillis & maioribus, quia vt calor inseparabiliter insitus est in

Reliquiæ Sanctorũ cur preciosis cõdantur uasis aut receptaculis.

Esa.14.

na-

natura ignis, ſic ſanctitas eſt ſita in illis. Si ẽm̃ ſanctitatis amitterẽt donum, amitterẽt pariter etiã Sanctorum. Ex accedenti dono habent ſanctitatẽ, ſed non amittunt eandẽ, quia ex immortalitate non fit tranſitus ad mortalitatem. O q̃ magnificata ſunt opera Domini, nimis profundè factæ ſunt cogitationes Dei noſtri. Reliquię Sanctorum ſunt, vt precioſa aromata & poma odorifera, quę ſi quis manu tractauerit, manus eius ab eiſdm odorem ſuſcipit, vt lilia inquam, & pręcioſa aromata redolent, nares mortalium miri odoris ſuauitate complent. Diſtantia quippe grandi, diuiſit Deus lucem à tenebris, id eſt, pios ab impijs, & minus perfectorum oſſa à Sanctorum reliquijs.

Pſal. 91.

Reliquiæ Sanctorũ ut ſint uelut aromata.

Gene. 1.

SERMO EIVSDEM DE VENERATIONE Diuorum.

Christiani unde & cur dicamur.

CHristiana religio vocabulũ propterea trahit à Christo, vt Christianus semper habeat in memoria, quomodo tantæ dignitatis custodiatur gloria, ne dissonum videatur in opere, quod lingua sonat in nomine. Sed virtus sanctæ charitatis, quę fidei cultum olim in Patribus decorauit, nunc senescente mundo & accrescente peccato, in filijs decrescit, & in tantum in singulis dilabitur, vt vix in paucis eius vestigium recognoscatur. Huius etenim periculi discrimina clementissimi redemptoris nostri præuidens gratia sanctę scripturę thesauros ostendit, Sanctorum exempla proposuit: vt & pietas in operatione semper fulgeat, & doctrinę remediũ nunquã in lingua torpescat. Quia ergo, fratres, habemus exempla Sanctorũ, quasi certissimę curationis antidotum, sanctę charitatis virtus in nobis redintegretur, vt in Sanctis suis Deus per nos dignè laudetur. Igitur in Sanctis suis laudemus Dominum, qui est gloria & virtus Sanctorum, vt per eius miseri-

Sanctitas ut cũ senescẽte mundo decrescat.

Psal. 150.

ſericordiam,ad eorum peruenire valeamus
conſortium.In memoria iuſtorum,iuſtitię
auctorem:in meritis Sanctorum,ſanctitatis
magnificemus largitorem: digna enim me- *Prou.10.*
moria iuſtorum erit cum laudibus, in qui-
bus delectetur Deus illorum & Dominus:
vt per eorum interceſsionem, noſtris miſe *Sancti ut ſint*
reatur exceſsibus. Exemplo fidelis Moyſi *mediatores*
ſunt inter nos & Deum mediatores poſiti, *inter nos &*
vt qui per noſtra deſpicimur merita, cum *Deum.*
Phariſæo,per illorum iuſtificationē iuſtifi
cemur cũ publicano. Credimus eos apud *Luc.18.*
Deum multa poſſe, cuius dilectioni nihil
in hoc mundo pręposuêre. Non ſuam,ſed
cœleſtis voluntatem Patris in omnibus ad- *Matt.12.*
implẽtes,Ieſu meritò & dici & eſſe merue-
runt fratres & ſorores, cuius propinquita-
tis lineam nulla degenerauit ſuperbia, ſed
in generationes & generationes nobilita-
uit humilitas ſancta.In conſpectu Dei,fra-
tres,ſemper Sancti talem exhibebãt cordis
meditationem, vt tranſeuntem filium Da-
uid figerent ad ſpiritualem mentis illumi- *Lu.18.*
nationem.Non defecit in eis virtutum ſan
ctitas,quorum in ore non eſt diminuta ve
ritas:quorum labia cœleſtis purgauit cal- *Eſa.6.*
culus, quorum eloquia ſui ardoris flam-

ma ſanctus animauit ſpiritus. In operibus
Pſal. 9. manuum ſuarum non comprehenſi ſunt vt
peccatores, qui minimis Domini omnem
exhibuerunt humanitatem, vt fideles. Cum
Iob. 29. beato Iob oculus cœco & pes claudo, in
Tob. 1. mortuorum ſepultura non inferiores in-
Eccl. 25. uenti ſunt Thobia. Oratio eorũ nubes pe-
netrauit, quæ per ieiunium & eleemoſy-
nam in cœlum volauit, & impleuit phyalas
Apoca. 5. vigintiquatuor ſeniorum, vt ſit ſuauitatis
odoramentum ante maieſtatis Dei thronũ.
Carnis corruptionem labor vitæ grauauit,
libertatem animæ actionum puritas expi-
1. Cor. 4. auit. Vixerunt pietatis amici per pietatis
opera, ſpectaculum facti Deo & homini-
bus. Hęc operationis grana in actiuæ vitæ
ſparſerunt area, vt horreum implerẽt con-
templatiuę in ſupernę pacis viſione: the-
ſaurum fidei, quem habuerunt in vaſis fi-
ctilibus, non effuderunt in negocijs ſecu-
laribus, ſed vbi nullum latet detrimentum,
in cœleſtis poſuerunt regis gazophylaci-
um: quia dũ ſpiritus tegmina carnis exuit,
liber & expeditus ad cœlos volauit. Eccle-
ſia, quę in tranſcurſu dubij cernitur orbis,
filios enutriuit probatos, in operibus bo-
nis, quos manens, ſuper aſtra ſuſcepit ſpon
ſa

ſa cœleſtis. Exeuntes de Aegypto, id eſt, de peccatorum tenebris, per columnã nubis venerunt in terram repromiſsionis, quę eſt patria, ad quam ſuſpirabant quotidie, dum adhuc eſſent in huius peregrinationis captiuitate. Ibi eſt habitatio, quam fidelium deſiderat intentio, qui Deum portant in mente, quàmdiu tenentur in carnis carcere. O quàm felix ciuitas, vbi nulla regnat captiuitas, ad quam qui virtutum paſſibus confugerit, iam vltra captiuus eſſe deſijt. Huius ſtructura ſunt lapides viui, Pſal. 117.
quos pax & concordia compaginauit reprobato lapide, qui factus eſt in caput anguli. Quam nullius aduerſitatis procella poteſt concutere, cuius fundamentum impoſitum eſt ſtabili petræ: lumine non Apo. 21. & 22.
eget lucernę, cuius claritas eſt ille lapis angularis, qui petra fundamenti, Agnus Ioan. 1.
qui tollit peccata mundi. Ipſe eſt etiam ſponſus, qui regnat in hoc tabernaculo Apo. 21.
Deus cum hominibus, ante cuius ſedem perſonant canticum ſpiritus & animę iuſtorum. Laus eorum & exultatio ipſe eſt, qui coronat eos in gaudio, per quem bene currentes in huius mundi ſtadio, digno in cœlis remunerantur brauio. Non eſt vltra

quod concupiſcant, vbi Deum facie ad faciem conſiderant, qui eos perduxit ad palmam victoriæ, quo præceſsit ipſe rex gloriæ, dignitas fœlicitatis eorum, humani ſenſus excedit modum, quia reuera in cor hominis non aſcendit, quæ Deus illis præparauit.

Eſa. 64. 1. Cor. 2.

Decernat igitur pietas fidelium, quid venerationis potiſsimum corporibus debeatur Sanctorum, quorum ſpiritus inæſtimabili gloria honorantur apud Deum. Tanto itaque deuotius eorum laudem celebremus in terris, quanto maioris meriti eos credimus eſſe in cœlis. Quid apud Deum eorum poſsint animæ, artus examinatorũ corporum oſtẽdunt quotidie. Si quid fortè natura negat, vel improuiſus caſus in humanis debilitat, ad eorum ſepulchra clemẽtia diuina reſtaurat. Cœcitatem illuminãt, greſſus conſolidant, linguas reparãt, aures reſerant, dæmonibus imperant, carceres aperiunt, vincula reſoluunt, eliſos erigunt, iniuſtos corrigunt, iuſtos diligunt. Hæc operantur per corpora ſpiritus, qui iam diuinis aſsiſtunt obtutibus. Quid mirum, ſi poſſunt talia in immortalitatis gloria conſtituti, qui ſimilia potuerunt ſub mortalitatis velamine poſiti? Legimus & credimus

Reliquiarũ quanta ſit efficacia & uirtus.

Pſal. 67.

mus, fratres, multa, quę mirabilis in Sanctis per Sanctos operatus est Deus in hac vita. Taceamus carnem & ossa, dicamus minora, quę sunt carne inferiora. Exēplum damus de paucis, vt fides dubitantium solidetur in multis. Vmbra curabat Petri, quotquot in plateis ponebātur ęgroti, Pauli semicinctia expulerunt ab obsessis corporibus dęmonia: Iacobi sudariū, vinctum soluit Philetū. Has virtutes curationum operabantur corporum species, vt intelligat fides credentium, quale Sanctorum sit meritum, & quid potuit eorum præsentia, vbi in tanta virtute refulsit absentia. Non solū hęc de Apostolis credimus, verumetiam de Sanctis omnibus plurima suppeterent exempla, si fastidium non generaret oratio prolixa. Quid mirum, si tanti fuerunt meriti spirituales sanctę matris Ecclesię filij, cùm etiam carnalis synagogę soboles per similes polleret virtutes. In Aegypto Moysi virga signa fecit & prodigia, & sub baptismi specie rubrum diuisit mare. Helię pallium Helisęo duplicauit spiritum, & cursum Iordanis diuisit eadem vestis. Hęc sub lege & gratia fecit Deus per Sanctos in carne miracula, vt intelligamus & fideliter

Actu. 5.

Actu. 19.

In Exodo.

Exo. 14.

4. Reg. 2.

teneamus, quid apud ipſum eorum poſsit ſpiritus. Quicquid, fratres, de reliquijs Sanctorum poſsidemus, ſiue in veſte, ſiue in puluere, vel in oſsibus, diligenter & cautè cuſtodiamus: & quod valemus, potiſsimũ ſeruitute illorum exhibeamus venerationi. Digni ſunt apud homines honore, qui quotidie interpellant pro hominum ſalute. Memor humanæ fragilitatis, hoc gratię nobis clementia Saluatoris contulit, vt quod peccatores per noſtra non poſſumus merita, per Sanctorum impetremus patrocinia. Iam ſecuri de ſua ſolliciti ſunt pro noſtra ſalute: & vnde nec eorum perficiatur gaudium, quamdiu noſtræ peregrinationis cernunt exilium: nec erit illis perfecta beatitudo, donec totius Eccleſiæ intrauerit plenitudo. Ad illorum, chariſsimi, cõ-
Pſal. 132. ſortium, quia nos habitare in vnum, pulchrum erit atque iucundum, quantò illorũ nobis prodeſſe credimus orationem, tantò deuotius illorum meritis exhibeamus venerationem. Offeramus illis laudis ſacri-
Apoc. 8. ficium, vt pro nobis fumus incenſorum aſcendat de oratione Sanctorum, qui per manum angeli diuino pręſentatur conſpectui: veſtigia ſequamur eorum, quibus ipſi ſequu-

ſequuti ſunt Dominum. Gradiamur per ſemitam iuſtitiæ, vt perueniamus ad manſionem cœleſtis patriæ. Inſpiciamus perfeċtam eorum vitam, & quę minus eſt compoſita, emendemus noſtram, vt noſtri ſint adiutores in precibus, quorum ſumus imitatores in actibus. Relinquamus cum Apoſtolis omnia, vt liberè ſequamur Domini veſtigia. Martyribus aſſociemur in paſsione, vt eiſdem participemur in cõſolatione. Ne fur domum noſtram petfodiat, Confeſſorum vigilias mens noſtra cuſtodiat. Ornemus lampades noſtras cum virginibus, vt intremus ad nuptias, quando venerit ſponſus, & vbi nos non perterreat illud duriſsimum, Neſcio vos, quod erit impiorum confuſio: ſed lętificet cor noſtrum iuſtorum benedictio, per eum, qui eſt vita & reſurrectio, Deus deorum, & Dominus dominorum, per ſecula ſeculorum. Amen.

Luc. 12.

Matt. 25.

IN SEQVENTIS VENERABILIS VIRI, PRAECLAraque eruditione ac vitæ ſanctimonia, patris Berengozij Abbatis opuſculi, planè diuini, commendationem, Petri à portu, diui Nicolai Lotharingi Carmen.

HVc ſitibũda cohors, propriæ quã cura ſalutis
Vlla tenet, uiuax hic tibi gutta ſalit.
Cœca quid inſipidos pergis traxiſſe liquores,
Queis nequeas miſeram torta leuare ſitim?
Nec potius ſanctum hunc perquiris ſedula patrem,
Qui potis eſt certam ferre rogatus opem?
Ille etenim afflictis queat ut ſuccurrere rebus,
Pandit Ieſſei myſtica dicta ſenis,
Eruit antiquûm ueneranda oracula Vatum,
Sacraq; de Chriſto principe ſcripta docet:
Quæq; uiam ueri, normam, noſtramq; ſalutem
Crux tulit, hanc meritis laudibus inde uehit:
Extollitq; Deum conſtanti pectore faſſos,
Quos iniuſta neci pœna cruenta dedit:
Indicat & ſectas quanta integritate nocentes,
Quò prouiſa minus tela nocere queant.
Pontificis necnon quæ ſit præſtantia Regis,
Quidq; horum deceat quemq;, diſertus ait:

Atq;

Atq; graues habet historias, uerasq; piasq;,
Gratia queis Latij multa leporis inest:
Pluraq; sunt rebus nihilo inferiora relatis,
Quæ uideat uisas doctus amabit opes.
Præcipua est toto authori, sed cura libello,
Laudet ut empyreum, qua queat arte patrem,
Illius est toto pietas noscatur in orbe,
Quæ potis est aridam sola fugare sitim,
Qui quondam puteas properantem uidit in undas,
Cuius tum uiua corda rigauit aqua.
Ergo cohors sitibunda ueni, quam cura salutis
Vlla tenet, uiuax hic tibi gutta salit.

Vale & fruere.

14

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm